

Sosiaali- ja terveysjärjestöt uudistajina?

Selvitys STEA-avusteisesta tutkimus-,
kehittämis- ja innovaatiotoiminnasta

Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2020:19

Sosiaali- ja terveysjärjestöt uudistajina?

Selvitys STEA-avusteisesta tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnasta

Sosiaali- ja terveysministeriö
ISBN PDF: 978-952-00-5413-7
Kannen kuvat: Tuula Holopainen, Irmeli Huhtala, Kuvatoimisto Rodeo, Shutterstock
Helsinki 2020

Kuvailulehti

Julkaisija	Sosiaali- ja terveysministeriö	14.5.2020	
Tekijät	Tommi Ranta, Valtteri Laasonen, Kaisa Lähteenmäki-Smith, Samuli Manu, Ira Haavisto, Antti Rissanen ja Sonja Korhonen		
Julkaisun nimi	Sosiaali- ja terveysjärjestöt uudistajina? Selvitys STEA-avusteisesta tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnasta		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2020:19		
ISBN PDF	978-952-00-5413-7	ISSN PDF	2242-0037
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5413-7		
Sivumäärä	86	Kieli	suomi
Asiasanat	innovaatiotoiminta, sosiaali- ja terveysjärjestöt, tutkimus- ja kehittämistoiminta		
Tiivistelmä	<p>Tämän selvityksen tavoitteena oli parantaa ymmärrystä sosiaali- ja terveysalan järjestöjen tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnasta (TKI-toiminta) sekä kuvata järjestöjen ja STEA-rahoituksen roolia TKI-toiminnassa. Suomessa on noin 10 000 rekisteröityä sosiaali- ja terveysalan yhdistystä. Suuri osa toiminnasta on erilaista auttamista, tukea, neuvontaa, koulutusta tai vapaaehtoistoimintaa, jonka kustannuksista osa katetaan ulkopuolisilla avustuksilla.</p> <p>Selvityksessä käytetty aineisto koostui kahdesta keskeisestä aineistosta. Ensimmäisen muodostavat 21 tapaustutkimukseen valittua STEA-avustusta saanutta kohdetta ja hanketta sote-järjestöissä. Näiden tapausten osalta tehtiin analyysi kirjalliseen aineistoon, jossa oli järjestöjen toimittamia hakemuksia, väli- ja loppuraportteja, tuloksellisuus- ja vaikutusselvityksiä sekä STEAn laatimat palautteet. Toisen osan aineistosta muodostaa kysely, joka lähetettiin 1 863 järjestölle, jotka olivat hakeneet STEA-avustusta vuodelle 2020. Kyselyn vastausprosentiksi muodostui 20,67 %.</p> <p>Selvityksen perusteella sosiaali- ja terveysalan järjestöjen TKI-toiminta painottuu kehittämistoimintaan, ja sitä voidaan luonnehtia tietoisuus- tai toimintalähtöiseksi. Tietoisuuslähtöisen toiminnan tavoitteena on parantaa ihmisten tietoisuutta ja ymmärrystä, kun taas toimintalähtöisen toiminnan tavoitteena on saada aikaa muutos toimintatavoissa. Selvityksen lopuksi esitetään kehittämissuosituksia järjestöille, STM:lle ja STEAlle sekä kansalliseen innovaatiopolitiikkaan laajemmin.</p>		
Kustantaja	Sosiaali- ja terveysministeriö		
Julkaisun myynti/jakaja	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: vnjulkaisumyynti.fi		

Presentationsblad

Utgivare	Social- och hälsovårdsministeriet	14.5.2020	
Författare	Tommi Ranta, Valtteri Laasonen, Kaisa Lähteenmäki-Smith, Samuli Manu, Ira Haavisto, Antti Rissanen ja Sonja Korhonen		
Publikationens titel	Social- och hälsovårdsföreningarna som förnyare? Studie om forsknings-, utvecklings- och innovationsaktiviteter och STEA stöd		
Publikationsseriens namn och nummer	Social- och hälsovårdsministeriets rapporter och promemorior 2020:19		
ISBN PDF	978-952-00-5413-7	ISSN PDF	2242-0037
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5413-7		
Sidantal	86	Språk	Finska
Nyckelord	innovationsverksamhet, social- och hälsovårdsorganisationer, forskning och utveckling		
Referat	<p>Syftet med denna studie har varit att förbättra förståelsen för forsknings-, utvecklings- och innovationsaktiviteter (FUI-aktiviteter) för frivilliga organisationer inom social- och hälsosektorn, samt att beskriva rollen för dessa organisationer och STEA (Social- och hälsosektorns understödscentral) inom FOU-aktiviteter. Det finns cirka 10 000 registrerade föreningar inom social- och hälsosektorn i Finland. Huvuddelen av deras verksamhet består av olika former av stöd, rådgivning, utbildning och volontärarbete, vars kostnader täcks delvis av externa bidrag.</p> <p>De viktigaste datakällor som användes i analysen bestod av två huvudkällor: den första bestående en databas av 21 STEA-finansierade projektexempel, utvalda för en närmare fallstudie. För dessa fallstudier gjordes en analys av skriftligt material, bestående av ansökningar som lämnats in av organisationerna till STEA, samt tillgängliga del- och slutrapporter, prestations- och konsekvensstudier och feedbackmaterial utarbetat av STEA. Den andra delen av materialet bestod av ett frågeformulär som skickades till 1 863 respondenter som arbetade i organisationer som hade ansökt om ett STEA-bidrag för 2020. Enkätens svarsfrekvens var 20,67 %.</p> <p>Baserat på studien representerar FUI-verksamheten i social- och hälsovårdsorganisationer främst utvecklingsaktiviteter, och aktiviteter karakteriseras som antingen medvetenhetsinriktad eller aktivitetsinriktad. Medvetenhetshöjande aktiviteter syftar till att förbättra människors medvetenhet och förståelse, medan aktivitetsinriktade projekt syftar till att åstadkomma förändringar i praxis. Studien avslutas i utvecklingsrekommendationer, inriktade på frivilligorganisationerna, SHM och STEA, samt intressenter som representerar den nationella innovationspolitiken mer allmänt sett.</p>		
Förläggare	Social- och hälsovårdsministeriet		
Beställningar/distribution	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: vnjulkaisumyynti.fi		

Description sheet

Published by	Ministry of Social Affairs and Health		14 May 2020
Authors	Tommi Ranta, Valtteri Laasonen, Kaisa Lähteenmäki-Smith, Samuli Manu, Ira Haavisto, Antti Rissanen ja Sonja Korhonen		
Title of publication	Social welfare and health organisations as reformers? Study on STEA-funded research, development and innovation activities		
Series and publication number	Reports and Memorandums of the Ministry of Social Affairs and Health 2020:19		
ISBN PDF	978-952-00-5413-7	ISSN PDF	2242-0037
Website address URN	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5413-7		
Pages	86	Language	Finnish
Keywords	innovation activities, social and health organisations, research and development activities		
<p>Abstract</p> <p>The objective of this study has been to improve the understanding of the research, development and innovation activities (RDI activities) of voluntary sector social and health organizations and to describe the role of these organisations and STEA (The Funding Centre for Social Welfare and Health Organisations, in the following we use the abbreviation STEA) funding in RDI activities. There are about 10,000 registered social and health sector associations in Finland. The majority of their activity consists of different forms of assistance, support, counselling, training and volunteering, the costs of which are partly covered by external grants.</p> <p>The main data used in the analysis consisted of two main sources: the first consisting of 21 STEA-funded project examples, selected for a closer case study. For these cases, an analysis was made of written materials, consisting of applications submitted by the organizations to STEA, as well as available interim and final reports, performance and impact studies, and feedback materials prepared by STEA. The second part of the material consists of a questionnaire sent to 1,863 respondents working in organizations that had applied for a STEA grant for 2020. Response rate was 20.67 %.</p> <p>Based on the study, the RDI activities of social and health sector organisations mainly represent development activities, and activities are characterised as either awareness-based or activity-based. Awareness-raising activities aim to improve people's awareness and understanding, while action-oriented activities aim to bring about actual changes in practices. The study is concluded in development recommendations, targeted at the voluntary organisations themselves, as well as the Ministry of Social Affairs and Health, and STEA, as well as stakeholders representing national innovation policy more broadly.</p>			
Publisher	Ministry of Social Affairs and Health		
Publication sales/ Distributed by	Online version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Publication sales: vnjulkaisumyynti.fi		

Sisältö

1	Yhteiskunnallinen murros tarjoaa järjestöille haasteita ja uusia mahdollisuuksia	10
1.1	Selvityksen tausta ja lähtökohdat	10
1.2	Tavoite ja rajaukset	12
1.3	Aineisto ja menetelmät	14
1.4	Raportin rakenne ja tekijät	16
2	Tutkimus, kehittäminen ja innovaatio.....	17
2.1	Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta tässä hankkeessa	17
2.2	Järjestöjen TKI-toiminnan erityispiirteitä.....	21
2.3	Viitekehys TKI-toiminnan analysointiin sote-järjestöissä	25
3	TKI-toiminta tapaustutkimuksen valossa.....	28
3.1	Yleiskuvaus tapausesimerkeistä	28
3.2	Tapausesimerkkien analyysi viitekehysten perusteella	29
4	STEAvustuksilla tehtävä järjestöjen TKI-toiminta.....	36
4.1	Järjestöjen TKI-toiminta on kehittämispainotteista	36
4.2	Järjestöt osana TKI-ekosysteemiä	41
4.3	Järjestöjen TKI-toimintaa haastavat tekijät.....	45
4.4	Järjestöjen TKI-toimintaa mahdollistavat ja edistävät tekijät	48
5	Yhteenveto, johtopäätökset ja suositukset.....	53
5.1	TKI-toiminta sote-järjestöissä	53
5.2	Sote-järjestöjen roolin kehittäminen osana TKI-ekosysteemiä.....	55
5.3	Sote-järjestöjen TKI-toiminnan kehittämistarpeet.....	56
5.4	STEAn rooli järjestöjen TKI-toiminnan tukijana ja mahdollistajana	57
5.5	Kehittämissuositukset	59

Liitteet	64
Liite 1. Tapausesimerkkien perustiedot.....	64
Liite 2. Järjestöille suunnattuun kyselyyn saatujen vastausten taustatiedot.....	67
Liite 3. Selvityksen tarkempaan tarkasteluun valittujen STEA-avusteisten toimintojen tapauskuvaukset.....	69
Liite 4. Validointityöpajan osanottajat.....	82
Liite 5. Haastatellut tahot.....	83
 Lähteet	 84

LUKIJALLE

Sosiaali- ja terveysjärjestöt uudistajina? -selvityshankkeesta päätettiin niin sanotusti hyvän sään aikana, ennen koronakriisiä. Koronakriisin myötä selvityksen merkitys on korostunut. Tätä esipuhetta kirjoitettaessa välitetään monilta kanavilta Suomi toimii -kampanjan avajaistilaisuutta, jossa nopea ja notkea järjestöjen toiminta ja järjestöjen innovatiivisuus tulevat esille. Vaikeissa tilanteissa vireä kansalaisyhteiskunta lisää niin yksilöiden, yhteisöjen kuin koko yhteiskunnan kestävyys- ja edesauttaa selviytymistä.

STEAn on merkittävä TKI-rahoituksen kanavoija jakaessaan veikkausvoittovaroja. Valtioneuvosto on asettanut STEAn yhteyteen asiantuntijaelimeksi sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustusasioiden neuvottelukunnan ja sen rinnalle itsenäisen arviointi- ja avustusjaoston. Arpajaislain mukaan jaoston tehtävänä on antaa sosiaali- ja terveysministeriölle lausuntoja terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen myönnettävien avustusten jaosta sekä tehdä arviointeja avustettavien järjestöjen toiminnasta.

Ensimmäinen, vuosiksi 2017-2021 nimetty jaosto on antanut lausunnot kaikista ehdotetuista avustusten jaoista. Järjestöjen toiminnan arviointien pohjaksi se on teettänyt tulevaisuus selvityksen Kansalaisjärjestö jälkiteollisessa artistiyhteiskunnassa (Halava, Pantzar ja Lukin 2018) ja toisena tämän selvityksen Sosiaali- ja terveysjärjestöt uudistajina? (Ranta, Laasonen, Lähteenmäki-Smith, Manu, Haavisto, Rissanen ja Korhonen 2020). Jaosto hyödyntää näitä omassa työssään, mutta toivoo niillä olevan laajempaa merkitystä.

Käsillä oleva selvitys osoittaa, että sosiaali- ja terveysalan järjestöt ovat sitoutuneita palveluiden, prosessien, toimintamallien, työmenetelmien ja järjestelmien kehittämiseen sosiaali- ja terveydenhuollossa. Yhteistyö korkeakoulujen kanssa on suhteellisen laajaa. Selvitys tuo esille myös järjestöjen tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan monipuolisuuden.

Selvitys osoittaa myös kääntöpuolen. Järjestöjen tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta on kokonaisuutena jäsentymätöntä. Se on monilta osin huonosti verkottunut

suomalaiseen innovaatiojärjestelmään. Järjestöt tekevät paljon keskinäistä yhteistyötä, mutta TKI-toiminta ei ole valtakunnallisesti verkottunutta. Mukanaolo sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksessa on TKI-toiminnan osalta heikkoa. Järjestöjen TKI-toiminnan tukipalvelut ovat määrittelemättömiä ja hajanaisia.

Muutos on mahdollista. Nyt tarvitaan innostuneita ja visionäärisiä järjestötoimijoita, jotka yhteisvoimin alkavat määritellä tavoitetta ja raivata polkua kohti innovaatiojohtajuutta. Toki tarvitaan erilaisten keskus- ja liitto-organisaatioiden hallinnollisia ratkaisuja ja resurssointia. Dynaaminen kehitystyö ei toteudu kuitenkaan pelkillä hallinnollisilla ratkaisuilla. Liikkeellelähtöä kiirehtii sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus, jossa organisoidaan myös soten TKI-toimintaa ja jonka toteutuminen nyt tällä hallituskaudella toivottavasti tapahtuu.

Tulevina aikoina tullaan yhteiskunnassamme tarvitsemaan aikaisempaakin vaikuttavimpia ja kustannustehokkaita ratkaisuja. Vaikka järjestöjen voima on kohtaamisessa, kohtaamisen taustalla ja tukena tulee tänä päivänä olla digitaaliset ratkaisut ja datan hyödyntäminen. Järjestöillä on myös tärkeä tehtävä jäsentää kaikista haavoittuvimpien ryhmien elämäntilannetta ja palvelutarvetta niin, että epärealistisesti asetetut vaikuttavuus- ja tehokkuusvaatimukset eivät johda näiden ryhmien hylkäämiseen ja uloslyöntiin palveluista. Tärkeää on löytää kaikkien kansalaisryhmien tukeen ja palveluihin oikeat vaikuttavuuskriteerit.

Sosiaali- ja terveysministeriö ja Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus STEA voivat omilla linjauksillaan tukea ja edesauttaa järjestöjen tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaa. Valtiovallan ja järjestöjen yhteistyöllä voidaan rakentaa niin sanottua inklusiivista yhteiskuntaa, jossa kaikilla ryhmillä on paikkansa.

Järjestöjen TKI-toiminnasta merkittävän osan tulisi kohdistua paikallis- ja aluetason kansalaistoiminnan vahvistamiseen. Pieniltä, paikallisilta osallisuutta, toimijuutta ja yhteisöllisyyttä edistävilta yhteisöiltä ei voi eikä tule vaatia mitään tutkimusorientaisuutta – uusia innovaatiota sen sijaan voi niissäkin syntyä. Isompien valtakunnallisten toimijoiden tulisivin suunnata merkittäviä ponnisteluja paikallista toimintaa helpottavien ja siitä dataa keräävien palvelujen kehittämiseen sekä innovaatioaihioiden palvelumuotoiluun ja tuotteistamiseen.

Jorma Niemelä
varapuheenjohtaja
arviointi- ja avustusjaosto
Toukokuu 2020

1 Yhteiskunnallinen murros tarjoaa järjestöille haasteita ja uusia mahdollisuuksia

Suomessa kansalaisyhteiskunta on järjestäytynyt pitkälle yhdistyksiin ja säätiöihin. Sosiaali- ja terveysjärjestöillä on ollut suuri rooli suomalaisen hyvinvointijärjestelmän uudistajana, kehittäjänä ja erilaisten palvelujen tuottajana (Särkelä 2016). Vaikka hiljalleen tapahtunut toimintaympäristön markkinoituminen on kaventanut järjestöjen liikumatilaa, on järjestöillä edelleen suuri merkitys erityisesti erilaisten palvelukonseptien, verkostojen ja ihmisten kohtaamisen kehittämisen kysymyksissä.

Muuttunut toimintaympäristö näkyy merkittäväällä tavalla järjestöjen rahoituksessa. Kolmannen sektorin toimintalogiikoihin on sekoittunut yhä enemmän piirteitä julkiselta ja yksityiseltä sektorilta, mikä on johtanut järjestöjen toiminnan ammattimaistumiseen ja tehostumiseen. Ydinkysymykseksi nousee se, säilyvätkö tässä muutoksessa järjestöjen arvopohja ja omaleimainen ansaintalogiikka vai eivät. Rahoituksen osalta tämä on herättänyt huolta siitä, onko rahoittajalla liikaa valtaa ohjata järjestöjen toimintaa. (Aalto-Matturi ym. 2017; Jousilahti 2019.)

Rahapelitoiminnan tulevaisuus saattaa aiheuttaa järjestöjen rahoitukselle suuria muutospaineita (Niemelä 2019, 83). On jopa esitetty, että Suomen rahapelipolitiikka olisi tullut tiensä päähän (Sulkunen 2019). Riskinä on, että rahoituspohja tulee kapenemaan entisestään, jos järjestelmä pysyy nykyisenlaisena. Oman haasteensa tuottavat esimerkiksi valtionavustuslainsäädännön reunaehdot, jotka estävät järjestöjä rahoittamasta omaa toimintaansa kaupallistamalla tuottamia palveluita ja keksimiään innovaatioita. Sopiiko joustamattomuus nopeasti muuttuvan maailman tarpeisiin? Nähdäänkö järjestökentällä tulevaisuudessa startup-henkisyyden nousu?

1.1 Selvityksen tausta ja lähtökohdat

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus (STEA) on sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä toimiva itsenäinen valtionapuviranomainen. Valtionapuviranomaisena STEA seuraa valtionavustusten käytön tuloksellisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta sekä arvioi määräajoin valtionavustusten tarpeellisuutta ja kehittämistarpeita. Valtionavustuslaista johtuu, että valtionapuviranomaisen on sopivalla tavalla seurattava myöntämiensä valtionavustusten käytön tuloksellisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta

sekä valtionavustusten vaikutuksia kilpailuun ja eri väestöryhmien asemaan, samoin kuin niiden ympäristö- ja muita vaikutuksia.

STEA-rahoitus on kytkeytynyt enenevässä määrin hallitusohjelmasta nouseviin kysymyksiin. Järjestöbarometrin mukaan vuonna 2016 80 prosenttia vastanneista sote-alan järjestöistä koki autonomiansa riittäväksi, kun vastaava luku vuonna 2018 oli enää 58 prosenttia. Marinin hallituksen ohjelmassa todetaan, että sote-järjestöjen toiminnan edellytyksiä vahvistetaan ja järjestöjen tekemän työn uudistamista ja monimuotoisuutta tuetaan. Myös STM:n veikkausvoittovaroista jakamien avustusten ehdot ja toimintatavat uudistetaan niin, että uuteen järjestelmään voidaan siirtyä vuoden 2021 avustuksissa. Tavoitteena ovat kansanvaltaisuuden lisääminen jakoprosessissa, autonomian kasvattaminen, järjestöbyrokratian vähentäminen ja resurssien siirto hallinnosta avustuksiin.

STEA onkin kehittämässä avustustoimintaansa vaiheittain, ja mahdolliset muutokset toteutetaan siten, että järjestöillä on aikaa varautua niihin. STEA on strategiassaan ilmaissut haluavansa toimia yhdenmukaisesti ja ennakoitavasti, hyödyntää enemmän toimintaympäristötietoa sekä määritellä vielä tarkemmin STEA-avustusten suuntaamista. STEAn ja järjestöjen käsissä on valtavasti tietoa siitä, kuinka tuloksellista järjestötoimintaa tehdään. STEAn tavoitteena on saada kaikki kokemuksen tuoma tieto entistä paremmin yleiseen käyttöön. Osana toiminnan kehittämistä pohditaan konkreettisempia painotuksia avustustoiminnalle, ja haku- ja raportointilomakkeita tullaan kehittämään. Lomakkeiden muutokset koskevat vuoden 2021 avustushakua ja raportointia.

Samaan aikaan järjestöt halutaan tiiviimmin mukaan osaksi päätöksenteon prosesseja. Esimerkiksi valtioneuvoston kanslian tulevaisuuskatsauksessa (2018) todetaan, että on tunnistettu tarve ottaa järjestöt entistä vahvemmin mukaan päätöksentekoon määrittelemään ongelmia sekä valmistelemaan ja toteuttamaan ratkaisuja. Maailman monimutkaistumisen esitetään katsauksessa johtavan siihen, että myös käytettävissä olevan tiedon tulee olla moninäkökulmaista: tarvitaan systeemistä ymmärrystä. Tällaisen kehityksen mahdollistavaksi ajattelutavaksi esitetään *ekosysteemijattelua*, jossa päätöksenteko nähdään orgaanisena kokonaisuutena, johon eri toimijat (hallitus, kansalaiset, puolueet, järjestöt, tutkijat ja yritysmaailma) osallistuvat joustavasti. Raisio ym. (2018) esittävät, että olemassa olevien alustojen huono soveltuvuus eri sektoreiden väliseen yhteiskehittämiseen haastaa järjestöjen osallistumista päätöksentekoon.

Kaiken kaikkiaan järjestökentän esitetään olevan jonkinlaisen disruption kynnyksellä, eikä tulevaisuuden kehityskulkujen ennustaminen ole helppoa: Ovatko nykyiset toimijat relevantteja vielä kymmenen vuoden päästä? Syntykö uusia liikkeitä, jotka vastaavat paremmin ajan kysymyksiin? Toimintaympäristön muutos ja megatrendit muuttavat myös järjestöjen ja niiden jäsenien välistä suhdetta. Mikä on järjestöjen rooli

data- ja alustatalouden risteyskohdissa? Miten erilaisiin data- ja algoritmiverkostoihin uppoutuneet itseohjautuvat yksilöt kiinnittyvät järjestöihin? (Halava ym. 2018) Digitalisaatio myös lisää järjestöjä koskevaa sääntelyä ja tuottaa uudenlaisia kyvykkyyssvaatiuksia ja hallinnollista taakkaa (vrt. GDPR).

Nämä lähtökohdat huomioiden STEA päätti tehdä arviointi- ja avustusjaoston ehdotuksesta selvityksen sosiaali- ja terveysalan järjestöjen tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnasta. Selvityksen tekeminen kilpailutettiin marras-joulukuussa 2019, ja kilpailutuksen perusteella selvityksen toteuttajaksi valittiin MDI Public Oy alihankkijanaan NHG Finland Oy.

Selvityksen toteutusta tuki ohjausryhmä, joka kokoontui selvitystyön aikana neljä kertaa. Ohjausryhmään kuuluivat puheenjohtajana arviointi- ja kehittämispäällikkö Marja Tuomi (STM/STEA) ja jäsenenä erityisasiantuntija Antti Hautaniemi (STM/JOT), erityisasiantuntija Timo Mulari (STM/STEA), varapuheenjohtaja Jorma Niemelä (STM/Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustusasioiden neuvottelukunnan arviointi- ja avustusjaosto) ja seurantavastaava Mirka Smolej (STM/STEA) sekä selvityksen toteuttajien edustajana Tommi Ranta (MDI).

1.2 Tavoite ja rajaukset

Tämän selvitystyön kohteena on STEA-avustuksilla tehtävä järjestöjen TKI-toiminta. Selvityksen keskeisimmät kysymykset olivat seuraavat:

- Miten TKI-toiminta määritellään järjestöissä?
- Mitkä seikat edesauttavat järjestöjen TKI-toimintaa ja innovaatioiden edistämistä?
- Mitkä ovat keskeiset haasteet ja kehittämistarpeet järjestöjen TKI-toiminnassa ja tulosten implementoinnissa?
- Millaisia mahdollisia yhtymäpintoja ja yhteistyömuotoja järjestöjen TKI-toiminnassa on muihin alueellisiin toimijoihin (esim. kunta, kaupunki, yritykset, yliopistot, kv-ympäristö)?
- Mikä on STEA-rahoituksella tehtävän TKI-toiminnan asema osana innovaatioympäristöä?
- Mitkä ovat arviointikokonaisuuden johtopäätökset ja kehittämissuosituksukset?

Selvityksen tavoitteena oli parantaa ymmärrystä järjestöjen TKI-toiminnasta sekä kuvata järjestöjen ja STEA-rahoituksen roolia TKI-toiminnassa. Valittujen järjestöjen toimintojen ja innovaatioiden avulla tuodaan konkreettisesti esille STEA-rahoituksen merkitys ja kriittisiä menestystekijöitä TKI-toiminnassa. Työn tavoitteena onkin tarjota STEAlle ja järjestöille apua siinä, miten STEA-rahoituksella voidaan vauhdittaa kehitys- ja innovaatiotoimintaa ja millaisia asioita tulisi huomioida niin avustustoiminnassa kuin järjestöjen TKI-toiminnassa.

Selvitystyö koski siis järjestöjen tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa sosiaali- ja terveysalalla. Selvyyden vuoksi – ja eräänlaisena lukuohjeena – on syytä korostaa muutamia keskeisiä rajauksia, joiden viitoittamana selvitystyö toteutettiin.

- Selvityksen ulkopuolelle jää lähes kokonaan sosiaali- ja terveysjärjestöjen palvelutuotanto, joka toimii niin sanotuilla sote-markkinoilla. Yhtymäkohta tähän toimintaan on siinä, kun esimerkiksi innovoitu palvelumuoto siirtyy niin sanotuille sote-markkinoille.
- Selvitys on luonteeltaan kuvaileva. Selvityksen avulla halutaan tarkempaa tietoa siitä, mitä tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa sote-järjestöissä on.
- Selvityksen tavoitteena tai tarkoituksena ei ollut arvioida STEA-avustusta saaneiden hankkeiden vaikutuksia tai laajemmin järjestöjen toiminnan vaikuttavuutta.
- Selvityksen tarkoituksena ei ollut vertailla avustusta saaneita hankkeita tai järjestöjä keskenään, eikä arvioida niitä osana laajempaa sosiaali- ja terveysalan tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan ekosysteemiä.
- Tapausesimerkkien ulkopuolelle jää järjestöjen muu kehittämistoimintaa eivätkä esimerkit kuvasta koko toimintaa.

1.3 Aineisto ja menetelmät

Selvityksessä on käytetty monipuolisesti erilaisia aineistoja ja menetelmiä sote-järjestöjen TKI-toiminnan kokonaiskuvan muodostamiseksi sekä selvityksen kysymyksiin vastaamiseksi. Pääasiallisena aineistona on toiminut STEAn toimittama kirjallinen materiaali.

Selvityksen lähtökohtana oli toteuttaa analyysi STEA-avustusta saaneista kohteista. Pääasiallisena tapaustutkimuksen kohteena toimivat 21 STEA-avustusta saanutta kohdetta ja hanketta sote-järjestöistä,

- joiden STEA-avustaminen jatkuu 2020,
- joiden tuloksellisuuden STEAn seurantavastaava on arvioinut tuloksellisuus- tai loppuraportin perusteella riittäväksi (eli toimintamalli todennäköisesti toimii kuvatulnaisesti) ja
- jotka STEAn 2020 avustusehdotuksen avustusmäärän sekä järjestön palkatun henkilöstömäärän (toimintakertomus/verkkosivut) mukaan on jaettavissa kolmeen lohkoon: isot, keskisuuret ja pienet järjestöt / avustuksen saajat. Jokaiseen lohkoon valittiin seitsemän kohdetta.

Valittujen 21 kohteen osalta käytiin läpi STEAn toimittama mittava kirjallinen aineisto, joka koostui pääasiassa järjestöjen toimittamista hakemuksista, väli- ja loppuraportteista ja tuloksellisuus- ja vaikutus selvityksistä sekä STEAn laatimista palautteista järjestöjen toimittamiin aineistoihin. Yhteensä aineistossa oli 187 dokumenttia. Lisäksi kerättiin jonkin verran täydentävää aineistoa internetin kautta järjestöjen ja hankkeiden nettisivuilta. Kokonaisuutena kirjallinen aineisto siis perustui valtaosin järjestöjen itsensä hankkeista tuottamaan aineistoon ja täydentäviltä osin STEAn esittämiin asiantuntijapalautteisiin.

Ohjausryhmälle raportoitiin kokonaiskuva analyysistä 21 valitun kohteen osalta. Yhteisen keskustelun perusteella valittiin 21 kohteesta kuusi kohdetta tarkempaan analyysiin. Näiden kohteiden toteuttajajärjestöille tehtiin tarkentavat haastattelut, joiden avulla kirjallisen aineiston perusteella muodostunutta kuvaa syvennettiin. Haastatteluiden avulla selvitettiin tarkemmin, mitä järjestöt tarkoittavat ja ymmärtävät TKI-toiminnalla ja miten järjestöt asemoivat itsensä laajemman TKI-ekosysteemin osaksi. Lisäksi selvitettiin TKI-toimintaa haastavia ja mahdollistavia tekijöitä. Tarkentavat haastattelut myös mahdollistivat valittujen kohteiden sisällön peilaamisen järjestön TKI-toimintaan yleisellä tasolla. Tarkempaan analyysiin valitut kohteet on kuvattu tämän raportin liitteenä (liite 3).

Kirjallisen aineiston, haastattelujen ja niihin perustuvan tapausanalyysin lisäksi selvityksessä toteutettiin laaja internetpohjainen kysely, jonka tarkoituksena oli selvittää sosiaali- ja terveysalan järjestöjen TKI-toiminnan ja -yhteistyön piirteitä ja kehittämistarpeita. Kyselyn avulla haettiin myös näkemyksiä siihen, missä vaiheissa TKI-toimintaa järjestöt tarvitsisivat lisätukea ja miten STEA-avustuksella rahoitetun TKI-toiminnan vaikuttavuutta voitaisiin yleisemmin edistää ja kehittää.

Kysely lähetettiin STEAn rekisteritietojen avulla 1 863 järjestölle, jotka olivat hakeneet STEA-avustusta vuodelle 2020. Vastaanottajiksi poimittiin näiden järjestöjen toiminnanjohtajat. Lisäksi kysely lähetettiin järjestöjen yleiseen info-sähköpostiosoitteeseen niiden osalta, joilla sellainen oli. Jokaiselta järjestöltä pyydettiin yksi vastaus. Vastausaikaa kyselyyn oli kaksi viikkoa (24.3.–7.4.2020). Kyselyyn vastasi yhteensä 677 henkilöä 617 järjestöstä. Kaikkiin kysymyksiin vastasi 385 henkilöä 378 järjestöstä. Kyse-
lyn vastausprosentti oli 20,67 %, mikä oli olosuhteisiin¹ nähden hyvä tulos.

Suurin osa (63 %) vastaajista edustaa pieniä, alle 20 henkilöä työllistäviä järjestöjä. Vastauksia saatiin kuitenkin kaikista kokoluokista (liite 2, kuva 1). Muutamia järjestöjä lukuun ottamatta kaikki vastanneet järjestöt olivat hakeneet viimeisen viiden vuoden aikana RAY:n tai STEAn avustusta (liite 2, kuva 2). Tämä johtui toki jo suoraan kyselyn kohderyhmärajauksesta. Vastanneista järjestöistä 86 prosentille oli toteutushetkellä myönnetty viimeisen viiden vuoden aikana RAY:n tai STEAn avustus (liite 2, kuva 3). Tämä kertoo, että kyselyn aineisto ei kuvaa täysin avustusten hakijoiden joukkoa. Jos tarkastellaan kaikkien avustuslajien läpimenoprosenttia karkean määrällisesti, vuoden 2020 haussa läpimenoprosentti oli 74 %.²

Suurin osa (76 %) avustusta saaneista järjestöistä oli saanut kohdennettua toiminta-avustusta tarkoitukseltaan rajattuun vakiintuneeseen yleishyödylliseen toimintaan (niin kutsuttu Ak-avustus). Ak-avustuksia myönnetään kuitenkin myös määräaikaaisina. Hie-
man yli 2/3 järjestöistä oli saanut hankeavustusta uusien toimintatapojen tai -muotojen kehittämiseen ja toiminnan käynnistämiseen tai muihin määräaikaista rahoitusta tarvitseviin perusteltuihin hankkeisiin (niin kutsuttu C-avustus). Kaikkineen on syytä todeta, että TKI-toimintaa on vaikea erotella tässä avustuslajin mukaan, ja siten TKI-toimintaa tehdään järjestöissä STEAn avustuksista muullakin kuin vain C-avustuksilla (liite 2, kuva 4).

¹ Kysely toteutettiin keskellä koronavirüs-kriisiä

² Vuodelle 2020 avustusta haki 1205 järjestöä ja avustusta myönnettiin 888 järjestölle. <https://avustukset.stea.fi/>

Tapausanalyysin ja kyselyn tuloksia käsiteltiin yhdessä validointityöpajassa, johon oli kutsuttu edustajia sote-järjestöistä, ministeriöistä, yliopistoista ja ammattikorkeakouluista sekä alueilta muun muassa kunnista ja sote-kuntayhtymistä. Validointipaja toteutettiin virtuaalisena keskustelutilaisuutena Zoom-sovelluksella 7.4.2020 klo 9–12. Tilaisuuden alussa esiteltiin alustavat havainnot, ja niiden pohjalta keskusteltiin johtopäätöksistä ja kehittämistarpeista. Validointipajaan osanottajat ovat raportin liitteenä (liite 4).

1.4 Raportin rakenne ja tekijät

Tähän raporttiin on koottu selvityksen keskeiset tulokset. Ensimmäinen luku toimii johdantona, ja siinä esitellään työn tausta ja lähtökohdat, tavoite ja rajaukset, aineisto ja menetelmät sekä raportin rakenne ja tekijät.

Toisessa pääluvussa esitellään tiiviisti aiempiin selvityksiin ja tutkimuksiin perustuva kuva tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnasta, esitellään järjestötoimintaa ja sen luonnetta sekä kuvataan, millaisen analyysikehikon kautta tässä selvityksessä sote-järjestöjen TKI-toimintaa on analysoitu etenkin 21 valitun hankkeen osalta.

Kolmannessa pääluvussa kuvataan kokonaisuutena analyysiin valitut 21 tapausta ja niiden kautta piirtyvä yleiskuva TKI-toiminnasta.

Neljäs pääluku rakentuu pääosin kyselytutkimuksen tuloksiin, ja sitä on täydennetty soveltuvien osien tapausanalyysin havaintojen pohjalta. Luvussa kuvaillaan järjestöjen tekemää TKI-toimintaa ja järjestöjä osana TKI-ekosysteemiä sekä järjestöjen TKI-toimintaa haastavia ja sitä mahdollistavia ja edistäviä tekijöitä.

Viidennessä pääluvussa esitetään selvityksen johtopäätökset ja kehittämissuosituksia. Luvussa kuvataan ensin sote-järjestöjen TKI-toiminnan kehittämistarpeita erityisesti rahoituksen ja resurssien, osaamisen ja kyvykkyyksien sekä TKI-toiminnan painotusten näkökulmista. Lisäksi luvussa kuvataan sote-järjestöjä osana alan TKI-toiminnan verkostoa, ekosysteemiä sekä STEAn roolia järjestöjen TKI-toiminnan tukijana ja mahdollistajana.

Selvityksen ovat toteuttaneet MDI Public Oy:n ja NHG Finland Oy:n asiantuntijat. Selvityksen vastuullisena johtajana toimi Tommi Ranta MDI:stä. Lisäksi työhön osallistivat Valtteri Laasonen, Kaisa Lähteenmäki-Smith ja Samuli Manu MDI:stä sekä Ira Haavisto, Sonja Korhonen ja Antti Rissanen NHG:ltä.

2 Tutkimus, kehittäminen ja innovaatio

2.1 Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta tässä hankkeessa

Tilastokeskuksen määritelmän mukaan tutkimus- ja kehittämistoiminnalla tarkoitetaan systemaattista toimintaa tiedon lisäämiseksi ja tiedon käyttämistä uusien sovellusten löytämiseksi. Tämän toiminnan oletetaan olevan jotain oleellisesti uutta. Tutkimus- ja kehittämistoimintaan sisällytetään perustutkimus, soveltava tutkimus sekä kehittämis-työ. Innovaatiotoiminnalla Tilastokeskuksen määritelmässä puolestaan tarkoitetaan kaikkia niitä toimenpiteitä, jotka tuottavat tai joiden tavoitteena on tuottaa uusia tai parannettuja tuotteita, palveluita tai prosesseja eli innovaatioita.

Sote-alan TKI-toimintaa selvittäneessä VN TEAS -hankkeessa havaittiin, että tutkimus- ja kehittämistoiminta on jo varsin vakiintunutta, ja sosiaali- ja terveysalan toimijoiden ja sidosryhmien kesken vallitsee periaatteellinen yksimielisyys TKI-toiminnan tärkeydestä. Silti innovaatiotoiminta etsii vielä monilla alueilla muotoaan. Syitä tähän on lukuisia. Elinvoimapolitiittinen innovaatioiden ja liiketoiminnan kehittämisen näkökulma on suhteellisen etäinen sote-alan ydintoimijoille, ja yhteistyö yritysten kanssa on hajanaista. Sote-alan toimijoiden esitettiin jäsentävän omaa toimintaansa ensisijaisesti terveyden ja hyvinvoinnin substanssin ja terveystoimittisten tavoitteiden kautta. (Piirainen ym. 2019, 22–46.)

Innovaatiotoiminta sekä sen tukeminen, koordinaatio ja näihin liittyvät prosessit hakevatkin edelleen paikkaansa, juurruttamisen käytännöt ovat alikehittyneitä ja kannusteet tehottomia, minkä lisäksi julkisten palvelutuottajien sekä oppilaitosten yritysyhteistyön strategisuudessa on kehitettävää. Isoimmaksi tekijäksi mainitaan omistajaohjaus, ja sen asettamat raamit TKI-toiminnalle. Innovaatio ja kaupallinen toiminta sekä terveydenhuollon päämäärät asetetaan helposti vastakkain. Taustalla vaikuttavat myös eri rahoitusinstrumenttien ehdot ja rahoitusosuudet. (emt., 97-98.)

Suomalaisen sote-kentän yhtenä rajoitteena voikin pitää sitä, että innovaatioketju ei täysin toimi, eivätkä kansalaisia auttavat ja tukevat uudet ratkaisut välttämättä siirry markkinaehtosiin sote-palveluihin. Niitä ei ole osattu myöskään välttämättä palvelumuotoilla ja tuotteistaa niin, että ne skaalautuisivat laajalle. Toisaalta kansainvälisesti tarkasteltuna sosiaalisektori on merkittävä kehittämispanosten kohde ja mobilisoiva voima, josta siirtyy innovaatioita markkinoille hyvinkin sujuvasti.

Myös toiminnan laadun ja vaikuttavuuden seurannan ja arvioinnin toimintamallit ovat erilaisia suomalaisilla ja kansainvälisillä markkinoilla. Kansainvälisesti tarkasteltuna sosiaali- ja terveyssektorit ovat jo pitkään olleet myös arviointiosaamisen kehittämisajureita: arvioinnin käytäntöjä, toimintamalleja ja menetelmiä on kehitetty erittäin aktiivisesti, ei vähiten koska päärahoittajat eli institutionaaliset rahoittajat (kuten Maailmanpankki tai eläkerahastot), mutta myös yksityiset rahastot, säätiöt ja pankit (kuten Gates Foundation, Rockefeller Foundation) haluavat saada näyttöä ja perusteltavaa viestiä toimintansa yhteiskunnallisesta merkityksestä ja vaikuttavuudesta. (Lauesen 2017.) Tällä globaalilla sektorilla, jossa ratkaistaan sosiaalisen vastuun ja yhteiskunnallisten ongelmien haasteita, on useimmiten kyse enemmänkin innovaatioiden aikaansaamisesta kuin johdonmukaisesta tutkimus- ja kehittämistoiminnasta. Kehittävän arvioinnin ja oppivan arvioinnin periaatteiden ja menetelmien katsotaan usein soveltuvan toiminnan arviointiin. (Long 2012).

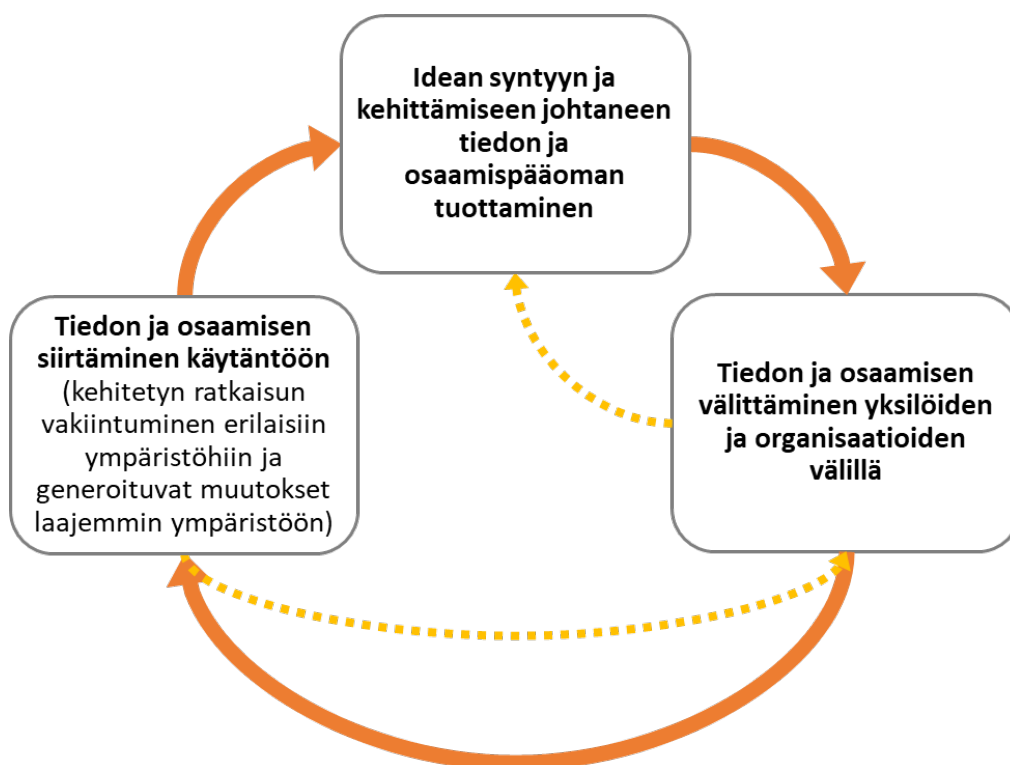
Suomalaisessa toimintaympäristössä ja järjestökentällä TKI-toimintaa harjoittava järjestö ei halua välttämättä ”kaupallistaa” uutta innovaatiota vaan siirtää sen palvelemaan kohderyhmäänsä. Järjestö haluaa siirtää uuden innovatiivisen palvelutuotteen tuotesuojattuna alueelle, jossa kansalainen tarvitsee ja käyttää sitä (Niemelä 2019, 129). Kaupallistaminen ei kuulu myöskään merkittävimmän TKI-rahoittajan STEAn laakisääteiseen tehtävään. Huomion kiinnittäminen vaikuttavuuteen ja sen aikaansaamiseen on kuitenkin myös Suomessa ollut lisääntymässä (Niemelä 2019, 15). Yhteiskunnallista yrittäjyyttä, osaa järjestöjen palvelutuotannosta ja muita vaikuttavuustoimijoita edustava Arvoliitto on vuodesta 2016 luonut työkaluja toiminnan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden johtamiseen ja mittaamiseen.

Lisähuomio TKI-toiminnan vaikuttavuuteen edellyttää ajattelun kääntämistä tavoitelähtöiseen oppimiseen ja kehittämiseen. Tällaisen kehittävän otteen periaatteita arvioinnissa ovat muun muassa (Long 2012):

- oppimisen korostuminen tilivelvollisuuden sijaan
- muutoksen teorioiden hahmottamisesta vaikuttavuuden kumuloimiseksi myös jatkossa
- jatkuvan takaisinsyötön ja korjausliikkeiden mahdollistaminen tulosten pohjalta
- yhteisen pohdinnan mahdollistavien rakenteiden tarjoaminen kehittäjäkumppanien keskuudessa paremman ymmärryksen synnyttämiseksi ja luottamuksen rakentamiseksi
- monipuolisempi osaamisperusta ja sekä TKI-toiminnan että arviointiosaamisen monipuolistaminen.

Tässä selvitystyössä lähestytään järjestöjen TKI-toimintaa laaja-alaisesti. Uudet innovaatiot, tuotteet ja palvelut syntyvät yhä useammin lukuisten toimijoiden monitieteellisen ja -toimialaisen yhteistyön tuloksena. Näin ollen innovaatioympäristöissä ja -ekosysteemeissä korostuvat alue- ja toimialarajat ylittävä yhteistyö sekä niin julkisten ja yksityisten toimijoiden kuin järjestöjen kumppanuudet. Innovaatiojärjestelmä ja -ekosysteemi -käsitteet sekä niiden taustalla juontava teoria luovat puitteet ymmärtää TKI-toimintaa monitoimijaisissa ja keskinäisriippuvissa ekosysteemeissä. Järjestöjen osalta on kuitenkin huomioitava hieman ”pehmeämpi” lähestyminen innovaatiotoimintaan. Tämä tarkoittaa innovaatiotoimintaa, joka on lähellä ihmisten arjessa ja jonka ajureina ovat monilta osin muut kuin taloudelliset kannustimet ja hyöty. Tämä tarkoittaa, että lähtökohdiana on usein jokin arkipäivän tilanne, mikä herättää tarpeen kehittää toimintatapaa ja mallia aiempaa paremmaksi tai tehokkaammaksi.

Innovaatio onkin määritelty tässä työssä niin, että se on *”uutuusarvoa sisältävää tietoa, toimintatapaa, palvelua, tai muuta yhdistelmää, joilla vahvistetaan kansalaisyhteiskuntaa, edistetään kansalaisten hyvinvointia ja terveyttä sekä osallisuutta ja toimijuutta ja/tai parannetaan palveluita tai palvelujärjestelmää”*. Tämä määritelmä yhdistyy sosiaalisen innovaation käsitteeseen ja määritelmään. Sosiaalisilla innovaatioilla tarkoitetaan esimerkiksi uusia tapoja organisoida etenkin sosiaali- ja terveysalan toimintoja. Ne voivat johtaa lisäarvoa tuottavaan tulokseen yksilön tai yhteiskunnan hyvinvoinnissa ja terveydessä tai palvelujärjestelmässä. Laajemmassa tulkinnassa sosiaaliset innovaatiot kytketään koko yhteiskunnallisen kokonaisuuden tai sen eri sektoreiden toimintatavan sekä niiden keskinäisen suhteen muutoksiin. (Hämäläinen & Heiskala 2004.)

Kuva 1. Järjestöjen TKI-toiminnan ja tarkastelun yleinen viitekehys (mukaillen Husso 2004).

Sosiaalisten innovaatioiden kehityksessä TKI-toimintoja tehdään verkostomaisesti, samanaikaisesti ja limittäin. Näin ollen kuvassa 1 on kuvattu lähestymistapamme ymmärtää järjestöjen TKI-toimintaa ja selvityksessä kuvattavia järjestöjen toiminnasta syntyneiden innovaatioiden syntyä, kehittymistä ja leviämistä. Tällöin innovaatioiden prosessiluonne on vuorovaikutteinen ja avainprosesseina ovat 1) idean syntyyn ja kehitykseen johtaneen tiedon ja osaamispääoman tuottaminen, 2) tiedon ja osaamisen välittäminen yksilöiden ja organisaatioiden välillä ja 3) tiedon ja osaamisen siirtäminen käytäntöön (kehitetyn ratkaisun vakiintuminen erilaisiin ympäristöihin ja generoituvat muutokset laajemmin ympäristöön). (Husso 2004.) Tämä poikkeaa ”suppilo-mallista”³, jota on käytetty sote-alan TKI-toimintaa yleisesti tarkastelleessa VN TEAS -hankkeessa TKI-toiminnan hahmottamiseen (Piirainen ym. 2019).

³ Kärjistettynä tällä viitataan prosessiin, jossa systemaattisesti hankittu tutkimustieto ja sen systemaattinen käyttö prosessien, menetelmien ja järjestelmien kehittämisessä kanavoituu myös innovaatioiksi, eli asiakkaille suunnatuiksi (kaupallisiksi) tuotteiksi ja palveluiksi.

2.2 Järjestöjen TKI-toiminnan erityispiirteitä

Järjestöjen tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnassa (TKI-toiminta) on erityispiirteitä, jotka poikkeavat esimerkiksi yritysten harjoittamasta TKI-toiminnasta. Sote-järjestöt ovat esimerkiksi antaneet STEA-avusteisen tutkimus- ja kehitystyönsä tulokset avoimesti kaikkien muidenkin käyttöön.⁴ Järjestöjen aikaansaamat tutkimustulokset ovat pääsääntöisesti julkisia. Kaikkineen juuri järjestöjen TKI-toimintaa käsitteleviä selvityksiä ja tietoa on verrattain vähän. Järjestöt saattavat innovoida monia uusia palveluita aivan muista kuin taloudellisista lähtökohdista. Tällaisia palveluita on järjestöjen palveluvalikoimassa, ja osa on siirtynyt vakiintuneeksi kuntien toiminnaksi. On myös esitetty, että järjestöjen innovaatioketju on ”rikki”. Jos järjestöpuolella saa julkista tukea asiakkaita hyödyttävän palvelun kehittämiseen, lainsäädäntö linjaa ainakin osan rahoituksista⁵ kohdalla, että tuotetta ei saa kaupallistaa niin, että alkuvaiheessa hyöty jäisi vain sille taholle, joka on myös saattanut laittaa omia voimavarojaan kehitystyöhön. (Niemelä 2019.)

Suomessa on noin 10 000 rekisteröityä sosiaali- ja terveysalan yhdistystä. Niistä runsaat 200 on valtakunnallisia järjestöjä, joilla on noin 300 piiriyhdistystä ja 8 000 paikallisyhdistystä. Loput noin 1 500 yhdistystä ovat valtakunnallisiin järjestöihin kuulumattomia toimijoita (Soste 2020). Suurin osa sote-järjestötoiminnasta on erilaista auttamista, tukea, neuvontaa, koulutusta tai vapaaehtoistoimintaa, josta ei peritä maksuja ja jonka kustannukset katetaan ulkopuolisilla avustuksilla (mm. STEA-avustus, EU-rahoitus, kaupunkien ja kuntien rahoitus ja säätiörahoitus). Suomessa on myös hieman yli tuhat sote-järjestöä, jotka tuottavat maksullisia palveluita kunnille, kuntayhtymille, sairaanhoitopiireille, Kelalle tai suoraan kansalaisille itselleen (Puhakka ym. 2018; Järjestöbarometri 2018). Kaiken kaikkiaan sote-kentällä toimivat järjestöt muodostavat monimuotoisen ryhmän, johon kuuluu suuria valtakunnallisia palveluntuottajia, eri kokoisia erityisryhmien palveluihin keskittyneitä toimijoita sekä pieniä paikallisesti toimivia yhdistyksiä (Järjestöbarometri 2018).

Sote-järjestöjen toiminnan lähtökohtana on usein jonkin tietyn väestöryhmän hyvinvoinnissa havaittu puute, jonka vuoksi niiden toiminta ei välttämättä ole suunnattu kollektiivisesti kaikille kansalaisille verrattuna esimerkiksi julkishallinnon tuottamiin palveluihin, joiden taustalla ovat yleisiksi koetut tarpeet (Särkelä 2016; Järjestöbarometri 2018). Niemelän (2019) mukaan sote-järjestöt toimivat monelta osin hyvinvointivaltion järjestämien hyvinvointipalveluiden katvekohdissa, ja tällä tavoin paikkaavat erityisesti

⁴ Järjestöjen TKI-toimintaan liittyy olennaisesti jatkuva rajankäynti siitä, mikä synnyttää vähäistä suurempaa kilpailuhaittaa ja mikä ei. Niemelän (2019, 60) mukaan vähäistä suuremman kilpailuhaitan tulkinnot ovat olleet horjuvia ja tapauskohtaisia, mikä on johtanut siihen, että rahoittajat ja viranomaiset toimivat varman päälle. Rajanvedon epäselvyys nousi esiin myös selvityksen taustahaastattelussa.

⁵ Esimerkiksi valtionavustukset

erityisryhmien palvelutarpeen aukkoja. Tässä roolissa ne ovat myös luonteva yhteistyökumppani sekä julkisille että yksityisille sote-toimijoille.

Sote-järjestöillä on merkittävä rooli sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen (niin sanotut HYTE-palvelut) että perinteisen sote-palvelutuotannon tuottamisessa. Yleisesti kuntien vastuulla oleva HYTE-toiminta tavoittelee kansalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä ja on luonteeltaan ennaltaehkäisevää. Sote-järjestöjen HYTE-toiminta on pitkälti vertaistuen, kokemusasiantuntijuuden sekä vapaaehtoistyön kautta tapahtuvaa tietyille erityisryhmälle suunnattua toimintaa – tuen kohdistaminen erityisryhmille erottaa sen kunnan vastuulla olevasta kaikille suunnatusta HYTE-toiminnasta, kuten kulttuuri- ja sivistyspalveluista. Samalla sote-järjestöt toimivat myös omien erityisryhmiensä edunvalvojina sekä asiantuntijoina näitä koskevissa asioissa. Palvelutuotannossa sote-järjestöillä on merkittävä rooli erityisryhmien sosiaalipalvelujen tuottamisessa. Määrällisesti eniten tuotetaan päivätoimintaa ja asumispalveluja (Puhakka ym. 2018). Palvelutuotannon keskeisimpiä kohderyhmiä ovat vanhukset, lapset ja nuoret, kehitysvammaiset ja muut vammaiset sekä mielenterveys- ja päihdekuntoutujat (emt.).

Järjestöillä on siis keskeinen asema erityisesti kaikista heikoimmassa asemassa olevien henkilöiden auttamisessa, koska niiden toiminnassa voidaan huomioida eri väestöryhmien erityistarpeet tavalla, joka julkisesti tuotetuissa hyvinvointipalveluissa ei aina ole mahdollista (Möttönen & Niemelä 2005). Sote-järjestöissä onkin tavanomaista, että palveluja (niin maksuttomia kuin maksullisia) kehitetään matalalla kynnyksellä yhdessä tuen tarvitsijoiden kanssa. Tämän myötä järjestöihin kasaantuu merkittävä määrä ruohonjuuritason erityisasiantuntijuutta.

Pääministeri Marinin hallitusohjelmassa (Valtioneuvosto 2019) järjestöille on kaavailtu nykyistä merkittävämpää roolia sote-alan TKI-toiminnan kehittämisessä. Hallitusohjelmassa puhutaan sote-järjestöjen toiminnan edellytysten vahvistamisesta, ja tähän liittyvistä konkreettisista toimenpiteistä mainitaan sosiaalialan tutkimuksen sekä kehittämisen voimavarojen pitkäjänteinen turvaaminen, sosiaalihuollon tutkimus- ja kehittämiskäytännön rakentaminen sekä erillinen sosiaalityön tutkimusta ja sen osaamista vahvistava valtion rahoitus. Lisäksi valtion, maakuntien liittojen ja kuntien sekä yksityisten toimijoiden ja järjestöjen välisille sote-palveluiden yhteistyökokeiluille selvitetään uusia rahoitusmalleja. (emt.) Hallitusohjelmaa tulkittaessa voidaan hyvin ajatella, että linjausten edistämiseksi ja myöhemmin toimeenpanossa on merkittävä rooli alueellisilla sosiaalialan osaamiskeskuksilla, jotka jo tällä hetkellä kokoavat tutkimuslaitoksia, koulutusorganisaatiota, järjestöjä ja muita tahoja yhteistyöhön alueellaan.⁶ Nii-

⁶ Muurin (2019) selvityksen mukaan sote-järjestöjä on mukana sosiaalialan osaamiskeskuksista FSKC:n KOSKE:n (Keski-Suomi) ja VASSO:n (Varsinais-Suomi) toiminnassa.

den järjestöjen, jotka jo tällä hetkellä toimivat sosiaalialan osaamiskeskuksissa, roolina on ollut toimia niin toiminnan yksinä ylläpitäjinä kuin hankekumppaneina (Muuri 2019).

Järjestöjen organisaatorajat ylittävästä innovaatiotoiminnasta voidaan mainita myös sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämis- ja innovaatioyhteisö Innokylä, jota järjestöt ovat keskusjärjestö SOSTEn kautta olleet luomassa ja kehittämässä. Innokylän tarkoituksena on tuottaa tukea sote-palvelujärjestäjille, -tuottajille sekä kansalaisille niin käytäntöjen ideoinnissa, kehittämisessä, arvioinnissa kuin levittämisessäkin (Innokylä 2020). Innokylän alkuperäiset toimeenpanijat olivat THL, SOSTE, Kuntaliitto sekä STM (emt.).

Niemelän (2019) mukaan nämä lähtökohdat ovat luonteva alusta järjestöjen tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnalle. Järjestöjen vuosien kokemus erityisryhmien auttamisesta suoraan asiakasrajapinnassa on tuottanut niille ainutlaatuisia osaamista ja asiantuntemusta asiakkaidensa arjesta, tarpeista ja toiveista. Toisin kuin yrityksillä, järjestöillä TKI-toiminnassa taloudellisilla kannustimilla on pienempi rooli. Esimerkiksi tässä selvityksessä tarkasteltujen järjestöinnovaatioiden tavoitteena on ennen kaikkea avun tarpeessa olevien ihmisten hyvinvoinnin, osallisuuden, toimijuuden ja elämönhallinnan vahvistaminen. Monesti kunnilla tai heikossa asemassa olevilla kansalaisilla ei ole mahdollisuutta ostaa tällaisia räätälöityjä palveluita kaupalliselta kentältä korkeiden kustannusten vuoksi. Kaiken kaikkiaan järjestöjen TKI-toiminta on monipuolista, mutta toimintaa yhdistää tavoiteltu käytännönläheisyys: uusia ratkaisuja ihmisten avuntarpeeseen pyritään tuottamaan usein yksilökohtaisesti suorilla interventioilla, kuten tarjoamalla välineitä vertaistukeen.

Sipilän hallituksen sittemmin kaatuneeseen sote- ja maakuntauudistukseen liittyen toteutettiin monia selvityksiä, jotka käsittelivät tai sivusivat järjestöjen roolia sosiaali- ja terveyspalveluiden TKI-toiminnassa (mm. Jussila ym. 2019; Piirainen ym. 2019; Niemelä 2019; Brax 2018). Niiden perusteella järjestöjen käytännön tason TKI-toiminnasta muodostuu kuva kehittämispainotteisena työnä, jossa yksittäisten hankkeiden avulla kehitetään prosesseja, toimintamalleja ja työmenetelmiä tietyn erityisryhmän tarpeisiin. Lisäksi järjestöissä tehdään tutkimusta, joka on usein järjestön arjen työstä ammentavaa soveltavaa ja empiiristä tapaustutkimusta. Järjestöt tekevät myös perinteisempää tieteellisestä tutkimusta yhdessä korkeakoulujen kanssa. Piiraisen ym. (2019) selvityksen mukaan keskeisimpiä sote-alan TKI-toimijoita ovat sairaanhoitopiirit/kuntayhtymät, korkeakoulut sekä kunnat ja kaupungit, joilla organisaatorajat ylittävä TKI-toiminta on säännöllistä ja jatkuvaa, kun taas sote-järjestöjen organisaatorajat ylittävät TKI-hankkeet ovat enemmän projektiluontoisia.

Aikaisempien selvitysten perusteella sote-järjestöjen TKI-toiminnan – tässä tapauksessa ennen kaikkea innovaatiotoiminnan – vahvistumisen esteenä on erityisesti

kolme tekijää. Merkittävimpanä niistä on sote-järjestöjen voittoa tavoittelematon luonne, ja siihen liittyvä riippuvuus ulkopuolisesta rahoituksesta. Vaikka erot yritysten ja järjestöjen välillä ovat palvelutuotannon osalta monessa määrin kaventuneet (Halava ym. 2018; Särkelä 2016), merkittävä järjestöjen uusien palveluinnovaatioiden kehittämistä rajoittava asia on valtioneuvoston asetus valtionavustuksista yleishyödyllisille yhteisöille (29.12.2016/1552) – innovaatiotoiminta tapahtuu järjestöissä pääosin ulkopuolisella hanke- tai avustusrahoituksella, jota esimerkiksi STEA myöntää vain, jos sillä ei arvioida olevan muita kuin vähäisiä kilpailua ja markkinoiden toimintaa väärin vaikuttavia vaikutuksia (Särkelä 2016; Stea 2019).

Valtionavustuslain (668/2001) edellyttämät ehdot asettavat järjestöt ja voittoa tavoittelevat yritykset eri asemaan palveluinnovaatioiden toimeenpanossa. Toinen järjestöjen TKI-toiminnan potentiaalia mahdollisesti hidastava tekijä on se, että niiden välillä on vain vähän keskinäistä yhteistyötä erityisesti siksi, että etenkin julkisen sektorin hankinnoissa ja hanke- ja avustusrahoituksessa järjestöt kilpailevat usein toisiaan vastaan (Möttönen 2019; emt.). Järjestöt tavoittelevat usein kehittämiensä innovatiivisten ratkaisujen levittämistä laajalti, mutta tämä edellyttää usein omaa merkittävää pääomaa tai järjestöjen välistä yhteistyötä (Niemelä 2019). Kolmantena haasteena on järjestöjen ohut liiketoimintaosaaminen sekä siihen liittyvä oman tekemisen markkinointi ja brändäys (Jussila ym. 2019). Tähän liittyy myös järjestöjen markkinoita koskevan tutkimuksen kehittäminen, kuten asiakaspreferenssien kartoittaminen ja markkinoiden tutkiminen asiakkaan näkökulmasta. Moni järjestö julkaisee tutkimuksia ja selvityksiä oman toimintansa vaikuttavuudesta, mutta Jussilan ym. (2019) selvityksen mukaan järjestöjen olisi myös mahdollista tehostaa omaa viestintäänsä tekemänsä TKI-toiminnan vaikuttavuudesta ja kustannustehokkuudesta.

Ratkaisuksi edellä mainittuihin haasteisiin on aikaisemmissa selvityksissä (mm. Niemelä 2019; Piirainen 2019) ehdotettu järjestöjen omaa TKI-ekosysteemiä sekä entistä tiiviimpää liittymistä organisaatorajat ylittäviin (maakunnallisiin) TKI-ekosysteemeihin. Piiraisen ym. (2019) selvityksen mukaan maakuntien TKI-strategioissa (niissä, joissa sellainen on tehty) on painotettu erityisesti yritysten kanssa tehtävä yhteistyötä. Tämä puhuu sen puolesta, että saadakseen äänensä paremmin kuuluviin, järjestöjen tulisi harkita tiiviimpää keskinäistä organisoitumista niiden ilmiöiden ympärille, joiden helpottamiseksi ne etsivät ruohonjuuritasolla ratkaisuja. Järjestöissä olevan tiedon, osaamisen ja niiden perusteella syntyvien innovatiivisten palveluratkaisujen hyödyntäminen osana laajempaa TKI-ekosysteemiä loisi sote-järjestöille mahdollisuuksia toteuttaa nykyistä systemaattisemmin suunniteltuja ja jatkuvia palveluita (mm. Jussila ym. 2019). TKI-yhteenliittymissä järjestöjen moninaisuus ja monialainen osaaminen eivät näyttäytyisi vain pirstaleisina interventioina vaan ennemminkin voimavarana, jonka avulla järjestötyön usein pienille ja haavoittuvassa asemassa oleville kohderyhmille olisi mahdollista kehittää tukea ja apua useamman toimijan voimin.

2.3 Viitekehys TKI-toiminnan analysointiin sote-järjestöissä

Niemelä (2019, 17) kokoaa sosiaali- ja terveysalalla toimivien kansalaisjärjestöjen tehtävät viiteen kategoriaan:

1. Kansan ääni: edunvalvontajärjestö, yhteiskunnallisen ja aatteellisen vaikuttamisen järjestö, hiljaisten ja vähäväkisten ääni, ”ilkeiden” ongelmien kimppuun kävijä.
2. Kansan liike: vapaaehtoistoimintaa ylläpitävä järjestö, yhteisöllisyyttä ja verkostoja vahvistava järjestö, arvojen kantaja, demokratian ja sosiaalisen pääoman vahvistaja.
3. Kansan tuki: vertaistoimintajärjestö, identiteetin edellytysten tuottaja, resurssien ja ”kentille pääsylippujen” tuottaja (voimaannuttamis- ja inklusiofunktio), oppimisorganisaatio.
4. Kansan tieto: asiantuntijajärjestö, tiedontuottajajärjestö, tutkimus- ja kehittämistoimintaan panostava järjestö.
5. Kansan palvelu: palveluntuottajajärjestö, yhteisö- ja solidaarisuustalouden kehittäjä.

Kaikki viisi kohtaa toteuttavat osaltaan myös inklusioitehtävää, jonka tavoitteena on raivata tilaa jokaiselle väestöryhmälle. Näin jaottelu kytkeytyy järjestöjen tehtäviin yleisesti. Järjestöjen keskeisiä tehtäviä yhteiskunnan kannalta on hahmotettu muun muassa seuraavan kahdeksanosaisen jaottelun kautta (Möttönen & Niemelä 2005):

1. Sosiaalisen pääoman ja hyvinvoinnin lisääminen
2. Välittämisen ja jakamisen kanavien tarjoaminen
3. Identiteetin rakennusaineiden tarjoaminen
4. Osallisuuden ja toimijuuden väylien luominen
5. Äänettömien äänenä toimiminen
6. Toivon tuottaminen
7. Innovaatiomooottoreina toimiminen
8. Täydentävien ja vaihtoehtoisten palveluiden tuottaminen

Tältä pohjalta päädyimme tässä selvityksessä käyttämään tapausten hahmottamiseen analyttistä jaottelua, jossa järjestöjen TKI-toimintaa oli mahdollista luonnehtia *tietoisuuslähtöiseksi* ja *toimintalähtöiseksi*.

Tietoisuuslähtöinen = Toiminnalla tavoitellaan muutosta tietoisuudessa ja ymmärryksessä.

- Osaamisen ja kyvykkyyksien lisääminen, koulutus
- Tiedon tuotanto ja kokoaminen
- Kohderyhmien näkemysten kanavointi, osallisuus, edunvalvonta

Toimintalähtöinen = Toiminnalla tavoitellaan muutosta toimintatavoissa; esimerkiksi palveluiden järjestämisessä, tuottamisessa ja niin edelleen

- Toimintamallien ja järjestelmien kehittäminen
- Yhteistyön lisääminen ja verkostomaisten toimintojen kehittäminen

Lisäksi hahmotelimme, mitä *tutkimuksella*, *kehittämisellä* ja *innovaatiotoiminnalla* tarkoitetaan tässä yhteydessä ottaen samalla huomioon selvityksen kohteeksi valitut tapaukset.

Tutkimustoiminta

- Tutkimusjulkaisut, artikkelit, selvitykset
- Tutkimusseminaarit ja -tapaamiset

Kehittämistoiminta

- Toimintamallien ja hyvien käytäntöjen jakaminen
- Vaikuttavuuden ja tuloksellisuuden vahvistaminen
- Tiedotus, koulutus
- Kokeilut

Innovaatiotoiminta

- Toiminta, jossa järjestö yksin tai yhdessä laajemman verkoston kanssa kehittää tai ottaa joko suoraan tai soveltaen käyttöönsä jonkin uuden ratkaisun.

Tältä pohjalta loimme tapausesimerkeille analyysiviitekehyksen, jonka avulla voi asemoida tarkasteluun valittuja kohteita (kuva 2). Koordinaatisto toimi työssä viitekehyksenä, jonka avulla tarkasteltavat 21 tapausta luokiteltiin toiminnan päätavoitteen (y-akseli) ja toiminnan luonteen (x-akseli) perusteella.

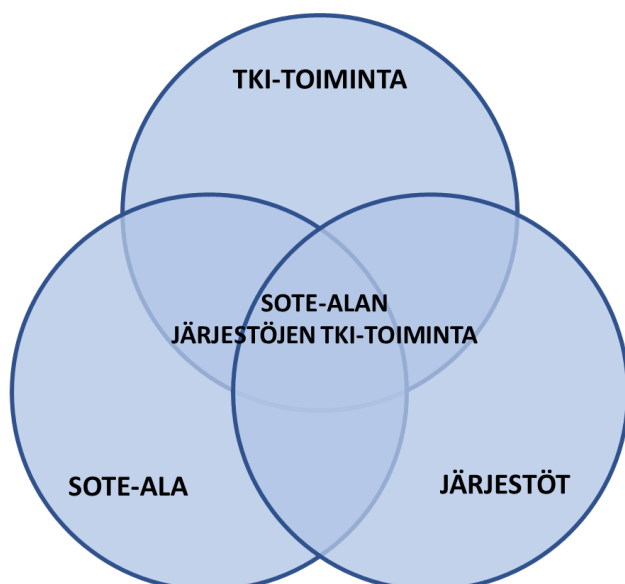
Kuva 2. Viitekehys tapaustutkimuksen kohteiden analysointiin.

Tämän viitekehysten avulla tyypiteltiin tarkasteluun valitut 21 STEA-avustusta saanutta kohdetta. Tyypittelyn tarkoituksena oli selkeyttää tapausten pohjalta muodostuvaa kokonaiskuvaa sote-järjestöjen TKI-toiminnan luonteesta ja kohdentumisesta. Analyysiä on kuvattu tarkemmin seuraavassa luvussa.

3 TKI-toiminta tapaustutkimuksen valossa

3.1 Yleiskuvaus tapausesimerkeistä

Osana hanketta tarkasteltiin 21:tä erikseen valittua esimerkkiä STEA-avusteisesta TKI-toiminnasta. Tapausesimerkkien perustiedot on listattu liitteessä 1. Käsitämme tarkasteltujen tapausten ilmentävän osaltaan *sote-alan järjestöjen TKI-toimintaa*, joka asemoituu järjestökentän, sote-alan ja TKI-ekosysteemien leikkauspinnoille⁷ (kuva 3).

Kuva 3. Sote-alan järjestöjen TKI-toiminnan asemoituminen

⁷ Kuvan kokonaisuuksia on mahdollista hahmottaa ”kenttinä”, joilla vallitsee omia erityisiä toimintalogiikoita (vrt. Hilgers & Mangez 2015).

3.2 Tapausesimerkkien analyysi viitekehyksen perusteella

Kaikkia 21 tapausesimerkkiä tarkasteltiin *tavoitteiden, muutoksen, vaikutusten* sekä *onnistuneisuuden* näkökulmista.⁸

Tavoitteet

Käytössä ollut dokumenttiaineisto kuvasi tapausesimerkkien toimintaa usean vuoden aikavälillä; avustustyyppi ja kohteen nimi saattavat muuttua osana tarkastellun aineiston aikajanaa. Tästä huolimatta tekijätiimi on pyrkinyt tekemään tulkinnan toiminnan läpi kulkevista ”ydintavoitteista”, joilla voidaan luonnehtia toiminnan päämääriä. Oman haasteensa analyysiin tuottaa myös eri järjestöjen hieman toisistaan poikkeava raportointitapa. Dokumenttien sisältö ei ole kaikissa tapauksissa yhteismitallista.

Suurella osalla tapauksia (14/21) tavoitteet kytkeytyvät kohderyhmän tarpeisiin tai ryhmässä toivottavaan muutokseen. Kyseessä saattavat olla jotkin selkeästi rajatut ongelmat ja näiden aiheuttama tuen tarve – esimerkiksi Takuusäätiön toiminnan keskeisenä tavoitteena on auttaa talousongelmaisia ihmisiä eteenpäin tilanteessaan. Kyseessä saattavat olla myös valmiuksien tarjoaminen sekä voimavarojen lisääminen. Tätä voi kuvata esimerkiksi Allergia-, iho- ja astmaliiton tavoitteella lisätä erityisesti kohderyhmänsä omahoidon valmiuksia sekä tarjota keinoja terveyden edistämiseen. Lisäksi kohderyhmän mahdollisuuksia osallistua yhteiskuntaan voidaan pyrkiä lisäämään. Tästä esimerkkinä toimii Kehitysvammaisten palvelusäätiön toiminta, jonka yhtenä tarkoituksena on kohderyhmän oman päätösvallan vahvistaminen yhteiskunnassa.

Oman alan tukemiseen ja kehittämiseen liittyviä tavoitteita esitetään viidessä tapauksessa. Esimerkiksi Kirkkopalveluiden yksi toiminnan tavoite on osaamisen lisääminen edustamallaan alalla. Kolmessa tapauksessa tavoitteisiin sisältyy jonkinlaisen ”yleisen” ymmärryksen lisääminen edustamastaan asiasta. Esimerkiksi A-klinikkasäätiöllä tämä liittyy järjestöjen tutkimustoiminnan tunnettuuteen, erityisesti päihde- ja mielen-terveyskysymysten osalta. Yleisen ymmärryksen lisäämisen tavoitteeseen sisältyy myös pyrkimyksiä vahvistaa tai edistää oman toiminnan statusta edustamansa aiheen asiantuntijana.

⁸ Yksi tapaus voi olla seuraavissa jaotteluissa yhdessä tai useammassa kategoriassa. Toiminnolla saattaa olla useita erilaisia tavoitteita, tai havaittuja muutoksia saattaa olla useita ja päinvastoin myös niin, että tavoite on tiivistettävissä yhteen kohtaan tai selkeitä muutoksia saattaa olla vain yksi.

Viidessä tapauksessa toiminnan tavoitteena oli verkostoituminen tai jonkinlaisen yhteistyön lisääminen. Yhteistyön kehittäminen rajautui järjestön edustaman kohderyhmän ja tematiikan mukaisesti. Esimerkiksi Epilepsialiitto ilmaisi toimintansa yhdeksi tavoitteeksi järjestön ja yliopistollisten sairaaloiden välisen yhteistyön vahvistamisen. Osassa tapauksia itse toimintamallin kehittäminen (3/21), levittäminen ja vakiinnuttaminen (4/21) olivat osa asetettuja tavoitteita. Lisäksi yhdessä tapauksessa kyse oli olemassaolevan toimintamallin kehittämisestä eteenpäin. Vanhus- ja lähimmäispalvelun liiton yhtenä tavoitteena on kehittää Ikäteknologiakeskuksen toimintaa.

Niin sanottu asiakasnäkökulma nousi esiin kahden tapauksen tavoitteissa. Esimerkiksi Stop Huumeille ry:n yhtenä tavoitteena oli helpottaa asiakkaiden asiointia palvelujärjestelmässä. Invalidiliiton tapauksessa tavoitteet oli linkitetty voimakkaasti liiton strategiaan, ja yhdeksi tavoitteeksi ilmaistiin myös sertifikaatin luominen omalla alalla. Ainoa tapaus, jossa mainittiin tavoitetasolla innovaatiot, oli Kirkkopalvelut, jonka tavoitteina olivat ”uusien kehittämisinnovaatioiden etsiminen, eteenpäin vieminen ja kehittämisen tukeminen.” Ainoastaan Kirkkopalvelut esitti tavoitteekseen hankealustan kokoamisen. Tutkimustoiminnan edistäminen oli selkeänä tavoitteena vain A-klinikkasäätiöllä. Tämä on ymmärrettävää, koska tarkasteltavana toimintona on tutkimusohjelma. Järjestöjen koko ei heijastu millään johdonmukaisella tavalla tapauksissa ilmaistuissa tavoitteissa.

Muutos (TKI)

Muutosten kuvaamisen rajoitteena aineiston valossa on, että kaikkien tapausten viimeisimmistä toiminnoista ei ole saatavilla tuloksellisuus- tai loppuraportteja.⁹ Osassa tapauksia viimeisimmiltä vuosilta on saatavilla ainoastaan avustushakemuksia, ja näissä ei ole kuvattu tapauksissa tapahtuneita muutoksia samalla tarkkuudella kuin tuloksellisuusraporteissa. Muutoksen kuvaus perustuu pääasiassa raportteihin, ja syntynyttä kuvaa on täydennetty hakemusten tiedoilla, jos se on ollut mahdollista.

Tyypillisin muutos tapauksissa on toimintamallin¹⁰ tai -mallien, tai palvelun kehittäminen ja lanseeraaminen, ja mahdollisesti levittäminen (15/21). Esimerkiksi Nuorten Ystävät ry on kehittänyt uudenlaisia tapoja puuttua koulupoissaoloihin, jollaisia ei järjestön mukaan ole käytössä muualla Suomessa. Väitettä on vaikea arvioida kriittisesti, koska sitä ei peilata mihinkään aineistoon tai tutkimukseen. Tämä heijastaa yleisesti toimintamallien ”innovatiivisuuden” arvioimisen hankaluutta raporttien pohjalta: väitteen uutuusarvon tueksi ei välttämättä esitetä mitään selkeitä indikaattoreita ja lähteitä. Raporttien arvioiminen vaatii sitä, että on ”sisällä” järjestökentän todellisuudessa

⁹ Viimeisin raportti 2019 (4 kpl); 2018 (11 kpl); 2017 (4 kpl); 2016 (1 kpl); 2015 (1 kpl)

¹⁰ Toimintamallit ja palvelut ovat niputettu yhteen siksi, että toimintamallilla tai menetelmällä viitataan tapauksissa käytännössä johonkin kohderyhmän edustajan tarpeita palvelemaan toimintaan.

siinä mielessä, että arvioitsijalla on jonkinlainen kokonaiskuva järjestöjen toimintamalleista.

Viidessä tapauksessa muutos kuvattiin siten, että ammattilaisille oli tarjottu koulutusta, keinoja ja valmiuksia. Esimerkiksi Invalidiliitto pilotoi ammattilaisille suunnattua koulutuspakettia. Neljässä tapauksessa ilmaistiin, että on selkeästi tuotettu uutta tietoa. Esimerkiksi Kuntoutussäätiön toiminnan osaksi liitettiin neuropsykologiset tutkimukset. Kahdessa tapauksessa verkkosivun kehittäminen liitettiin osaksi TKI-sisältöjä. Esimerkiksi Kehitysvammaliitto kehitti sivuston luomisen ohella sen sisältämiä palveluita ja työkaluja kohderyhmän tueksi.

Kahdessa tapauksessa on käynnistetty keskusmuotoista toimintaa ja kehitetty sitä eteenpäin. Esimerkiksi Kehitysvammaisten palvelusäätiö on perustanut henkilökohtaisen budjetoinnin keskuksen (Suunta). Yhteistyön tiivistyminen on ollut selkeä muutos kahdessa tapauksessa. Esimerkiksi Epilepsialiiton yhteistyö HYKS:n ja KYS:n kanssa on tiivistynyt toiminnan aikana, ja raportin perusteella järjestön tavoitteena on luoda rakenteellinen malli järjestö-sairaala-yhteistyön tiivistämiseksi jatkossa. Kahdessa tapauksessa muutokseksi kuvattiin verkostoitumisen kanavien luominen järjestön toimiessa fasilitaattorina. Esimerkiksi Kirkkopalvelut on järjestänyt eri paikkakunnilla verkosto- ja teematilaisuuksia, jotka ovat tuoneet toimijoita yhteen.

Kehitysvammaisten palvelusäätiön tapaus oli ainoa, jossa muutosta kuvattiin sisältöjen luomisena sovellusalustalle. Invalidiliiton tapauksessa oli tuotu esiin nimenomaan onnistuneita ratkaisuja, eli kyseessä on jonkinlainen ”good practice” -toiminta. On kuitenkin huomattava, että esimerkiksi koulutustoimintaa sisältäneissä tapauksissa on koulutusten sisältönä saattanut olla muun muassa hyvien käytäntöjen jakamista. Allergia, iho- ja astmaliiton tapauksessa juuri järjestön valmius vastata oman alan ydinkysymyksiin sekä kohderyhmätuntemus ovat parantuneet toiminnan myötä. Takuusäätiö on tehostanut omaa tiedonkeruuta ottamalla käyttöön yhtenäisen tiedonkeruujärjestelmän ja käynnistänyt sähköisiä palveluita. Syventävät tapaustutkimukset (liite 3) osoittavat, että Takuusäätiö on profiloitunut voimakkaasti myös digitaaliseen kehittämiseen, mikä heijastuu TKI-sisältöihin.

Vaikutukset ja onnistuneisuus

STEA:n toimittamien raporttien perusteella¹¹ (48 kpl) järjestöjen STEA-avusteinen TKI-toiminta on monessa tapauksessa onnistunutta.¹² Raporttien perusteella on kuitenkin vaikea arvioida kriittisesti hankkeiden tosiasiallista onnistumista ja vaikutuksia. Järjestöjen tavat raportoida toimintaansa poikkeavat toisistaan, ja tästä seuraa haaste yhteismitallistaa toimintojen onnistumisia. Toiseksi, vaikutuksiksi esitetyt asiat saattavat olla hyvin abstraktilla tasolla eikä niiden kuvaamiseen ole välttämättä käytetty selkeitä indikaattoreita. Emme ota tapaustutkimusosiossa kantaa tapausten tosiasialliseen onnistumiseen aineiston rajoitteiden vuoksi, ja koska selvityksemme pääfokus ei ole varsinaisesti STEA-avustusta saaneiden hankkeiden vaikutusten tai laajemmin järjestöjen toiminnan vaikuttavuuden arvioinnissa.

Järjestöjen STEA-avusteinen TKI-toiminta

Tapaustutkimukset on sijoitettu koordinaatistoon (kuva 4) luvussa 2.3 esitetyn perusteella. Kuvan tarkoituksena on kuvata tapauksissa ilmenevien TKI-toimintojen sisältöjä. Kuten kuvasta voidaan huomata, tapaustutkimusten perusteella järjestöjen TKI-toiminta painottuu pitkälti kehittämistoimintaan. Innovaatiotoiminnan vähäisyys kuvajalla saattaa johtua osittain järjestöjen tavasta raportoida. STEA:n toimittaman aineiston pohjalta on vaikea arvioida monien toimintojen varsinaista uutuusarvoa.

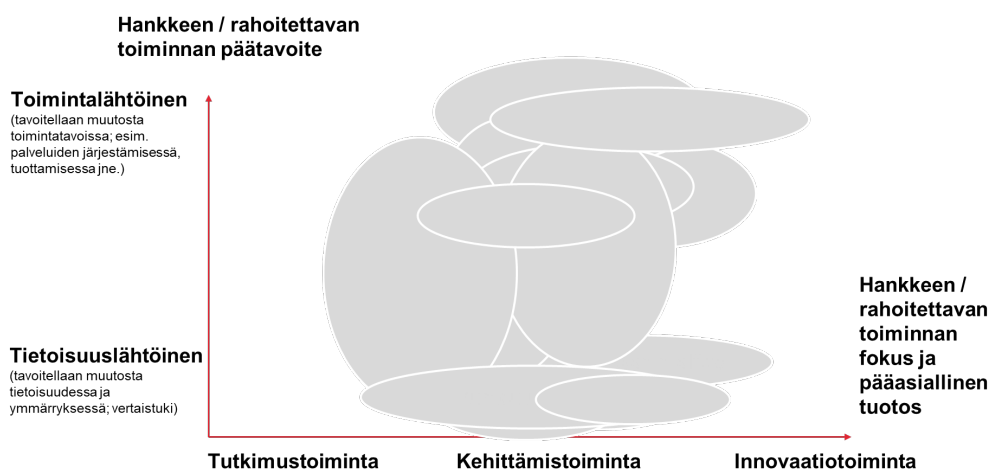
Toinen mahdollinen tulkinta on, että sote-alalla kehittämis- ja innovaatiotoimintaa on hyvin vaikea erottaa toisistaan. Piiraisen ym. (2019, 15) mukaan erityisesti sote-kontekstissa innovaatio- ja kehittämistyö merkitsevät lähes samaa asiaa (ks. myös Taipale 2007; Hämäläinen ym. 2011). Jos kuitenkin jotain eroja halutaan löytää, kehittämisen voidaan ajatella sisältävän myös sisäisten palveluntuotannon prosessien ja järjestelmien kehittämisen, ja innovaatio viittaa jollekin asiakkaalle tarjottavien tuotteiden, palveluiden ja prosessien kehittämiseen. Kuten tapausesimerkkien analyysi osoittaa, nämä piirteet sekoittuvat STEA-avusteisessa järjestöjen TKI-toiminnassa. Tällöin voidaan ajatella, että tapaustutkimusten muodostama kuva TKI-toiminnasta heijastelee osaltaan sote-alan TKI-toiminnalle tyypillisiä piirteitä.

Kolmas mahdollinen tulkinta on, että järjestöjen TKI-toiminnassa on pitkälti kyse aikaisemmin esitellyn sosiaalisen innovaation käsitteen kaltaisesta toiminnasta, jota tukee myös järjestöjen toiminnan kohderyhmäkeskeisyys. Tässä kehyksessä *kehittämisen* ja *innovaation* erottaminen ei ole edes välttämättä mielekäästä, ja tätä kautta sosiaalisen innovaation ajatus resonoi myös sote-alalle tyypillisen innovaatiotoiminnan sisällön kanssa. Ehkä järjestöt kiinnittyvät

¹¹ Järjestöjen oma arvio suhteessa avustusta saaneen toiminnon tavoitteisiin.

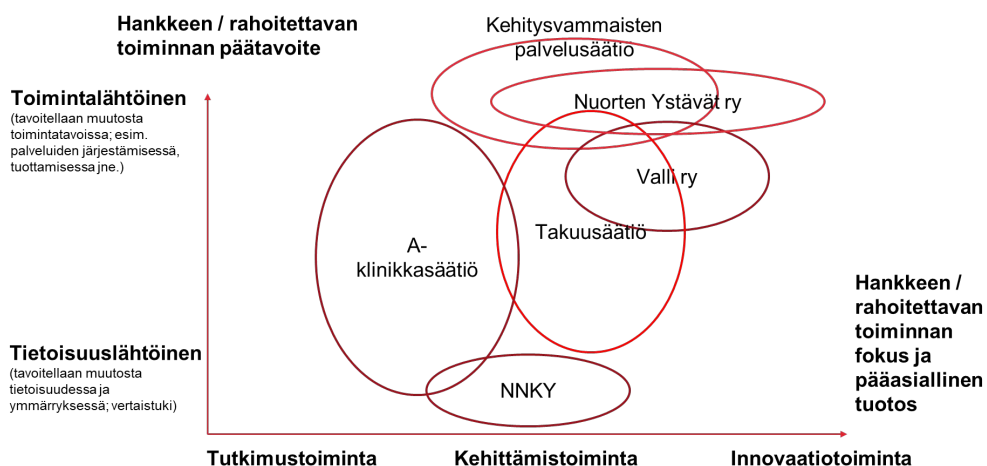
¹² Tavoitteet ylitettiin (4 kpl); tavoitteet saavutettiin kokonaan (21 kpl); tavoitteet saavutettiin osittain (20 kpl); ei arviota tavoitteiden saavuttamisesta (3 kpl).

laajempaan sote-järjestelmään juuri sosiaalisten innovaatioiden kautta? Ehkä järjestöjen TKI-toiminta osallistuu omalla tavallaan yhteiskunnan tuottamiseen kohderyhmässä tavoiteltujen muutosten kautta? (vrt. Meriluoto 2016)

Kuva 4. Tapausesimerkit (21 kpl) viitekehykseen asemoituna.

Tässä luvussa esitetyn tapaustarkastelun lisäksi hankkeessa valittiin tarkempaan tarkasteluun kuusi tapausesimerkkiä kuvauksen syventämiseksi. Kuten kuvasta 5 voidaan havaita, valituilla tapauksilla pyrittiin kattamaan mahdollisimman laaja ala muodostamastamme koordinaatistosta.

Kuva 5. Tarkempaan analyysiin valitut tapausesimerkit (6 kpl) viitekehyksessä.

Syventävät tapaustutkimukset

Suomen NNKY-liitto ry – Kamalat äidit -toiminta

Kamalat äidit -toiminta on Suomen NNKY:n järjestämää murrosikäisten lasten äitien vertaistuetta ryhmätoimintaa. Toiminnan kohderyhmänä ovat ne murrosikäisten lasten äidit, jotka kaipaavat tukea omaan kasvatustyöhönsä ja vanhemmuuteensa. Toiminnan päätavoitteena on tukea vanhemmuutta ja levittää toimintamalli valtakunnalliseksi toimintamuodoksi eri paikkakunnille Suomessa. Toimintamallin levittämisessä ja jalkautuksessa pyritään yhteistyöhön eri toimijoiden kanssa. Pilotointivaiheen jälkeen Kamalat äidit -toiminta on vakiintunut kiinteäksi osaksi Suomen NNKY:n toimintaa, ja järjestö on niin ikään sitoutunut toiminnan jatkamiseen. Kerätyn palautteen perusteella hankkeessa tuotetut ja levitetyt materiaalit ovat olleet toimivia, ja toimintaan osallistuneet äidit ovat kokeneet saaneensa tästä itselleen tukea.

Valli ry – Ikäteknologiakeskus

Ikäteknologiakeskus on Valli ry:n kehittämä uudenlainen asiantuntijakeskus, joka tuottaa tietoa ikäihmisten kokemuksista ja tarpeista teknologiaan ja digitalisaatioon liittyen sekä kotona asumista tukevista teknologisista ratkaisuista. Toiminnan tavoitteet linkittyvät vahvasti Valli ry:n keskeisiin strategisiin painopisteisiin, joiden päämääränä on edistää ikäihmisten osallisuutta teknologisoituvassa ja digitalisoituvassa yhteiskunnassa, sekä edistää keskeisten sidosryhmien välistä yhteistyötä. Tämän kautta Ikäteknologiakeskus pyrkii tukemaan kotona asumista ja arjen sujuvuutta teknologiaa hyödyntäen.

KVPS – Kehitysvammaisten HEBUn ja henkilökohtaisen avun kehittäminen

Kehitysvammaisten Palvelusäätiön (KVPS) hankkeessa on kehitetty kehitysvammaisten henkilökohtaista budjetointia, henkilökohtaista apua ja päämiestoimintaa. Hanke tähtää kehitysvammaisten henkilöiden osallisuuden vahvistamiseen ja palvelujärjestelmän kehittämiseen muun muassa kokemusasiantuntijuutta ja itsemääräämisoikeutta vahvistamalla. Hanke tähtää lisäksi kehitysvammaisten henkilöiden oman päätösvallan vahvistamiseen lisäämällä heidän valintamahdollisuuksiaan, kehittämällä yksilöllisiä palvelumalleja ja tukemalla näiden soveltamista kehitysvammaisten henkilöiden palveluissa.

A-klinikkasäätiö – MIPA-verkosto

MIPA on kymmenen päihde- ja mielenterveysjärjestön, Diakonia-ammattikorkeakoulun ja Tampereen yliopiston sosiaalityön tutkinto-ohjelman yhteinen tutkimusohjelma. Sitä koordinoi A-klinikkasäätiö. Ohjelmassa tutkitaan omaisten hyvinvointia, järjestöjen tarjoamaa osallisuutta sekä ehkäisevän päihdetyön ja edistävän mielenterveys-työn rajapintoja. Hankkeessa kehitetään myös mukana olevien järjestöjen tutkimustoiminnan yhteistyötä ja hyödynnettävyyttä. Konkreettisesti ohjelman alla toteutetaan useita tutkimushankkeita, työpajoja ja kansallisia tutkimusseminaareja. Verkoston seminaarit ja työpajat ovat avoimia järjestöissä toimiville, omaisille, eri alojen ammattilaisille, opiskelijoille ja tutkijoille.

Takuusäätiö – Sosiaalinen luototus

Sosiaalisen luototus sisältää useita TKI-kokonaisuuksia. Kokonaisuuksien yhteenvedettynä tavoitteena on auttaa taloushuolissa ja maksuongelmissa olevia ihmisiä selviämään tilanteestaan. Osana hankkeita on muun muassa lisätty neuvonta- ja ohjaus-toimintaa ja otettu käyttöön sähköinen palvelu/takaushakemus sekä yhtenäinen tiedonkeruu.

Nuorten ystävät ry – LUKKARI-toimintamalli

LUKKARI-toimintamallin tavoitteena on ollut vähentää yksilön koulupoissaoloja ja myöhästymisiä yläkouluissa Seinäjoella ja kuudessa Komia-seutukunnassa. Hankkeiden aikana on kehitetty uudenlaisia tapoja puuttua koulupoissaoloihin yläkouluissa sekä opintojen keskeyttämisen vähenemiseen toisella asteella.

Kuusi tapausesimerkkiä on avattu tarkemmin tämän raportin liitteessä 3.

4 STEA-avustuksilla tehtävä järjestöjen TKI-toiminta

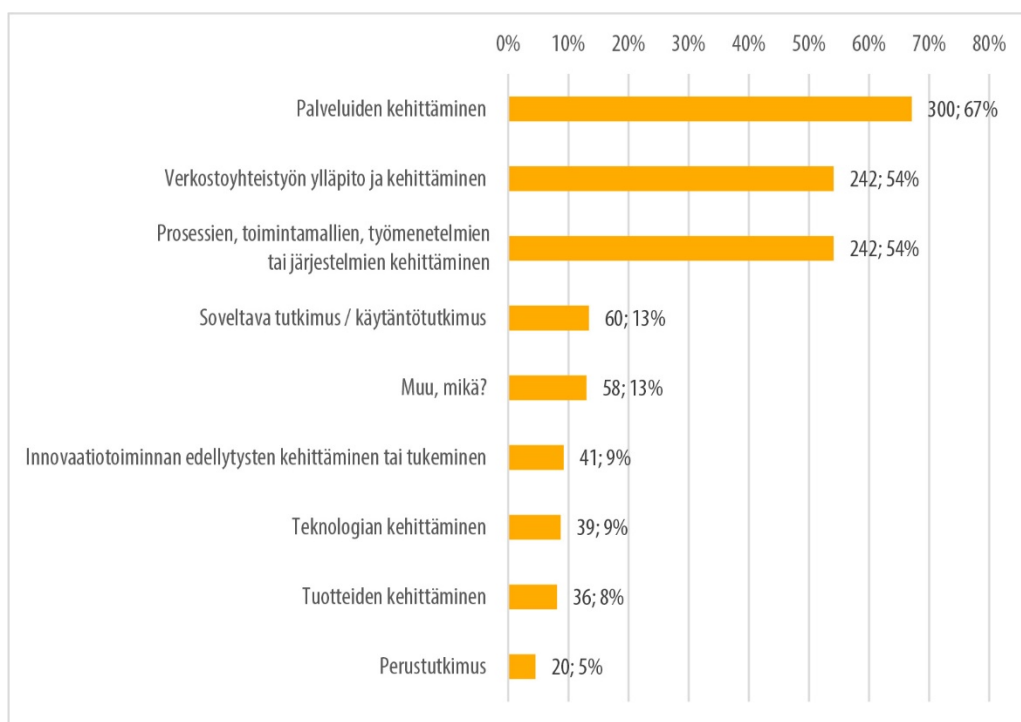
4.1 Järjestöjen TKI-toiminta on kehittämispainotteista

Syventävien tapaustutkimusten haastattelujen perusteella kehittämistyö on usein kirjattu järjestöjen strategiaan, ja se on vahvasti linkittynyt järjestöjen keskeisiin tavoitteisiin. Järjestöt mieltävät TKI-toiminnan luontevaksi osaksi ydintoimintaansa ja omaa yhteiskunnallista rooliaan. Esimerkiksi Suomen NNKY-liitto ry:n strategiaan on kirjattu tavoitteet vertaistoiminnan ja nuorten naisten johtamisen kehittämisestä. Tapaustutkimuksissa TKI-toiminta tapahtuu monesti tiiviissä yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa kohderyhmän kanssa, TKI-toiminnan sisällöt painottuvat sote-alalle ja STEAn myöntämät avustukset ovat keskeinen toiminnan rahoituksen lähde.

Järjestöjen TKI-toiminnassa korostuu toteutetun laajan kyselyn perusteella palveluiden kehittäminen (kuva 6; 67 % vastanneista).¹³ TKI-toiminnassa painottuu myös verkostoyhteistyön kehittäminen eri toimijoiden välillä. Vastaaajista yli puolet (54 %) ilmoitti järjestönsä TKI-toiminnan painottuvan verkostoyhteistyön ylläpitämiseen ja kehittämiseen. Järjestöjen TKI-toiminnassa korostuvat myös palveluiden sekä prosessien, toimintatapojen, -menetelmien ja -järjestelmien kehittäminen (54 % vastaaajista). Lisäksi järjestökentällä erityispiirteeksi nousee käytäntölähtöinen soveltava tutkimustyö, jota tehdään usein yhdessä korkeakoulujen kanssa. Vastauksissa ei löytynyt merkittävää eroa järjestön koon perusteella TKI-toiminnan painotuksissa.

Tulokset ovat linjassa sote-alan TKI-toimintaa yleisesti selvittäneen hankkeen tulosten kanssa, jonka mukaan yleisimpiä TKI-sisältöjä sote-alalla ovat prosessien, toimintamallien ja työmenetelmien kehittäminen. Yleisimpien sisältöjen joukossa ovat myös nykyisten ja uusien palveluiden kehittäminen. Hankkeessa suhteutettiin tuloksia myös toimialoihin. Nykyisten palveluiden kehittäminen oli yleisin sisältö juuri sosiaaalialalla. (Pirainen ym. 2019.)

¹³ Osuus on samansuuntainen tapaustutkimusten kanssa, joissa 71 % tapauksista kyse oli jonkinlaisen palveluksi katsottavan toiminnan kehittämisestä.

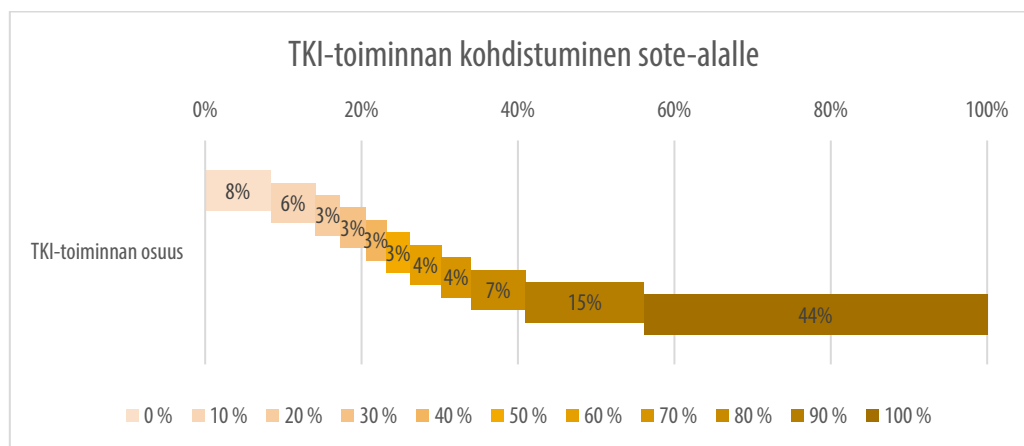

Kuva 6. Kyselyyn vastanneiden järjestöjen TKI-toiminnan painottuminen. (N=447)

Myös pyydettyäessä järjestöjä kuvailemaan¹⁴ tarkemmin euromääräisesti merkittävimmän TKI-toiminnan sisältöä kehittämistoiminta (57 %) on keskeisellä sijalla. Koulutukset, valmennukset, opetus- ja kurssitoiminta ovat myös verrattain yleisiä (16 %). Tutkimukseksi luettavan toiminnan suhteellinen osuus avovastauksissa (11 %) on linjassa kyselyn määrällisen datan kanssa. Järjestöjen tutkimustoiminnan tulkintaa haastaa käsitteellinen epäselvyys. Rajanveto ”tiedontuotannon” ja niin sanotun varsinaisen tutkimuksen välillä on ajoittain häilyvää. Eksplisiittinen innovaatiopuhe ei ole tyypillistä, ja innovaatiotoimintaa kuvataan vain viidessä vastauksessa. Myös kokeilut ja pilotointi ovat verrattain harvinaisia teemoja (4 %) tämän kysymyksen vastauksissa.

¹⁴ Vastaukset (N = 263) saattavat sisältää teemoja joko yhdestä tai useammasta kategoriasta

Vastanneiden järjestöjen toiminta on kaikkineen varsin sosiaali- ja terveysalainotuksista (kuva 7). Lähes puolella (44 %) vastanneista järjestöistä TKI-toiminta painottuu täysin sote-alalle ja vastaavasti vain 8 %:lla järjestöistä TKI-toiminta ei painotu sote-alalle lainkaan.¹⁵

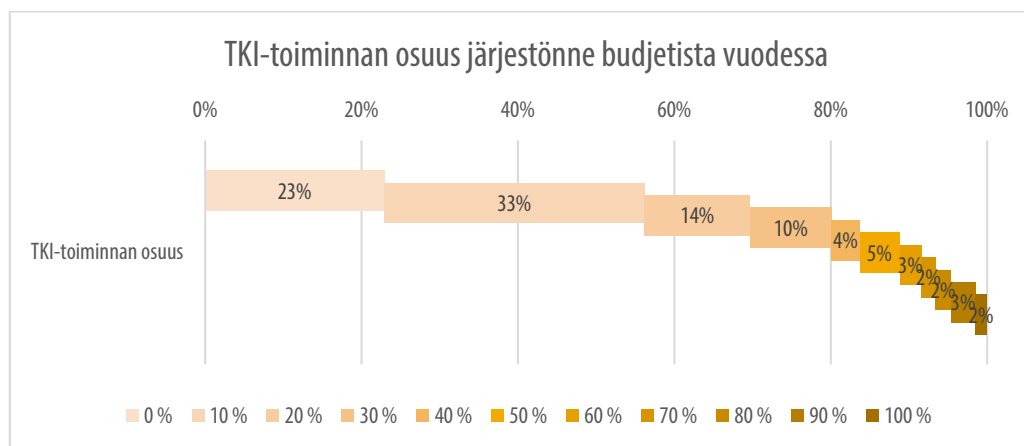

Kuva 7. Kyselyyn vastanneiden järjestöjen arvio TKI-toiminnan kohdentumisesta sote-alalle. (N=371)

Järjestöille osoitetussa kyselyssä selvitettiin, miten suuri osuus järjestön budjetista käytetään vuositasolla TKI-toimintaan. TKI-toiminnan menot tarkennettiin tässä yhteydessä sisältävän TKI-toimintaan kohdistuneet palkkausmenot, ostetut palvelut, muut käyttömenot sekä investointi- ja hankintamenot. Lähes neljäsosa vastanneista järjestöistä vastasi, ettei järjestön omasta budjetista käytetä TKI-toimintaan lainkaan rahaa. Tämä kertoo todennäköisesti siitä, että kaikki järjestöt eivät suoraan tulkitse käyttävänsä rahaa TKI-toimintaan, ja samalla toisaalta siitä, että osa viittaa TKI-toiminnan olevan ulkopuolisen (hanke)rahoituksen varassa. Lähes puolet vastaajista kuitenkin arvioi (kuva 8), että TKI-toimintaan käytetään arviolta 10–20 % järjestön vuosibudjetista. Lisäksi merkittävää on se, että 16 % järjestövastaajista kertoi järjestön vuosibudjetista käytettävän puolet tai yli TKI-toimintaan. Tämä havainto puolestaan korostaa sitä, että järjestöt näkevät toimintansa varsin TKI-painotteisena sekä samalla sitä, että järjestökentällä TKI-toimintaa tulkitaan varsin moninaisesti.

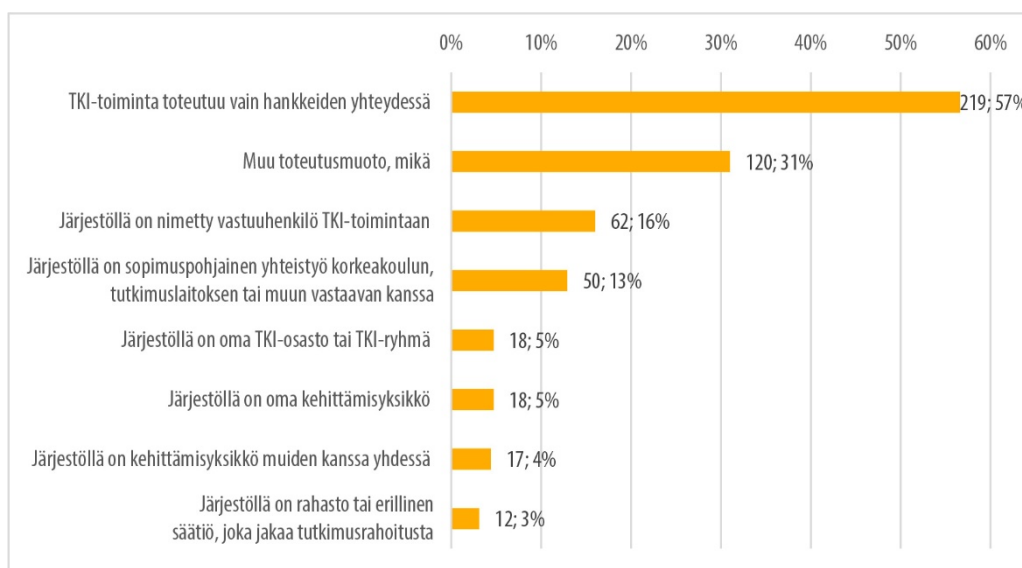
¹⁵ Aineiston perusteella näyttää siltä, että vastaajat ovat tulkinneet kysymystä TKI-toiminnan painottumisesta monin tavoin. Vaikka 8% vastaajista on ilmaissut, että TKI-toiminta ei painotu sote-alalle lainkaan, on tässä joukossa mukana sote-alan toimijoita. Tätä ristiriitaa voi selittää sillä, että monella toimijalla vastaus oli kytköksissä siihen, että heillä ei ole (oman käsityksenä mukaan) varsinaista TKI-toimintaa lainkaan. Osa vastaajista on ehkä kuitenkin ymmärtänyt kysymyksen väärin, koska avovastausten perusteella heidän edustamansa järjestö toteuttaa jonkinlaista sote-alalla tapahtuvaa TKI-toimintaa.

Tyypillisesti järjestöjen palveluksessa ei ole yhtään tutkijakoulutuksen (lensiaatti, tohtori) saanutta henkilöä, mutta määrä vaihtelee suuresti nollan ja yli kahdenkymmenen välillä. Tutkijakoulutuksen saaneita henkilöitä on kaiken kokoisissa järjestöissä, mutta määrällisesti eniten suurissa järjestöissä.

Kuva 8. Kyselyyn vastanneiden järjestöjen oma arvio TKI-toiminnan osuudesta järjestön budjetista vuositasolla (TKI-toiminnan menot sisältävät TKI-toimintaan kohdistuneet palkkausmenot, ostetut palvelut, muut käyttömenot sekä investointi- ja hankintamenot). (N=393)

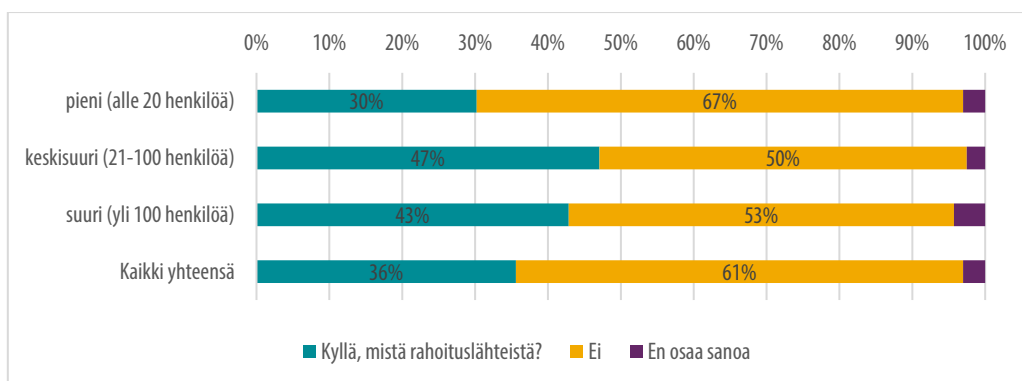
Edellisiä järjestöjen TKI-budjettiin liittyviä huomioita tukee myös kuvasta 9 hyvin erottuva näkökulma siitä, että järjestöillä TKI-toiminta tapahtuu suurelta osin hankkeissa. Vastaaajista 57 % ilmoitti TKI-toiminnan pääasialliseksi toteutusmuodoksi hanketoiminnan. Tässä järjestön koko on myös merkitsevä tekijä, sillä erityisesti henkilöstömäärältään pienemmissä järjestöissä hankkeet ovat hyvin keskeisessä asemassa. TKI-toiminta on yleisesti organisoitu ja vastuutettu selkeämmin henkilöstömäärältään suuremmissa järjestöissä. Järjestön koko ei silti ole välttämättä ratkaiseva. Kyselytulosten perusteella sekä keskiuurilla että suurilla järjestöillä on suunnilleen yhtä yleistä, että järjestöllä on oma TKI-osasto tai TKI-ryhmä (keskiuuri: 6,56 %; suuri: 6,41 %), nimetty vastuuhenkilö TKI-toimintaan (keskiuuri: 15,57 %; suuri: 10,26 %) tai oma kehittämysyksikkö (keskiuuri: 6,56 %; suuri: 8,97 %).

Kuva 9. Kyselyyn vastanneiden järjestöjen TKI-toiminnan pääasiallisimmat toteutusmuodot. (N=386)

Kyselyvastauksissa korostui lisäksi laajemmin vaihtoehto ”muu toteutusmuoto, mikä?”. Näissä vastauksissa tuotiin vahvasti esille, että erityisesti pienemmissä järjestöissä TKI-toimintaa ei ymmärrettävästi ole erikseen resursoitu. TKI-toiminta ei välttämättä ole näin ollen systemaattista. Useat kyselyyn vastanneet järjestöt toivat kuitenkin esille, että perustyötä pyritään tekemään kehittäväällä työotteella läpi kaikkien toimintojen. Lisäksi monilla järjestöillä keskusjärjestö tai liitto on mukana eri kehittämissankkeissa, ja sitä kautta järjestö kytkeytyy TKI-toimintaan vahvemmin mukaan. Samalla nämä verkostot toimivat tiedonvaihdon, osaamisen ja tietotaidon kanavina. Myös useissa vastauksissa korostettiin kumppanuusyhdistysten yhteisiä yhteistyöryhmiä organisoitumisen muotona TKI-toiminnassa.

Kyselyssä selvitettiin STEA-avustusten lisäksi järjestöjen TKI-toiminnan muita rahoituslähteitä (kuva 10). Kaikkineen kyselyyn vastanneista järjestöedustajista hieman yli kolmannes (36 %) ilmoitti järjestöllä olevan STEA-avustusten lisäksi myös muuta ulkopuolista rahoitusta TKI-toimintaan. Erityisesti keskikokoisissa järjestöissä muiden kuin STEA-avustusten merkitys on olennainen, ja järjestöt ovat hyödyntäneet aktiivisesti muita rahoituslähteitä. Pienten järjestöjen osalta edelleen korostuu STEA-avustusten rooli, sillä kaksi kolmesta vastaajasta ilmoitti, ettei TKI-toimintaan ole hyödynnetty muita rahoituslähteitä. Muissa rahoituslähteissä korostuvat EU-rahoitusinstrumentit – erityisesti ESR-, EAKR-rahoitus sekä kunnan tai kaupungin rahoitus. Lisäksi merkittävässä asemassa ovat säätiöt sekä sosiaali- ja terveysministeriö (ja Terveysten ja hyvinvoinnin laitos), opetus- ja kulttuuriministeriö (ja Opetushallitus) sekä yksityiset lahjoittajat. Myös maaseuturahasto ja Leader-rahoitus sekä työ- ja elinkeinoministeriö ja Business Finland mainitaan muissa rahoituksissa.

Kuva 10. Kyselyyn vastanneiden järjestöjen TKI-toiminnan muut rahoituslähteet (STEA-avustusten lisäksi). (N=528)

4.2 Järjestöt osana TKI-ekosysteemiä

Tapaustutkimusten perusteella järjestöt tekevät monipuolista yhteistyötä eri toimijoiden kanssa. Järjestöjen yhteistyöverkoston piirissä on muun muassa korkeakouluja, muita järjestöjä, ammatillisia oppilaitoksia, kuntia ja kaupunkeja, yrityksiä, tutkimuslaitoksia, ministeriöitä, ELY-keskuksia, sairaaloita, sairaanhoitopiirejä/kuntayhtymiä, kirkollisia toimijoita, Kela, Sitra, Business Finland, päiväkoteja ja eri toimijoiden vetämiä hankkeita. Yhteistyöverkoston kokoonpano vaihtelee suuresti kohteesta riippuen.

Dokumenttiaineiston perusteella on vaikea tehdä pitkälle vietyjä päätelmiä TKI-yhteistyön luonteesta ja eri toimijoiden tarkasta roolista osana TKI-prosesseja. Tämä johtuu osaltaan avustushakemusten ja tuloksellisuusraporttien raportointitavasta (yhteistyökumppaneiden roolia osana toimintoa ei välttämättä avata juurikaan) ja siitä, että järjestöt kuvaavat toimintaansa toisistaan poikkeavilla tarkkuustasoilla. Tästä johtuu, että kohteiden yhteistyöverkoston kuvaaminen yhteismitallisesti on haastavaa. Dokumenttien pohjalta voidaan kuitenkin todeta, että suuri osa järjestöjen TKI-toiminnasta tapahtuu yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Missään tapauksessa tarkasteltu toiminta ei tapahdu pelkästään taustajärjestön toimesta, vaan mukana on aina yhteistyötahoja.

Syventävien tapaustutkimusten yhteistyöverkostoja on kuitenkin mahdollista kuvata tarkemmin, erityisesti pohjautuen niihin liittyviin haastatteluihin. Keskeinen havainto on, että ainoa yhteistyötaho, joka mainitaan jokaisessa haastattelussa, ovat toiset järjestöt. Tapaustutkimusten kohteena olevat järjestöt ilmaisevat tekevänsä toisten järjestöjen kanssa sekä niin sanottua normaalia toiminnallista yhteistyötä että TKI-yhteistyötä. Neljässä kuudesta tapaustutkimuksesta mainittiin myös korkeakoulut, joiden

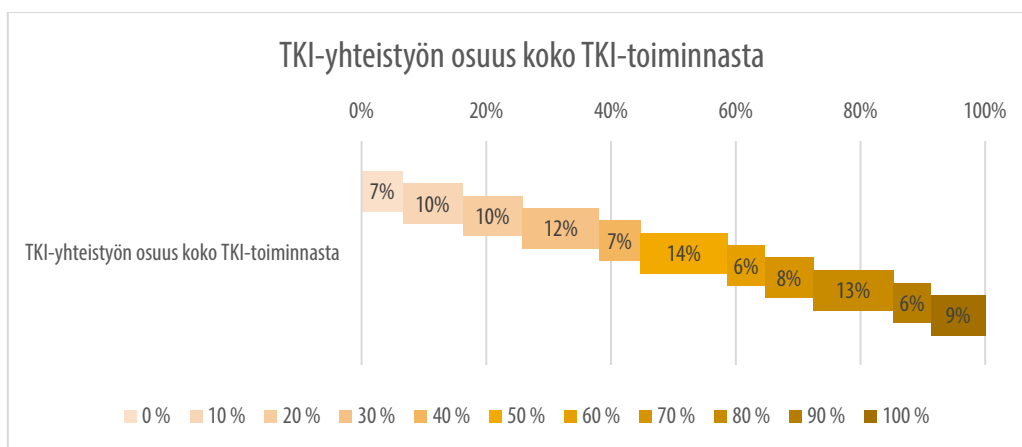
kanssa tehtävä yhteistyö sisältää esimerkiksi tutkimusyhteistyötä, järjestöjen toiminnan arviointia sekä opinnäyteyhteistyötä. Jossain tapauksissa järjestöllä ei ole itsellään tutkijakoulutuksen saanutta henkilöstöä, joten tutkijaresurssi täytyy hankkia oman organisaation ulkopuolelta.

Toinen keskeinen syventäviin tapaustutkimuksiin pohjautuva havainto on, että keskeiset yhteistyökumppanit kytkeytyvät monesti jollain tapaa järjestön painopisteisiin tai jonkin spesifisen hankkeen teemoihin, esimerkiksi:

- NNKY ry: Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry
- Valli ry: Ikäinstituutti; Vanhustyön keskusliitto
- KVPS ry: Kehitysvammaliitto; Kehitysvammaisten Tukiliitto
- A-klinikkasäätiö: MIELI ry
- Takuusäätiö: Rahoituslaitokset (Suomen Pankki, Osuuspankki, ym.)

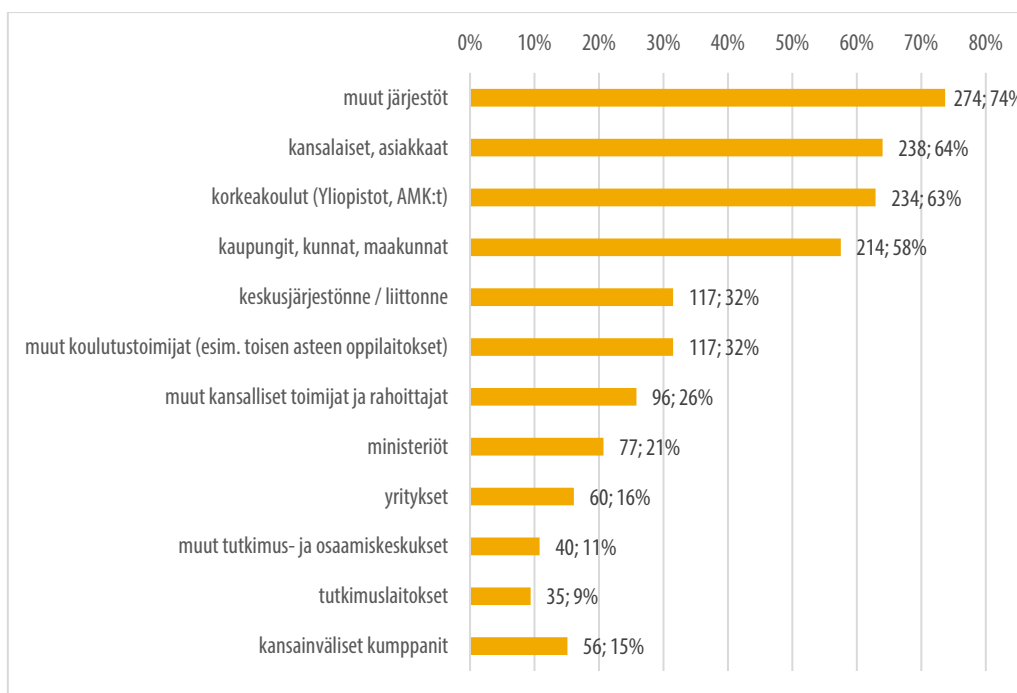
Listauksen ei ole tarkoitus toimia kokonaiskuvana järjestöjen *kaikista* yhteistyöverkostoista vaan järjestöjen keskeisten yhteistyötoimintojen temaattisuudesta. Nuorten ystävät ry:n kohdalla haasteltava totesi, että kyseessä on monialajärjestö, mistä johtuen joka alalla on omat yhteistyökuvionsa: ”Roolit ovat hyvin tapauskohtaisia ja toimialakohtaisia, vaikea roolittaa - -.” Tämä tukee havaintoa siitä, että yhteistyöverkostot vaihtelevat temaattisesti ja alakohtaisesti.

Myös kyselyn perusteella järjestöissä tehdään TKI-toimintaa valtaosin yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa, mutta tässäkin laajemman ekosysteemin merkitys vaihtelee varsin paljon (kuva 11). Osalla järjestöistä TKI-toiminta liittyy varsin kiinteästi omaan toimintaan ja siten TKI-yhteistyön osuus varsin pieni. Kuten aiemmin järjestöjen TKI-toiminnan luonteesta tuotiin esille, järjestöt ovat suurelta osin kuitenkin kehittämässä laajemmin ratkaisuja, prosesseja, toimintatapoja ja -menetelmiä sekä palvelujärjestelmää verkostoyhteistyössä muiden tahojen kanssa.

Kuva 11. TKI-yhteistyön osuus järjestöjen TKI-toiminnassa. (N=365)

TKI-yhteistyössä korostuvat erityisesti muut järjestöt ja kansalaiset / asiakkaat (kuva 12). TKI-yhteistyö on erityisen käytäntölähtöistä, ja tarpeet nousevat merkittävilta osin järjestöjen kohderyhmien tarpeista. Korkeakoulut ja erityisesti ammattikorkeakoulut ovat merkittäviä yhteistyötahoja järjestöille. Myös kunnat ja kaupungit ovat erittäin olennaisia yhteistyökumppaneita järjestöille. Lisäksi muissa kumppaneissa korostuvat hyvin vahvasti kansainväliset kumppanit, joiden merkityksen ylipäätään nähdään jatkuvasti kasvavan. Useilla järjestöillä on merkittäviä kansainvälisiä kontakteja, joita pyritään hyödyntämään TKI-toiminnassa. Järjestön koko ei näytä merkittävästi vaikuttavan yhteistyötahoihin. Suurilla järjestöillä kansainvälisten yhteistyökumppaneiden sekä kuntien osuus on kuitenkin suurempi kooltaan pienempiin järjestöihin verrattuna.

Kuva 12. Järjestöjen tärkeimmät kumppanit TKI-toiminnassa. (N=372)

Järjestövastaajat näkevät onnistuneimpina yhteistyömuotoina nimenomaan laajasti ottaen sellaiset kokonaisuudet, joissa on mukana laaja ja moninäkökulmainen yhteistyö ja joissa ovat muodostuneet selkeä osapuolia yhteen nivova päämäärä ja täydentävät osaamisalueet. Usein tällöin on saatu aikaan myös selkeä arviointi ja seuranta TKI-yhteistyölle. Onnistuneina nähdään hankekumppanuudet ja konsortiot, joihin järjestöt ovat kyenneet tuomaan kansalaisyhteiskunnan ja kolmannen sektorin näkökulman vahvasti esille. Yhtenä huomiona nostetaan useasti esille yhteistyö ammattikorkeakoulujen kanssa ja erityisesti niiden hallinnoimat hankkeet, jolloin pienemmät säätiöt ja yhdistykset ovat olleet osatoteuttajina. Erilaisten hankerahoitusten ja STEA-rahoituksen yhdistäminen on myös tuonut uusia mahdollisuuksia. Järjestöissä oppilaitos- ja korkeakoulu-yhteistyön yksi merkittävä muoto on opinnäytetyöt. Yli 70 % vastanneista järjestöistä kertoo välittäneensä oppilaitoksille ja/tai korkeakouluille opinnäytetyöaiheita ja yli 40 % järjestöistä kannustaa omaa henkilöstöä tekemään toiminnasta tai kohderyhmästä opinnäytetöitä. Vain alle viidenneksessä järjestöistä opinnäytetyöt eivät ole keskeisessä roolissa TKI-toiminnan kannalta.¹⁶

¹⁶ Tulosta ei voi suhteuttaa sote-alan lukuihin yleisesti, koska tällaisia ei ole saatavilla. Tämä olisi kiinnostava jatkotutkimuksen aihe, joka auttaisi hahmottamaan opinnäyteyhteistyön roolia osana sote-alan TKI-toiminnan kokonaisuutta.

4.3 Järjestöjen TKI-toimintaa haastavat tekijät

Tapaustutkimusten perusteella resurssien niukkuus on keskeinen haaste järjestöjen TKI-toiminnassa. Tämä ilmenee muun muassa rahoituksen ajoittaisena yksipuolisuutena sekä henkilöstön määrässä ja kyvykkyyksissä. Merkittävä tulevaisuuden uhakuva on veikkausvoittovarojen vähenemisen myötä tapahtuva nykyisen rahoituspuhjan kapeneminen yhdistettynä järjestöjen rajallisiin mahdollisuuksiin rahoittaa toimintaa omaehtoisesti.

Nykyinen rahoitusmalli sisältää myös tiettyjä toimintaa rajoittavia jäykkyyksiä. STEAn avustuskriteerit ohjaavat toiminnan sisältöjä merkittävällä tavalla, ja nykyinen hakuikäytäntö vaatii toiminnan tulosten ja etenemisen tarkan kuvaamisen etukäteen. Nopeasti muuttuvassa maailmassa tämä saattaa tuottaa haasteita, ja joidenkin rahoitusosuuksien vapaampi liikuteltavuus saattaisi tukea toiminnan innovatiivisuutta ja ketteryyttä.

Järjestöjen TKI-toiminnan tyypilliset asetelmat sisältävät jännitteitä. Vaikka TKI-toiminta painottuu paljolti hankkeisiin, ajatellaan monessa järjestössä TKI-toiminnan olevan pohjimmiltaan pitkällä aikavälillä tapahtuvaa prosessiluonteista toimintaa, jonka erottaminen järjestön ydintoiminnoista ei ole välttämättä mielekäästä. Tässä valossa rahoituksen painottuminen hankkeisiin saattaa tuottaa haasteita toiminnan pitkäjänteisyydelle ja sisältöjen kumuloitumiselle sekä innovaatioketjujen etenemiselle varsinaiseen innovaatiovaiheeseen.

Selvityksessä toteutetun kyselyn perusteella järjestöjen keskeiset haasteet TKI-toiminnassa liittyvät TKI-toiminnan resursointiin ja osaamiseen (kuva 13). Järjestövastaajista lähes kaksi kolmesta ilmoittaa yhdeksi merkittävimmistä haasteista sen, ettei TKI-toimintaan ole omaa rahoitusta. Järjestöt ovat kaikkineen rahoituspuhjaltaan varsin riippuvaisia julkisista avustuksista ja hankerahoituksesta ja siten tämä heijastuu myös TKI-toimintaan. Kolmannes vastaajista näkee, että TKI-toimintaan ei ole saatavilla riittävästi julkista rahoitusta tai tukea.

Kyselyn perusteella resurssien ohella merkittävä haaste TKI-toiminnassa on järjestöjen osaaminen ja kyvykkyydet. Kyselyvastaajista 28 % näkee, että omassa järjestössä ei ole riittävä osaamista TKI-toimintaan. Innovaatiotoiminnan kannalta puuttuu myös resursseja, osaamista ja riittäviä mahdollisuuksia innovaatioiden alkuvaiheen selvityksiin. Tämä liittyy myös siihen, että järjestökentällä potentiaali innovaatioiden kaupallistamiseen ja laajempaan levittämiseen näyttäytyy usein haasteellisena, eikä siihen ole välttämättä riittäviä kannustimiakaan. Järjestöissä TKI-toiminnan luonne vaatii syvällisempää ymmärrystä ja kontekstisidonnaista osaamista sekä monien eri osa-alueiden yhteensovittamista ja tietotaitoa.

Hanketoiminnan luonteelle tyypillinen projektiluontoisuus hankaloittaa järjestöissä pitkäjänteistä kehittämistyötä. Lisäksi haasteena nähdään rahoittajien vaihteleva suhtautuminen järjestöjen tekemään tutkimukseen sekä suuri kilpailu rahoituksesta. Useat edellä mainitut tekijät kietoutuvat ja liittyvät myös toinen toisiinsa. Kaikkineen näyttää kuitenkin olevan niin, että ainakaan järjestöjen ja henkilöstön kiinnostus ja sitoutuneisuus TKI-toimintaa kohtaan sekä epävarmuus TKI-toiminnalla saavutettavissa olevista hyödyistä eivät ole merkittäviä haasteita järjestöissä. Myöskään sääntely ei näyttäydä järjestöille merkittävänä haasteena tai esteenä.

Kuva 13. Kyselyyn vastanneiden järjestöjen näkemys keskeisimmistä haasteista oman järjestön TKI-toiminnalle. Vastaajat saivat valita kolme merkittävintä tekijää. (N=377)

Järjestöissä TKI-toimintaa tehdään merkittävilta osin yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Kyselyn perusteella järjestöjen TKI-yhteistyössä merkittävimpänä haasteena näyttäytyy kuitenkin kaikkein useimmin se, että TKI-yhteistyöstä saatavia hyötyjä tai potentiaalia ei tunnisteta tai osata yksilöidä riittävän selkeästi (kuva 14). Tämä liittyy usein siihen, että ideoiden kypsyttely sekä luottamuksen ja yhteisten tavoitteiden rakentaminen eri toimijoiden kesken vaatii hyvin paljon aikaa sekä yhteistä jalkatyötä, mihin järjestöillä ei välttämättä ole aikaa ja mahdollisuuksia. Voimavarojen ja osaamisen yhdistäminen ja täydentävyys sekä niiden suuntaaminen oikein nähdään merkittävänä haasteena. Tämä vaatii usein monitoimijaisen prosessin fasilitaattoria – toisin sanoen tahoa ja henkilöä, joka kykenee tuomaan tarvittavat tahot yhteen, luomaan yhteistä kieltä ja innostamaan tahot toimimaan yhdessä samaan suuntaan sekä hakemaan tälle yhteiselle idealle rahoituksen ja pitämään yllä toimintaa myös alkuinnostuksen ja hankkeen jälkeen. Kyselyyn vastanneista viidennes ilmoittaakin, että TKI-yhteistyöltä puuttuu kehittäjä- ja välittäjäorganisaatio. Yhtä lailla kolmasosa kyselyvastaajista ilmoitti merkittävimiksi haasteiksi TKI-yhteistyössä riittävän osaamisen puuttumisen. Nämä edellä mainitut pullonkaulat myös kietoutuvat monilta osin monitoimijaisen prosessien hallintaan niin itse prosessin, asioiden kuin ihmisten johtajuuden näkökulmasta.

Kuva 14. Kyselyyn vastanneiden järjestöjen näkemys keskeisimmistä pullonkaloista sote-järjestöjen TKI-yhteistyössä ja rakenteissa. (N=357)

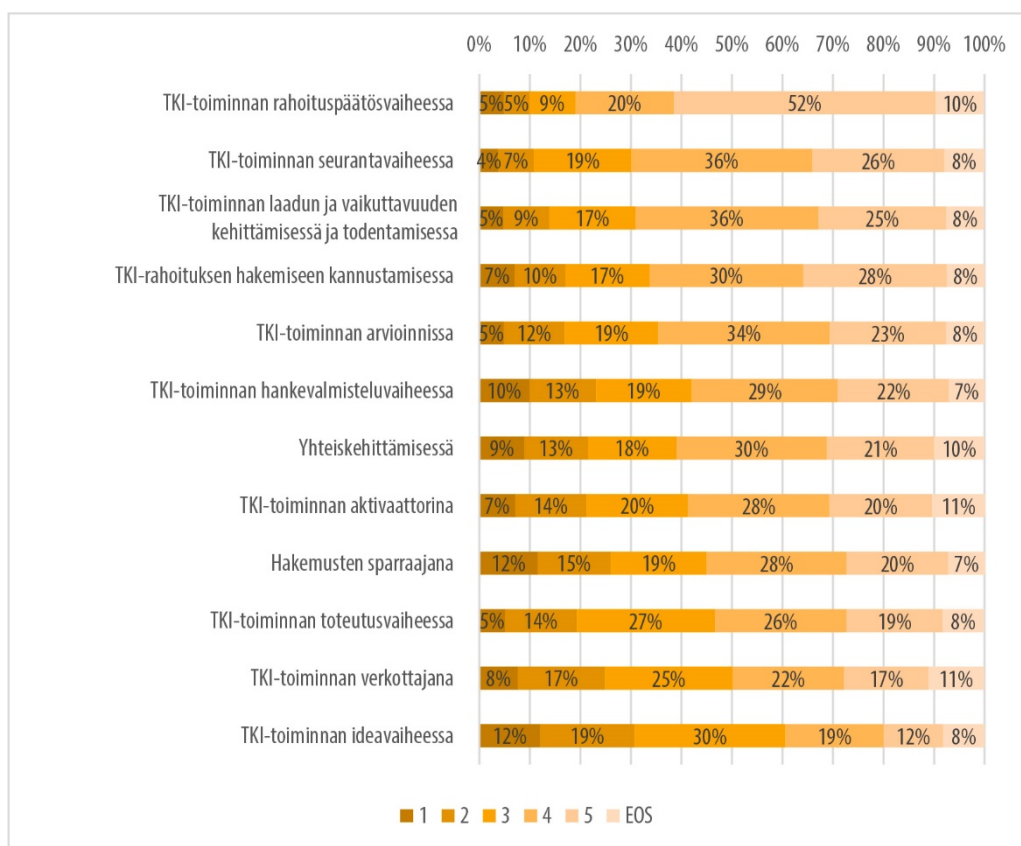
Erikseen neljännes vastaajista nosti esille merkittävimmäksi haasteeksi myös erillisen kehittäjä- ja välittäjäorganisaation puuttumisen. Tällaisella välittäjätaholla voisi olla positiivisia vaikutuksia moniin edellä nostettuihin kysymyksiin ja toimijoiden välisten roolitusten ja kannusteiden selkiyttämiseen.

4.4 Järjestöjen TKI-toimintaa mahdollistavat ja edistävät tekijät

Tapausten perusteella riittävät resurssit ovat keskeinen järjestöjen TKI-toimintaa mahdollistava tekijä. Tässä yhteydessä STEAn rooli rahoittajana korostuu. Tapausten perusteella näyttää siltä, että ilman STEAn avustuksia järjestöjen TKI-toiminta olisi joko merkittävästi suppeampaa tai sitä ei välttämättä olisi lainkaan. Toiminta saattaa olla myös institutionaalisesti ohutta ja näin henkilöitynyttä. Motivoitunut ja osaava henkilöstö onkin keskeinen järjestöjen TKI-toimintaa mahdollistava ja edistävä tekijä.

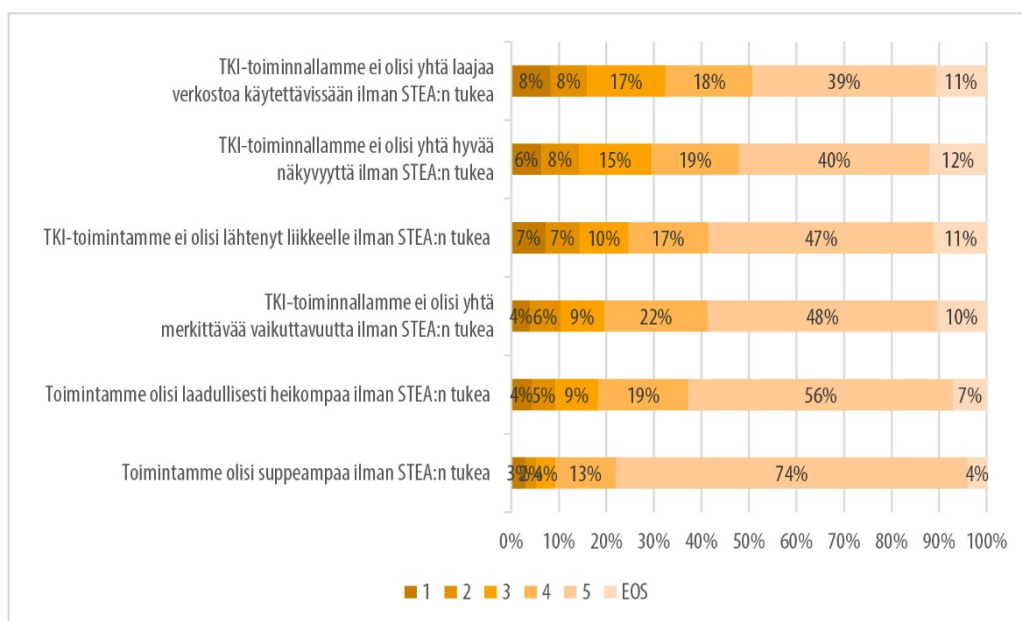
TKI-toiminnan tuloksellisuutta edistää myös toiminnan jatkuvuus, ja tämän mahdollistama osaamisen ja tiedon kumuloituminen. Kolmas keskeinen järjestöjen TKI-toimintaa mahdollistava tekijä on yhteistyö eri toimijoiden kanssa. Ekosysteeminen toiminta mahdollistaa erilaisten osaamisten ja tietoperustojen yhdistelemisen sekä suuremman yhteiskunnallisen vaikuttavuuden toteutumisen.

Myös selvityksessä toteutetun kyselyn perusteella STEAn rooli ja merkitys sote-järjestöjen TKI-toiminnassa on kaikkineen hyvin merkittävä. STEAn rooli tulee vahvasti esille TKI-toiminnan rahoittajana, sillä lähes kolme neljästä vastaajasta näkee STEAn roolin merkittävänä TKI-toiminnan rahoituspäätöksissä ja siten myös sote-järjestöjen TKI-toiminnan suuntaajana (kuva 15). STEAn rooli nähdään kuitenkin laajemminkin kuin vain rahoittajana. Erityisesti rooli tulee esille TKI-toiminnan seurannassa sekä laadun ja vaikuttavuuden varmistajana. Rahoituksen lisäksi STEAlla nähdään merkitystä yhä enemmän TKI-toimintaan aktivoinnissa ja valmisteluvaiheessa eri tahojen yhteen saattamisessa. Usein sekä rahoittajan että hankehakijoiden kannalta erityisesti rahoitushakuvaiheessa on tärkeää tuoda erilaisia tahoja ja osaamisia yhteen. Erilaiset verkottumismahdollisuudet ja yhteiskehittämisen tilaisuudet ovat tässä mielessä merkittäviä.

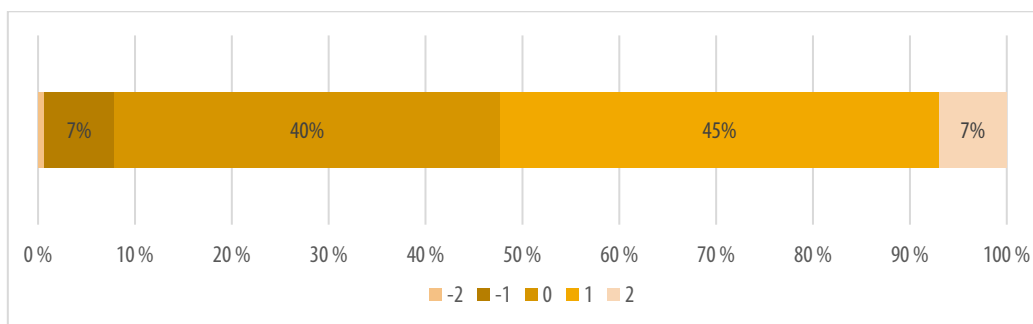
Kuva 15. Kyselyyn vastanneiden järjestöjen näkemys STEAn merkityksestä TKI-toiminnan näkökulmasta asteikolla 1-5 (1=täysin eri mieltä; 5=täysin samaa mieltä; EOS=en osaa sanoa). (N=359)

Järjestökentällä vallitsee varsin selkeä yksimielisyys STEAn merkityksestä TKI-toiminnassa ja järjestöille ylipäätään. Tämä tulee hyvin esille kysyttäessä järjestöjen näkemyksiä järjestön toiminnasta ilman STEA-avustuksia. Kyselyyn vastanneista järjestöjen edustajista 87 % näkee, että järjestön toiminta olisi suppeampaa ilman STEAn tukea (kuva 16). Kaksi kolmesta näkee lisäksi toiminnan olevan laadullisesti heikompaa tai toiminnalla ei olisi yhtä merkittävää vaikutusta ilman STEAn tukea. Kaikkineen TKI-toimintaa nähdään olleen vaikeaa saattaa vauhtiin ilman saatuja tai saatavia avustuksia. Myös laajempi tulosten levittäminen ja verkostotuki olisivat vaikeampia saavuttaa ilman avustuksia. Tuloksissa ei näy merkittäviä eroja järjestön koon suhteen. Kooltaan suurimmissa järjestöissä näkyy vastausten perusteella silti ymmärrettävästi hieman enemmän omia voimia TKI-toiminnan vahvistamiselle ilman STEA-avustuksiakin.

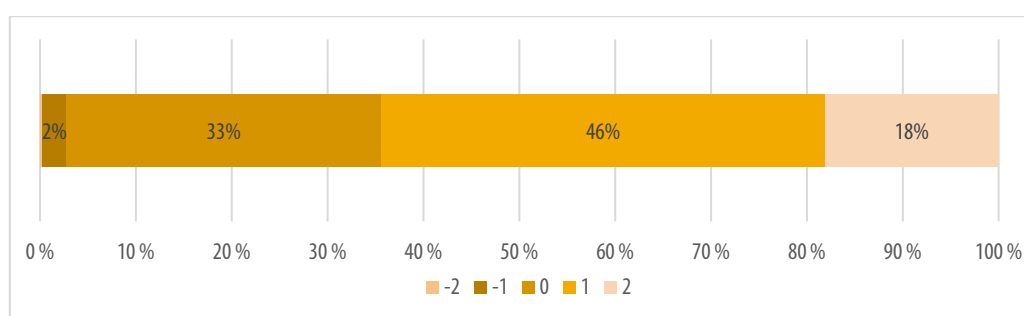
Kuva 16. Kyselyyn vastanneiden järjestöjen näkemys STEAn merkityksestä TKI-toiminnassa ja järjestöille ylipäättään asteikolla 1-5 (1=täysin eri mieltä; 5=täysin samaa mieltä; EOS=en osaa sanoa). (N=302)

Järjestöissä vallitsee varsin suuri optimismi ja usko tulevaisuuteen TKI-toiminnan näkymien osalta (kuva 17). Huolimatta tai ehkäpä juuri kyselyn toteutushetkellä vallinneesta koronakriisistä johtuen yli puolet järjestövastaajista näkee järjestönsä TKI-toiminnan kasvavan jonkin verran tai merkittävästi. Vain 8 % vastaajista näkee TKI-toiminnan vähenevän nykyisestä. Vastaajista 40 % näkee tilanteen muuttumattomana nykyiseen verrattuna.

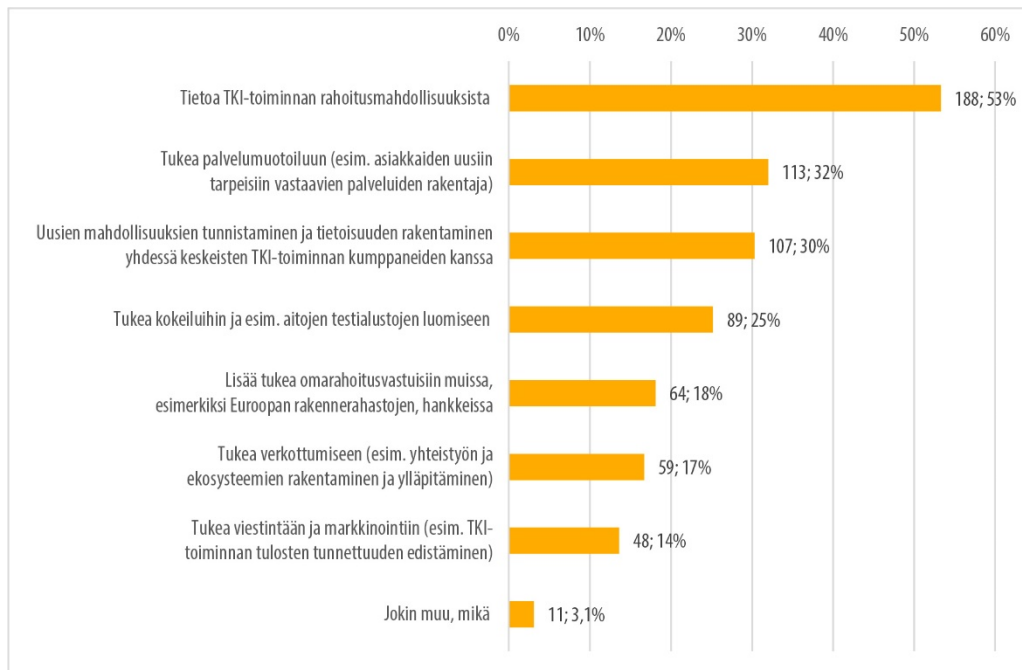
Kuva 17. Kyselyyn vastanneiden järjestöjen arvio TKI-toiminnan näkymistä (Seuraavan vuoden aikana järjestöni tki-toiminta... -2=vähenee merkittävästi; 0= säilyy ennallaan; +2=kasvaa merkittävästi). (N=344)

TKI-toiminnan yleisiin näkymiin liittyy kyselyvastausten perusteella ulkoisen rahoituksen tarpeen kasvu nykyisestä. Kuten aiemmin tuotiin esille, TKI-toiminta on suurilta osin riippuvaista järjestöjen ulkopuolisesta hankerahoituksesta ja siten TKI-toiminnan kasvunäkymät ja patoutuva potentiaali ovat sidoksissa ulkoiseen rahoitukseen. Tarve ulkopuoliselle TKI-rahoitukselle kasvaa kahdessa kolmesta järjestöstä (kuva 18). Merkittävänä tarpeen kasvun näkee 18 % vastaajista. Keskiuurissa järjestöissä näkymät nähdään jonkin verran heikompina pieniin ja suuriin järjestöihin verrattuna. Samalla keskiuurissa ulkoisen rahoituksen merkitys nähdään kasvavan.

Kuva 18. Kyselyyn vastanneiden järjestöjen arvio TKI-toiminnan ulkoisen rahoituksen tarpeen kehityksestä (Seuraavan vuoden aikana tarve ulkoiselle tki-toiminnan rahoitukselle... -2=vähenee merkittävästi; 0= säilyy ennallaan; +2=kasvaa merkittävästi). (N=331)

Rahoitustarpeiden ohella sote-järjestöissä TKI-toimintaan tarvittaisiin kyselytulosten perusteella enemmän tietoa TKI-toiminnan rahoitusmahdollisuuksista (kuva 19). Yli puolet vastaajista näkee tällä saralla selkeän puutteen tai tarpeellisena kehityskohdeena kehittää tiedotusta, vahvistaa jäsenten tietoisuutta ja lisätä osaamista. Tiedon lisäksi kaivataan tukea palvelumuotoiluun ja uusien TKI-mahdollisuuksien tunnistamiseen. Kokeilullisuus ja kokeiluihin liittyvä osaaminen ja testialustojen luominen nopeasti muuttuvassa maailmassa nähdään yhä tärkeimpinä.

Kuva 19. Kyselyyn vastanneiden järjestöjen arvio TKI-toimintaan tarvittavasta tuesta rahoituksen lisäksi. Vastajat saivat valita mielestään kaksi tärkeintä. (N=353)

5 Yhteenveto, johtopäätökset ja suositukset

5.1 TKI-toiminta sote-järjestöissä

Tässä selvityksessä luotiin aineiston pohjalta analyttinen jaottelu sote-järjestöjen TKI-toiminnan hahmottamiseen. Tarkasteltujen hankkeiden kautta järjestöjen TKI-toimintaa voidaan luonnehtia joko tietoisuus- tai toimintalähtöiseksi riippuen TKI-toiminnan ensisijaisesta tavoitteesta. Toisessa päässä jatkumoa on tietoisuuden lisääminen järjestöjen tärkeäksi katsomista asioista ja toisessa päässä käytännön kehitystyöhön ryhtyminen. Tämä jäsenitys auttaa hahmottamaan järjestöjen TKI-toiminnan ensisijaisia tavoitteita ja ymmärtämään, mitä yhteiskunnallisia muutoksia järjestöjen TKI-toiminnan tuloksena voidaan odottaa. Tietoisuuslähtöisellä TKI-toiminnalla tavoitellaan ensisijaisesti muutosta ihmisten tietoisuudessa ja ymmärryksessä. Vastaavasti toimintalähtöisellä TKI-toiminnalla tavoitellaan ensisijaisesti muutosta toimintatavoissa, kuten palveluiden järjestämisessä tai tuottamisessa. Edellistä jäsenystä tarkentamaan selvityksessä tarkasteltiin erikseen järjestöjen tyypillisiä piirteitä tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan osalta. Taulukossa 1 on koottu yhteen TKI-toiminnan määrittely ja erityispiirteet sote-järjestöissä tämän selvityksen perusteella.

Sote-järjestöjen TKI-toiminta on hyvin kehittämispainotteista. Kehittämistoiminnassa vertaistoiminnan kehittäminen on erityisen tärkeä muoto järjestöissä. Lisäksi nopeat kokeilut ovat yhä yleisempi muoto kehittää ja viedä eteenpäin järjestöjen ensisijaisia tehtäviä ja toimintaa. TKI-toiminta tapahtuu pääosin hankkeissa. TKI-toimintaa on usein vaikea erottaa järjestön perustoiminnasta. Kehittämistyö on usein kirjattu järjestöjen strategiaan, ja se toteuttaa osaltaan järjestöjen keskeisiä tavoitteita. Tämä antaa toisaalta strategista painoarvoa hankkeille, mutta samalla vaikeuttaa hanketyön ammattimaista organisointia ja johtamista. Riskinä on myös, että järjestöjen TKI-toiminta jää helposti näkymättömiin työn liudentuessa osaksi perustoimintaa tai sen kehittämistä. TKI-toiminta ei välttämättä ole hankepainotteisuuden takia kovin systemaattista, tai sille ei ole selviä rakenteita. Hankkeessa tehdyissä haastatteluissa moni järjestö kuitenkin korosti arjen työn vahvaa kehittävää työtettä läpi kaikkien toimintojen.

Taulukko 1. Yhteenveto TKI-toiminnan määrittelystä sote-järjestöissä selvityksen perusteella.

	TUTKIMUSTOIMINTA	KEHITTÄMISTOIMINTA	INNOVAATIOTOIMINTA
Yleinen määritelmä (OECD/Eurostat 2018)	Tutkimustoiminta jaetaan yleisesti perustutkimukseen ja soveltavaan tutkimukseen. Perustutkimuksella tarkoitetaan sellaista toimintaa uuden tiedon saavuttamiseksi, joka ei ensisijaisesti tähtää käytännön sovellukseen ja soveltavalla tutkimuksella taas sellaista toimintaa uuden tiedon saavuttamiseksi, joka ensisijaisesti tähtää tiettyyn käytännön sovellukseen.	Kehittämistoiminnalla tarkoitetaan systemaattista toimintaa tutkimuksen tuloksena ja/tai käytännön kokemuksen kautta saadun tiedon käyttämiseksi uusien aineiden, tuotteiden, tuotantoprosessien, menetelmien ja järjestelmien aikaansaamiseen tai olemassa olevien olennaiseen parantamiseen.	Innovaatiotoiminnalla tarkoitetaan kaikkia niitä toimenpiteitä, jotka tuottavat tai joiden tavoitteena on tuottaa uusia tai parannettuja tuotteita, palveluita tai prosesseja, joilla on kaupallista arvoa.
Selvityksen määritelmä järjestöissä	Soveltavan ja käytäntölähtöisen tiedon ja osaamis pääoman tuottaminen ja levittäminen, mikä tähtää ensisijaisesti tuotetun tiedon soveltamiseksi osaksi arkea.	Uuden tiedon hyödyntämiseen ja uusien sovellusten (toimintatapojen ja organisoimien palvelujen) kehittämiseen tähtäävää toimintaa, jonka tavoitteena on vahvistaa kansalaisyhteiskuntaa, edistää kansalaisten hyvinvointia, terveyttä, osallisuutta, toimijuutta ja / tai parantaa palveluita tai palvelujärjestelmää.	Jonkin <u>uutuusarvoa</u> sisältävää tiedon, palvelun tai organisatorisen tai toimintatavallisen ratkaisun kehittäminen ja/tai käyttöönotto järjestössä tai laajemmän verkoston kanssa yhdessä. Innovaatiotoiminnan tavoitteena on lähtökohtaisesti lisäarvon tuottaminen yksilön tai yhteiskunnan hyvinvoinnissa ja terveydessä tai palvelujärjestelmässä.
Järjestöjen erityispiirteitä: Tietoisuuslähtöinen	Käytäntölähtöisen ja käytännönläheisen uuden tiedon tuottaminen (ml. tutkimusjulkaisut, artikkelit, selvitykset). Tutkimusseminaarien ja -tapaamisten, kohtaamisten järjestäminen tiedon jakamiseksi ja omien näkemysten välittämiseksi tutkimisen arvoisista, ihmislähtöisistä/ järjestökentältä kumpuavista aiheista.	Vertaistuki sekä osaamisen ja kyvykkyyksien kehittäminen (ml. tiedotus- ja koulutustoiminnan kehittäminen). Verkostomaisten toimintamallien ja käytäntöjen kehittäminen ja jakaminen yksilöiden ja organisaatioiden välillä ja viestien välittäminen vaikuttavuuden vahvistamiseksi.	Kehitettyjen uusien toimintamallien saattaminen tietoon, jakaminen ja tiedon soveltaminen käytännössä erilaisiin järjestöjen kohderyhmien tarpeisiin.
Järjestöjen erityispiirteitä: Toimintalähtöinen	Yhteistyön vahvistaminen ja lisääminen korkeakoulujen ja muiden tahojen kanssa uuden käytännön tarpeista lähtevän tiedon tuottamiseksi ja soveltamiseksi.	Toimintamallien, vertaistoinnin ja järjestelmien kehittäminen. Arjen kokeilutoiminta. Vaikuttavuusviestintä.	Uusien toimintatapojen ja menetelmien kehittäminen ja hyödyntäminen palveluiden järjestämisessä ja tuottamisessa yhteistyöverkostoissa (esim. palveluiden saavutettavuuden parantaminen, uudet kanavat ja keinot tuottaa palveluita). Liiketoiminnan kehittäminen (yhteiskunnalliset yritykset).

Selvityksessä tehtyjen haastattelujen sekä tapaustarkastelun perusteella järjestöt mieltävät TKI-toiminnan osaksi ydintoimintaansa. Järjestöille on ominaista, että niiden TKI-toiminta on matalan hierarkian toimintaa, jossa hyödynnetään merkittävässä määrin ruohonjuuritason asiantuntijuutta: kokemusasiantuntijat, vertaistuentarjoajat sekä avun kohteena olevat ihmiset ovat usein keskeisiä toimijoita sekä tiedonlähteitä järjestöjen TKI-toiminnan toteutuksessa. Selvityksen perusteella järjestöjen TKI-toiminnalla on hyvät lähtökohdat vaikuttavuuden tuottamiseen, mutta sitä olisi mahdollista myös tehostaa aiempaa strategisemmalla toteutuksella – ei ainoastaan toteuttamalla määrällisiä hankkeita vaan tarvitaan myös kunnianhimoa pidemmän aikavälin TKI-tavoitteiden asettamiseen. TKI-strategian kehittämisessä ja TKI-toiminnan toteutuksessa moni, erityisesti pieni- tai keskisuuri järjestö, hyötyisi myös ulkopuolisesta avusta. Luontevaa olisi, että ainakin osa tästä tuesta ja avusta tulisi entistä vahvemmin järjestön omalta keskusjärjestöltä tai liitolta. Keskusjärjestöjen ja liittojen avulla järjestöt voivat myös etsiä sopivia kumppaneita toteuttamaan yhteisiä TKI-hankkeita.

5.2 Sote-järjestöjen roolin kehittäminen osana TKI-ekosysteemiä

Järjestöt tekevät monipuolista yhteistyötä eri toimijoiden kanssa, ja suuri osa järjestöjen TKI-toiminnasta tapahtuukin yhteistyössä. Järjestöt ovat usein mukana kehittämässä laajemmin ratkaisuja, prosesseja, toimintatapoja, -menetelmiä ja palvelujärjestelmää verkostoyhteistyössä muiden tahojen kanssa. Tässä hankeyhteistyö on yksi keskeisiä TKI-yhteistyön muotoja. Selvityksen perusteella järjestöjen yhteiset yhteistyöryhmät toimivat tärkeänä organisoitumisen muotona TKI-toiminnassa. Tämä havainto poikkeaa näkemyksistä (esim. Möttönen 2019; Niemelä 2019), joiden mukaan järjestöjen välillä on vain vähän yhteistyötä keskinäisen kilpailun vuoksi. Esimerkiksi selvityksessä tehdyissä järjestöhaastatteluissa moni haastateltava koki muiden toimijoiden kanssa tehtävän yhteistyön oman TKI-toiminnan keskeisenä kulmakivenä. Järjestöjen tutkimustoiminnassa kumppanuudet korkeakoulujen kanssa ovat keskeisiä. Erityisesti opinnäytteisiin liittyvä yhteistyö on monen järjestön ja korkeakoulun välillä tiivistä. Kansainvälisen TKI-yhteistyön merkitys näyttää korostuvan selvityksen perusteella yhä enemmän. Vaikuttaa siltä, että monissa järjestöissä on sisäistetty ekosysteemiajattelun lähtökohdia, joita pidetään esimerkiksi valtioneuvoston kanslian (2018) tulevaisuuskatsauksessa kansallisen uudistumiskyvyn edellytyksenä.

Järjestöjen innovaatioyhteistyön tarkoitukset ovat usein hyvin yhteneväiset järjestöjen yhteiskunnallisten missioiden kanssa. Innovaatioilla pyritään vahvistamaan kansalaisyhteiskuntaa, edistämään kansalaisten hyvinvointia, terveyttä sekä osallisuutta ja toimijuutta ja/tai parantamaan palveluita tai palvelujärjestelmää. Tässä suhteessa innovaatiotoiminnan painotukset antavat hyvän lähtökohdan vaikuttavuudelle.

Järjestöissä teoretiedon ja käytännön kokemusasiantuntijuuden yhdistäminen on vahvuus, joka luo erityisen lisäarvon osana TKI-ekosysteemiä ja kumppanuuksia. Tässä järjestöjen oma aktiivisuus ja toimijuus korostuvat osana TKI-verkostoja ja kumppanuuksia. Järjestöjen TKI-toiminnan osaaminen ja rooli on tuotava aktiivisesti esille muille toimijoille. Monissa tutkimusrahoituksen prosesseissa ja instrumenteissa korostuu tänään kokemusasiantuntijuuden, kentän äänen ja tutkimus- ja seurantatietoa rikastavien ja syventävien tarinoiden merkitys, esimerkiksi vuorovaikutteisuutta korostava strateginen tutkimus tai käyttäjänäkökulmaa peräänkuuluttava innovaatiotutkimus. Järjestökenttä voisi rakentaa siltoja tutkimuksen, kunta- ja kansalaisnäkökulmien välille.

5.3 Sote-järjestöjen TKI-toiminnan kehittämistarpeet

Järjestöjen keskeiset haasteet TKI-toiminnassa liittyvät resursointiin ja osaamiseen. Resurssien niukkuus ilmenee muun muassa rahoituksen ajoittaisena yksipuolisuutena, henkilöstön määrässä ja kyvykkyyksissä. Moni selvityksessä tarkastelluista järjestöistä on rahoituspohjaltaan varsin riippuvainen julkisista avustuksista ja hankerahoituksesta, mikä heijastuu myös TKI-toimintaan. Tulevaisuuden merkittävin uhka-kuva liittyy veikkausvoittovarojen vähenemisen myötä tapahtuvaan rahoituspohjan kapenemiseen sekä järjestöjen omiin rajallisiin mahdollisuuksiin rahoittaa TKI-toimintaa omaehtoisesti.

Resurssiriippuvuus haastaa myös pitkäjänteisen TKI-toiminnan. Järjestösektori vastaa tärkeästä osasta sote-palveluja. Järjestöt toimivat verkostomaisesti, ja näiden verkostojen ja rahoituksen aiheuttamat katkokset vaikeuttavat usein verkostojen ylläpitoa ja kehittämistä. Järjestöjen rooli on merkittävä esimerkiksi ratkaisuisissa, joita kehitetään yhteiskunnan kannalta haavoittuvimmassa asemassa olevien kansalaisten haasteisiin ja tarpeisiin. Uhkana rahoituksen vähenemisestä on, että arvokkaat toimijat menetetään pysyvästi. On esimerkiksi päätelty, että rahapelituottojen ohjaaminen valtion budjettiin jo aiemmin olisi saattanut vähentää rahoitukseen liittyviä riskejä (vrt. Sulkunen 2019).

Selvityksen perusteella järjestöissä on uusien palveluiden ja toimintatapojen kehittämiseen liittyvää erityistä asiantuntijuutta ja osaamista. Haasteena on kuitenkin, että järjestöjen TKI-toiminnan tulisi olla nykyistä systemaattisempaa, jolloin se mahdollistaisi myös pitkäjänteisen kehittämisen yksittäisten hankkeiden rinnalla. Tämän lisäksi on todennäköistä, että järjestöissä kehitetyt hyvät ja vaikuttaviksi havaitut toimintamallit saataisiin juurrutettua pysyviksi käytännöiksi ja jopa leviämään järjestötoiminnan

ulkopuolella. Järjestöjen TKI-toiminnassa ja sen jatkuvuudessa korostuu motivoituneen ja osaavan henkilöstön merkitys, mikä esimerkiksi syventävissä tapaustutkimuksissa oli keskeinen tekijä TKI-toiminnan onnistumisen kannalta. Toisaalta on myös esitetty, että järjestöjen liiketoiminta-, markkinointi ja brändäysosaaminen olisi ohutta (Jussila ym. 2019). Selvityksen puitteissa tähän väitteeseen on vaikea ottaa suoraa kantaa, mutta voidaan kysyä, tarjoaako valtionavustusten keskeinen rooli toiminnan rahoittajana kannustimia ja mahdollisuuksia tällaisen osaamisen kehittämiseen.

Sekä sosiaalisia, organisatorisia että teknologisia innovaatioita kanavoituu kuitenkin myös markkinoille ja julkisen puolen käyttöön. Yksityisen, kolmannen ja julkisen sektorin raja-aita on hybridien (Evers 2008; Billis 2010) ja ekosysteemien (esim. Hannan & Freeman 1989) maailmassa alkanut hämärtyä. On myös esitetty, että tällaisen jaotellun ylläpitäminen on osittain keinotekoisia ja että yhteiskunnan uudistaminen (tai sosiaalinen innovointi) vaatii eri sektoreiden tavoitteiden kietomista yhteen. Yhdeksi keinoksi tähän on esitetty tietoista hybridihallintaa ("by design"), jolla eri sektoreiden toimintoja pyritään tuomaan yhteen esimerkiksi tukemaan ja edistämään ihmisten hyvinvointia. (Vakkuri ym. 2019.) Yksi esimerkki tällaisesta toimintamallista on Tesoman hyvinvointialianssi.

Sote-järjestökenttä ja järjestöjen TKI-toiminta ovat kaikkineen varsin pirstaleisia ja moninaisia. Järjestöjen moninaisuutta ja monialaista osaamista ei tule kuitenkaan nähdä vain pirstaloitumisena. Se on myös voimavarana, jolla pienet mutta haavoittuvat kohderyhmät saadaan avun ja tuen piiriin. Järjestöissä TKI-toiminnan luonne vaatii syvällisempää ymmärrystä ja kontekstisidonnaista osaamista sekä monien eri osa-alueiden yhteensovittamista ja tietotaitoa. Usein kehitettyjä toimintamallien monistaminen ja levittäminen muille alueille vaatii paljon systemaattista työtä ja toimijoiden sitouttamista sekä korostaa myös keskusjärjestöjen roolia.

5.4 STEAn rooli järjestöjen TKI-toiminnan tukijana ja mahdollistajana

STEAn järjestöille myöntämät avustukset ovat monen sote-järjestön toiminnan perusedellytys. Samoin on järjestöjen TKI-toiminnan osalta. Selvityksessä tehtyjen haastattelujen mukaan ilman STEA-avustuksia järjestöissä tehtävä tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotyö jäisi pistemäiseksi, tavoitteiltaan ja kunnianhimoiltaan vaatimattomaksi sekä osin myös sattumanvaraiseksi. STEA-avustusten puuttuminen ajaisi sote-järjestöt hakemaan rahoitusta yhä aktiivisemmin muista lähteistä, joissa muut hakijat ovat tyypillisesti keskittyneet erityisesti TKI-toimintaan. Silloin sote-järjestöissä tehtävää TKI-työtä arvioitaisiin samoilla kriteereillä esimerkiksi yritysten, tutkimuslaitosten, yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen sekä muiden oppilaitosten toiminnan kanssa.

Tämä heikentäisi kokonaisuutena järjestöjen mahdollisuuksia toimia kansalaisyhteiskunnan äänitorvena ja katalyyttinä.

Selvityksen perusteella yli puolet järjestövastaajista näkee järjestönsä TKI-toiminnan kasvavan jonkin verran tai merkittävästi seuraavan vuoden aikana. TKI-toiminnan kasvunäkymät ovat sidoksissa ulkoiseen rahoitukseen ja mahdollisiin muutoksiin siinä. Hieman yli kolmannes kyselyyn vastanneista järjestön edustajista kertoi, että oma järjestö sai TKI-toimintaan rahaa myös STEA-avustusten ulkopuolelta. Erityisesti keskikokoisissa järjestöissä muiden kuin STEA-avustusten merkitys oli huomattava, ja nämä järjestöt olivat myös aktiivisesti olleet muihin rahoituslähteisiin yhteydessä. Kyselyn mukaan STEA-avustusten merkitys TKI-toiminnalle oli suurin pienissä järjestöissä.

STEA:n avustuskriteerit ohjaavat toiminnan sisältöjä merkittävällä tavalla, ja nykyinen hakukäytäntö vaatii toiminnan tulosten ja etenemisen tarkan kuvaamisen etukäteen. Nopeasti muuttuvassa maailmassa tämä saattaa tuottaa haasteita. Toisaalta STEA pystyy kriteereillään ohjaamaan järjestöjen toimintaa. Samalla STEA voi auttaa tunnistamaan sellaisia muutostekijöitä, jotka muuten kenties jäisivät järjestöissä vähemmälle huomiolle. STEA on myös mahdollistanut järjestöille esimerkiksi Euroopan rakennerahastoista rahoitettuja hankkeita myöntämällä näille hankkeille omarahoitusosuutta. Tällaisia vivutusrahoituksia tulisi käyttää myös jatkossa.

5.5 Kehittämissuosituksset

Suosituksset sote-järjestöille

1. Sote-järjestöjen on tehtävä TKI-toimintansa näkyvämmäksi

Sote-järjestöjen TKI-toiminta on kansallisen TKI-politiikan ja koko sote-sektorin näkökulmasta tarkasteltuna varsin näkymätöntä. Järjestöjen rooli yhtenä sote-alan TKI-toimijana jää usein isoimpien palveluntuottajien, kuten sairaanhoitopiirien tai yritysten sekä tutkimusyksiköiden, kuten korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten, varjoon. TKI-toiminnan näkyväksi tekemisessä järjestöjen olisi otettava tilaa. Järjestöjen tulisi kyetä paitsi kehittämään ja tuottamaan sisältöä tai toimintatapoja, myös viestimään niistä ulospäin ymmärrettävästi ja vaikuttavasti. Järjestöjen voimien yhdistämisellä on näkyvyyden nostamisessa merkittävä rooli. Lisäksi keskusjärjestöillä on myös keskeinen rooli tuoda esille omien järjestöjensä TKI-toiminnan tuloksia, levittää niitä laajemmin tietoon ja aukaista tuloksia laajemmin käyttöön. Sote-järjestöjen TKI-toiminnan näkyvyyttä vahvistava toimenpide olisi käynnistää järjestöjen yhteinen prosessi ja luoda keskustelufoorumi, jonka kautta järjestöt muotoilisivat yhdessä vaadittavat yhteiset toimenpiteet järjestöjen TKI-työn tunnettuuden ja vaikuttavuuden vahvistamiseksi. Lisäksi voitaisiin pyrkiä yhdessä yhteiskumppanien kanssa määrittämään, mikä tekee järjestöjen TKI-toiminnasta erityislaatuista ja synnyttää lisäarvoa järjestöjen huomioimiselle TKI-toiminnan periaatteita linjatessa (esimerkiksi käytäntölähtöisyys, palvelunkäyttäjien ja asiakkaiden keskeinen rooli).

2. Sote-järjestöjen on järjestäydyttävä tulevaa sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta varten vahvemmin osaksi Suomen tutkimus- ja innovaatiojärjestelmää

Sote-järjestöjen ääni ei ole tullut riittävästi kuuluviin kansallisissa uudistuksissa. Näkyvyyden ja järjestöjen äänen kuuluville saaminen vaatii järjestöiltä vahvaa yhteistyötä sekä omaa aloitteellisuutta ja aktiivisuutta. Jatkossa järjestöjen tulisi edellyttää laajapohjaista ja avointa keskustelua ja järjestöjen äänen huomioimista sekä sote-uudistuksen valmistelua ja siihen liittyvää TKI-yhteistyötä osana kansallisia rakenteita.

Sote-järjestöillä on ainutlaatuista osaamista ja asiantemusta kohderyhmiensä arjesta, tarpeista ja toiveista. Tämän tiedon ja osaamisen hyödyntämisessä on vielä paljon potentiaalia. Potentiaalinen hyödyntäminen vaatii järjestöjen oman aktiivisuuden lisäksi yhteistä organisoitumista ja edunvalvontaa osana kansallista TKI-järjestelmää. Nykyisinkin alueellisesti on luontevia yhteistyörakenteita ja foorumeita, joissa järjestöjen tieto ja osaaminen tulevat näkyviin. Käytäntöjä on syytä laajentaa ja levittää laajemmin

kansallisesti. Järjestöjen yhteistä ääntä tarvitaan myös spesifimmin kansallisen TKI-politiikan valmisteluun ja alueelliseen toteuttamiseen.

3. Sote-järjestöjen on vahvistettava verkottumista TKI-toiminnassa muiden järjestöjen ja kumppaneiden kanssa

Järjestöissä tehdään ja kehitetään jonkin verran päällekkäisiä toimintoja. Usein kehittämishankkeet voitaisiin nivoa laajemmiksi järjestöjen yhteisiksi kokonaisuuksiksi, joilla voisi olla laajempia vaikutuksia. Hanke- ja avustushakemuksia suunniteltaessa järjestöjen tulisi organisoitua tiiviimmin yhdessä tietotarpeiden ja tutkimusagendojen muotoiluun ja yhteiskehittämiseen, jolloin yhteistyössä muiden järjestöjen ja kumppanitahojen kanssa voitaisiin rakentaa laajempia hankekokonaisuuksia sekä saada niille pidempää jatkuvuutta ja tulevaisuusnäkömää. Laajemmat yhteiset hankekokonaisuudet/sisarhankkeet mahdollistaisivat paremmin yhteisen osaamisen ja resursoinnin TKI-toimintaan. Lisäksi tämä mahdollistaisi paremmin olennaisten aineistojen keräämisen, käsittelyn ja analyysin sekä dokumentoinnin ja vaikuttavuuden tarkastelun.

Verkottuminen voi avata myös rahoitusmahdollisuuksia osana tutkimus- ja innovaatio-konsortioita, jotka voivat tavoitella rahoitusta eri rahoittajaorganisaatioilta (esimerkiksi Euroopan komissio tai pohjoismaiset lähteet). TKI-yhteistyö tapahtuu hanketoiminnan lisäksi järjestöjen hallintaelimien, esimerkiksi hallitusten, kautta ja henkilöstössä on runsaasti tutkijataustaisia henkilöitä. Heidän osaamisensa käyttöönotto yhteiskehittämisen menetelmillä vahvistaisi järjestöjen tutkimusprofiilia. Järjestöjen tulisi aktiivisesti tarttua myös tarjoutuvaan mahdollisuuteen soveltavalla sosiaalsektorin tutkimuskentällä, jossa on tilaa yhteensovitetulle käytäntötutkimukselle ja käytännön ymmärrykselle. Järjestöissä tulisi tavoitteellisemmin tunnistaa verkostoissa henkilöitä, jotka voivat koordinoita esimerkiksi tutkimuspuolen uusia avauksia.

4. Sote-järjestöjen on laadittava suunnitelma tarvittavista TKI-toiminnan pitkäjänteisistä tukirakenteista

Järjestöt tarvitsevat tukea pitkäjänteiseen TKI-toimintaan sekä TKI-toiminnan vaikuttavuuden määrittämiseen ja osoittamiseen. Yksittäisillä järjestöillä ei välttämättä ole hankkeiden päättymisen jälkeen selvää polkua kehitettyjen toimintojen laajempaan leviämiseen ja juurruttamiseen. Lisäksi luottamuksen ja yhteisten tavoitteiden rakentaminen eri toimijoiden kesken TKI-toiminnassa vaatii paljon aikaa sekä yhteistä jalkatyötä, mihin järjestöillä ei välttämättä ole mahdollisuuksia. Jatkossa olisi tärkeää, että ymmärrys ja tuki järjestöjen TKI-toiminnasta vahvistuisivat, jotta niitä osattaisiin paremmin myös tukea.

Järjestöjen kesken tulisi selvittää ja tehdä päätös tarkemmin siitä, mistä ja miten tämä tukifunktio tulisi organisoida. Yksi vaihtoehto ja toimenpide tähän on järjestöjen yhteinen henkilöresursointi tai vastuutaho, joka auttaisi järjestöjä TKI-toiminnassa sekä järjestöissä kehitettyjen toimintojen laajemmassa levittämisessä ja juurruttamisessa sekä kykenisi linkittämään järjestöjen TKI-toimintaa laajemmin kansalliseen TKI-politiikkaan. Edelliseen liittyen tarvittaisiin samalla tarkempi kuva sote-järjestöjen alusta-, tuki- ja kehittämisorganisaatioista. Yksi esimerkki jo toimivista alustaorganisaatioista palvelutuotannon puolella on Alustapalvelu Sociala Oy, joka on yhteiskehittämisen alusta ja joka on nivonut järjestöjen TKI-toimintaan mukaan vahvemmin tutkimuksen ja korkeakouluysteistyön.

Suosituksat sosiaali- ja terveystministeriölle ja STEAlle

5. Tuki järjestöjen TKI-toiminnalle

Järjestöt tarvitsevat tavoitteellista tukea TKI-toiminnalle ja vahvistusta yhteisille TKI-hankkeille. Sote-järjestöjen TKI-toiminta tarvitsee vahvempia yhteisiä hartioita. Lisäksi järjestöt tarvitsevat rohkaisua uusiin avauksiin sekä TKI-yhteistyöhön. STEAn näkökulmasta tulisi vahvistaa strategisuutta järjestöjen TKI-toiminnan vahvistamisessa ja lisätä samalla harkitusti vaikutusperusteisuutta avustuksen jakamisessa yhdessä vuorovaikutuksessa järjestökentän kanssa.

Yksi keino tuoda yhteen järjestöjen TKI-toimintaa on vahvistaa verkostoitumis- ja aiehakuja sekä yhteiskehittämisprosesseja ennen varsinaista avustusten myöntämistä ja teemoittaa avustuksia ilmiöittäin esimerkiksi tutkimus- ja innovaatiotoiminnan näkökulmasta. Itse rahoituksen näkökulmasta laajempien hankekokonaisuuksien syntymistä tulisi edesauttaa koordinoimalla ja nivomalla järjestöjen tekemää TKI-toimintaa yhteen useamman järjestön yhteiseksi, ilmiöitä eri näkökulmista tarkasteleviksi, TKI-hankkeiksi.

Avustuksilla tehtävän TKI-toiminnan seuranta tulisi vahvistaa ja mahdollisesti myös porrastaa rahoitusta vahvemmin vaikuttavuuden perusteella. Jos näin tehdään ja järjestöiltä edellytetään vahvemmin vaikuttavuuden osoittamista, tulee STEAn vastavasti tukea vaikuttavuuden seuranta, toimintatutkimuksellisia ja kehittäväälle arvioinnille rakentuvia seurannan, arvioinnin ja oppimisen käytäntöjä. STEA voi tukea myös selkeillä ja ohjaavilla arviointi- ja seurantakriteereillä tavoitteiden ja toiminnalla tavoiteltavien muutosten muotoilua sekä tarjota tiedollista tukea järjestöille.

Järjestöt tarvitsevat kansallisesti tukea ja kanavia TKI-toiminnan tulosten levittämiseen, ja myös niiden näkökulmien huomioon ottamiselle TKI-politiikassa. Järjestöjen

tuloksellista ja vaikuttavaa TKI-toimintaa tulisi tehdä elimellisemmäksi osaksi kansallisia TKI-prosesseja ja nostaa paremmin kansallisesti esiin, erityisesti STM:n ja STEAn kautta. Tässä työssä Innokylä on olennainen alusta nostaa esille hyviä käytäntöjä ja jakaa tietoa, ja josta löytyy työkaluja, menetelmiä ja kumppaneita kehittämisen kaikkiin vaiheisiin.

6. Järjestöjen TKI-toiminnan linjaaminen kaikissa tarvittavissa STEAn asiakirjoissa

Jotta järjestökentällä vahvistuisi yhteinen ymmärrys STEA-avustuksilla rahoitettavasta TKI-toiminnasta ja tavoitteista, tarvitsee tämä tuekseen yhteiset linjaukset järjestöille. Järjestöt kaipaavat sekä käytännön työkaluja että yhtenäisiä ja päivitettyjä linjauksia esimerkiksi siitä, millaista tutkimustoimintaa ja innovaatiotoimintaa STEA-avustuksilla voidaan käytännössä tehdä. Lisäksi on syytä selventää, miten ja millä tasolla hanke-toimintaa ja sen tuloksellisuutta tulee seurata osana toiminnan arviointia ja raportointia. Järjestöjen näkökulmasta on kuitenkin ensiarvoisen tärkeää määritellä avustettavalla toiminnalla tavoiteltava muutos sekä polku tavoitteita kohti, ja miten sitä voidaan todentaa, jotta myös välitavoitteita voidaan seurata.

Suosituksat kansalliseen innovaatiopolitiikkaan ja uudistuksiin

7. Sote-järjestöjen roolin tunnistaminen ja huomioiminen innovaatiopolitiikassa kansallisesti ja alueilla sekä roolin vahvistaminen osana sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta.

TKI-politiikan näkökulmasta olisi tärkeä tunnistaa ja tunnustaa sote-järjestöjen rooli osana TKI-politiikan vaikuttavaa toteutusta – tässä tapauksessa erityisesti sote-sektorilla. Erityinen rooli painottuu sote-järjestöjen vahvaan alueelliseen läsnäoloon ja käytäntölähtöiseen TKI-toimintaan, jonka tavoitteena on lähtökohtaisesti lisäarvon tuottaminen yksilön tai yhteiskunnan hyvinvointiin ja terveyteen tai palvelujärjestelmään. Tämä tekee järjestöistä tärkeitä kumppaneita muille TKI-toimijoille. Alueilla sote-järjestöt ovat vaihtelevasti mukana TKI-ekosysteemeissä ja järjestöjen huomioiminen vaatii myös sitä, että alueellisissa strategiaprosesseissa ja foorumeissa järjestöt tuodaan tiiviimmin mukaan keskusteluun. Kansallisesti on käynnissä useita toimia, joissa sote-järjestöt olisi syytä pitää esillä. Järjestöjen rooli ei erityisesti tule tällä hetkellä esiin esimerkiksi kansallisessa TKI-tiekartan ja -politiikan ja aluekehittämisen keskeisissä valmisteluprosesseissa. Järjestöjen näkökulmasta olisi myös syytä selventää järjestöjen kohtelua immateriaalioikeuksien osalta sekä innovaatiotoiminnan kannustimia, samalla muistaen, että useimmat ideat ja innovaatiot rikastuvat ja täydentyvät tullessaan jaetuiksi. Selvitystyötä olisi mahdollista tehdä yhteistyössä esimerkiksi Kilpailu- ja kuluttajaviraston kanssa.

Kuten edellä tuotiin esille sote-järjestöjen roolista osana innovaatiopolitiikkaa, yhtä lailla on olennaista vahvistaa niiden roolia osana sote-uudistusta. Sote-järjestöt näkyvät Juha Sipilän hallituksen maakunta- ja sote-uudistuksen valmistelussa aluksi vain yleisinä mainintoina ja vasta valmistelun kuluessa alettiin niiden roolia konkretisoida. Sanna Marinin hallituksen sote-uudistuksen valmistelussa sote-järjestöjen rooli on syytä tunnistaa vahvemmin. Osaltaan tähän antavat uskoa hallitusohjelman kirjaukset järjestöjen aseman vahvistamiseksi. Tärkeä näkökulma järjestöjen ja niiden TKI-toiminnan roolin tunnistamisen kannalta osana sote-uudistusta olisi selventää ja tarkentaa kuva sote-järjestöjen rahoituksen kokonaisuudesta. Tämä auttaisi myös erilaisten rahoituslähteiden arvioinnissa, merkityksen tarkastelussa ja koordinoinnissa osana sote-rahoituksen kokonaisuutta.

Liitteet

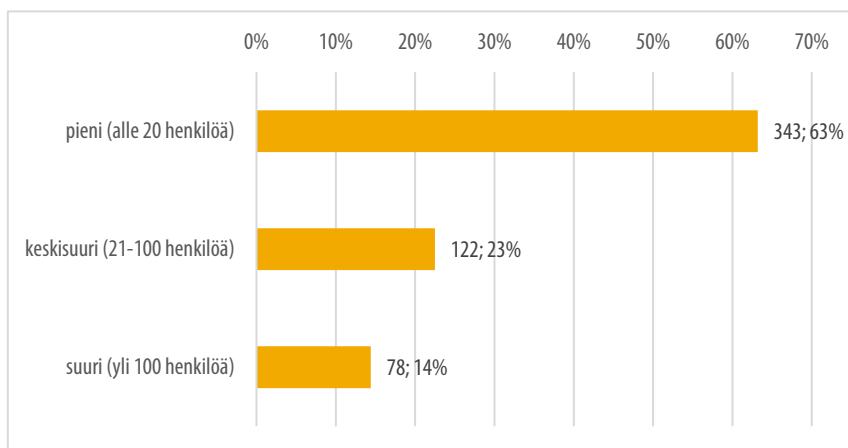
Liite 1. Tapausesimerkkien perustiedot

Järjestö ja työntekijämäärä	Tarkasteltava TKI-toiminto (jos eriteltävissä)	2020 avustuskohteen käyttötarkoitusteksti	Järjestön koko
A-KLINIKKASÄÄTIÖ 82	<i>MIPA-verkosto</i>	Päihde- ja mielenterveysjärjestöjen perustehtävää tukevan ja kohderyhmien hyvinvoinnin edistämistä palvelevan tutkitun tiedon tuottamiseen ja tutkimusyhteistyön kehittämiseen (2019-2021) MIPA	Keskisuuri
ALLERGIA-, IHO- JA ASTMALIITTO 47		Kansalaisjärjestötoimintaan kohdistuvaan tutkimus-, kehittämis- ja tiedotustyöhön	Keskisuuri
BARNAVÅRDSFÖRENINGEN I FINLAND RF 118	<i>Neuropsykiatristen asian-tuntijapalveluiden ADHD-keskus</i>	För att stödja familjer med hjälp av individ- och gruppverksamhet samt kommunikation så att de klarar sig i vardagen med barn med neuropsykiatriska symtom eller utmanande beteende	Iso
EPILEPSIALIITTO RY 14		Harvinaispilepsiaa sairastavien ihmisten ja heidän läheistensä arjen hallinnan, verkostoitumisen ja voimaantumisen vahvistamiseen (Harvinaisesti yhdessä - harvinaisen osallistuva 2018–2020)	Pieni
GLOBALINUORET RY 24	Aqoon-toiminta	Nivelvaiheessa olevien sekä ammatillisessa koulutuksessa opiskelevien ja keskeyttämisympäristön alla olevien maahanmuuttajataustaisten nuorten tukemiseen ryhmätoiminnan ja yksilöllisen tuen avulla (Aqoon-toiminta)	Keskisuuri
HYVÄN MIELEN TALO RY 8	Mieli-paletti	Psyykkisesti merkittävästi kuormittuneiden nuorten aikuisten voimavaroja ja selviytymistä vahvistavaan matalan kynnyksen toimintaan Oulun kaupungin alueella	Pieni
INVALIDILIITTO 194	<i>Esteettömyyskeskus Eske</i>	Yleisavustuksena avustuksen saajan yleishyödylliseen toimintaan	Iso
KEHITYSVAMMAISTEN PALVELUSÄÄTIÖ 105	<i>Henkilökohtaisen budjetoinnin keskus Suunta</i>	Osallisuuden vahvistamiseen ja palvelujärjestelmän kehittämiseen (henkilökohtaisen budjetoinnin kehittäminen, henkilökohtainen avustaja -toiminta, kokemusasiantuntijuuden vahvistaminen ja itsemääräämisoikeuden vahvistaminen)	Iso

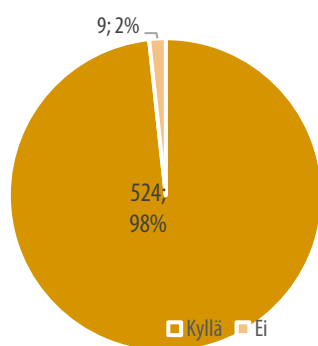
Järjestö ja työntekijämäärä	Tarkastettava TKI-toiminto (jos eriteltävissä)	2020 avustuskohteen käyttötarkoitusteksti	Järjestön koko
KEHITYSVAMMALIITTO 64	<i>Papunet</i>	Saavutettavan Papunet-sivuston ja helppokäyttöisen Kaveripiiri-yhteisöpalvelun ja muiden saavutettavien verkkopalvelujen kehittämiseen ja ylläpitämiseen eri keinoin kommunikoiville ja tietokonetta käyttäville vammaisille ihmisille (Papunetin toimintaan)	Keskisuuri
KIRKKOPALVELUT 380	<i>Riippuvuustyön kehittämisyksikkö</i>	Päihde- ja riippuvuustyötä tekevien järjestöjen ja heikommassa asemassa olevia asiakkaita kohtaavien ammattilaisten keskinäisen yhteistyön edistämiseen, vaikuttamistoimintaan, asiantuntijuuden vaihtoon ja menetelmien kehittämiseen yli sektori- ja kuntarajojen Keski-Suomen sekä Pohjois- ja Etelä-Savon alueilla.	Iso
KUNTOUTUSSÄÄTIÖ 83	<i>Oppimisen tuen keskus</i>	Oppimisen ja mielenterveyden ongelmia koskevan tiedon tuottamiseen, kokoamiseen ja levittämiseen, ammattilaisten tukemiseen sekä matalan kynnyksen tuen tarjoamiseen oppimisvaikeuksia ja mielenterveyden ongelmia kokeville henkilöille	Keskisuuri
KÄPY - LAPSIKUOLEMAPERHEET RY 3	Surevan kohtaaminen	Läheisen varhaista kuolemaa surevien tuen saannin edistämiseen lisäämällä ammattilaisten tietoa verkkosivuston, materiaalin ja kokemusasiantuntijatoiminnan kautta (Surevan kohtaaminen 2018–2020)	Pieni
NUORTEN YSTÄVÄT RY 111	LUKKARI-toimintamalli	Yläkouluikäisten koulupoissaolojen ja myöhästymisten vähentämiseen Seinäjoen, Ilmajoen, Kurikan, Alavuden ja Lapuan alueella LUKKARI-toimintamallin avulla (Komiasti kotona ja opintielä 2018–2020). Lisäksi toiminnassa vahvistetaan vanhemmuutta ja annetaan keinoja vanhemmille murrosikäisen nuoren kanssa toimimiseen	Iso
PELASTAKAA LAPSET RY 251	PePPI-toiminta (vapaaehtoisten voimavarojen käytön edistämiseen sijaisperheiden tukemisessa (PePPI-hanke 2012-2017))	Lapsiperheiden tukihenkilötoiminta on vapaaehtoisuuteen perustuvaa matalan kynnyksen varhaista tukea lapsiperheille, joilla ei ole sosiaalihuollon tai lastensuojelun asiakkuutta. Lapsiperheiden tukihenkilötoiminta pitää sisällään myös sporttikummi- sekä perhekaveri-toiminnan.	Iso

Järjestö ja työntekijämäärä	Tarkasteltava TKI-toiminto (jos eriteltävissä)	2020 avustuskohteen käyttötarkoitusteksti	Järjestön koko
SININAUHALIITTO 56	<i>Vihreä veräjä</i>	Green Care -toiminnan kehittämiseen sosiaali- ja terveysjärjestöissä (Vihreä veräjä)	Keskisuuri
STOP HUUMEILLE RY 10	Fattaluuta-toiminta	Fattaluuta-koulutuskokonaisuuden sekä palvelujärjestelmässä asiointia helpottavan vertaispalveluohjaustoiminnan laadukkaaseen ylläpitämiseen ja jatkokehittämiseen.	Pieni
SUOMEN NUORTEN NAISTEN KRISTILLISTEN YHDISTYSTEN LIITTO 9	Kamat äidit – toiminta	Murrosikäisten lasten ja nuorten äitien vertaistuetuun ryhmätoimintaan (Valtakunnallinen Kamalat äidit -toiminta 2018–2020)	Pieni
SUOMEN PUNAINEN RISTI 277	Kissa-verkosto	Koti- ja vapaa-ajan tapaturmien ehkäisy (Kissa-verkoston koordinaatio 2018–2020). Kissa-verkoston tavoitteena on vähentää kotona ja vapaa-ajalla sattuvia tapaturmia jakamalla tietoa tapaturmien ehkäisystä viestinnän ja koulutuksen keinoin sekä vapaaehtoistoiminnan ja sosiaali-, terveys-, pelastus- ja opetusalan ammattilaisten kautta. Suomen Punainen Risti koordinoi verkostoa.	Iso
SUOMEN SOVITTELUFOORUMI RY 11	MiniVerso-toiminta	Lasten ja nuorten kokeman kiusaamisen ja häiriökäyttäytymisen vähentäminen, havaittujen tilanteiden käsittely ja eskaloitumisen ennaltaehkäisy vahvistamalla sovittelun toimintakulttuuria päiväkodeilla ja kouluilla. Tämä toteutuu vertaissovittelutoiminnan sekä oppilaiden ja henkilökunnan vapaaehtoisen sovittelutyön ja restoratiivisen toiminnan tukemisena koulutusten, käynnistetyn sovittelutoiminnan ylläpidon ja juurruttamisen, alueellisen mentoritoiminnan sekä tiedottamisen avulla.	Pieni
TAKUUSÄÄTIÖ 24	Sosiaalinen luototus	Taloudellisesti haavoittuvassa elämäntilanteessa olevien ihmisten ylivelkaantumisen ehkäisemiseen, velkakierteen katkaisemiseen ja talouden tasapainottamiseen takaus- ja pienluototustoiminnalla sekä puhelimitse ja internetissä toteutettavalla anonyymillä ja valtakunnallisella velkaneuvonnalla	Keskisuuri
VANHUS-JA LÄHIMMÄIS-PALVELUN LIITTO RY 14	<i>Ikäteknologia-keskus</i>	Ikäteknologiakeskuksen toimintaan	Pieni

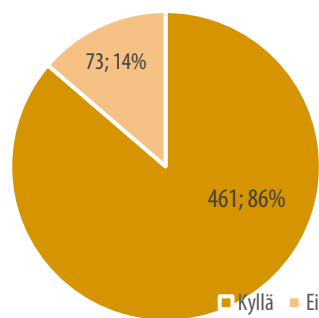
Liite 2. Järjestöille suunnattuun kyselyyn saatujen vastausten taustatiedot.

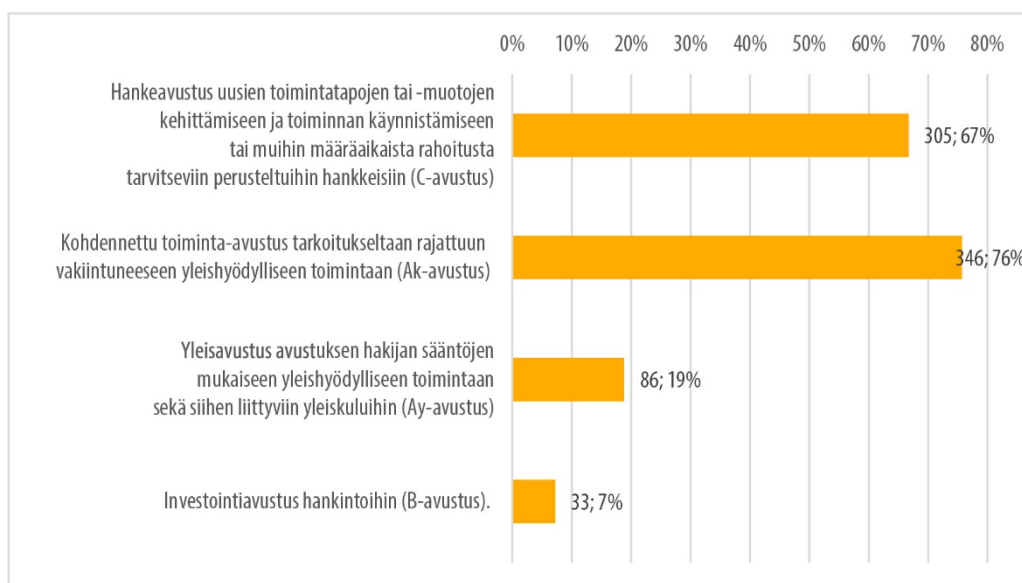
Kuva 1. Vastaajamäärät järjestön kokoluokan mukaan. (N=543)

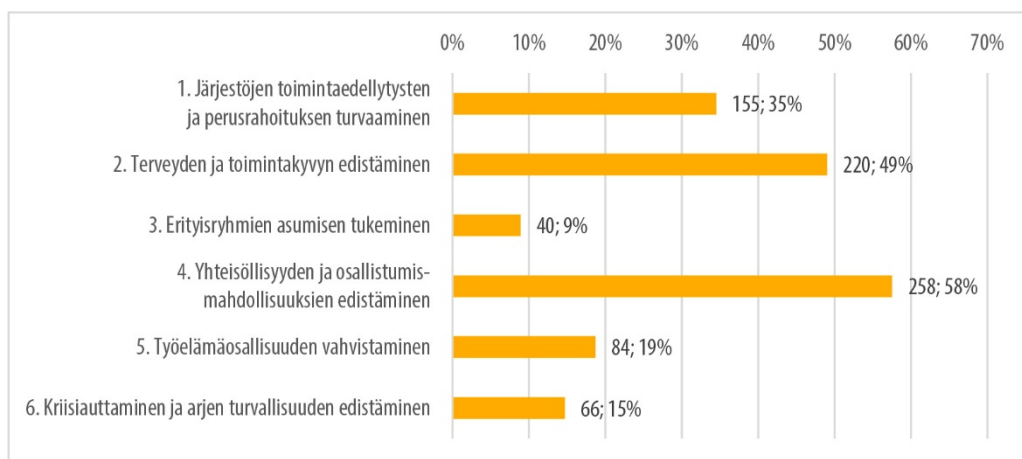
Kuva 2. Vastaus kyselyn kysymykseen, onko järjestönne hakenut viimeisen viiden vuoden aikana RAY:n/STEAn avustusta. (N=533)

Kuva 3. Vastaus kyselyn kysymykseen, onko järjestöllenne myönnetty viimeisen viiden vuoden aikana RAY:n/STEAn avustusta. (N=534)

Kuva 4. Vastaus kyselyn kysymykseen, mitä rahoitusta järjestönne on saanut STEAlta viimeisen viiden vuoden aikana. (N=457)

Kuva 5. Vastaus kyselyn kysymykseen, mihin avustuskokonaisuuteen rahoitus on liittynyt. (N=449)

Liite 3. Selvityksen tarkempaan tarkasteluun valittujen STEA-avusteisten toimintojen tapauskuvaukset.

Varsinaista tapaustoimintoa koskeva kuvaus perustuu dokumenttiaineistoon sekä järjestön edustajan haastatteluun. Järjestön TKI-toimintaa yleisesti luonnehtivat osiot perustuvat pääosin haastatteluihin, joita on rikastettu tapausjärjestöjen kyselyvastauksilla sekä dokumenttiaineiston tulkinnalla soveltuvin osin.

Suomen NNKY-liitto ry – Kamalat äidit -toiminta

TKI-toiminnan sisällöt

Kamalat äidit -toiminta on Suomen NNKY:n järjestämää murrosikäisten lasten äitien vertaistuetta ryhmätoimintaa. Toiminnan kohderyhmänä ovat ne murrosikäisten lasten äidit, jotka kaipaavat tukea omaan kasvatustyöhönsä ja vanhemmuuteensa. Toiminnan päätavoitteena on tukea vanhemmuutta ja levittää toimintamalli valtakunnalliseksi toimintamuodoksi eri paikkakunnille Suomessa. Toimintamallin levittämisessä ja jalkautuksessa pyritään yhteistyöhön eri toimijoiden kanssa. Pilotointivaiheen jälkeen Kamalat äidit -toiminta on vakiintunut kiinteäksi osaksi Suomen NNKY:n toimintaa, ja järjestö on niin ikään sitoutunut toiminnan jatkamiseen. Kerätyn palautteen perusteella hankkeessa tuotetut ja levitetty materiaalit ovat olleet toimivia, ja toimintaan osallistuneet äidit ovat kokeneet saaneensa tästä itselleen tukea.

Kamalat äidit -toiminta nähdään tietoisuuslähtöisenä kehittämistoimintana sen tavoitellessa muutosta tietoisuudessa ja ymmärryksessä vertaistuen kautta. TKI on käsitteenä järjestölle tuttu, mutta ei ole arkityössä käytössä. Tutkimuksesta, kehityksestä ja innovaatioista kehittäminen on vahvimmissa roolissa järjestön toiminnassa ja on kirjattu sen strategiaan vertaistoiminnan kehittämisen ja nuorten naisten johtajuuden kehittämisen tavoitteiden kautta. TKI-toiminta ei kuitenkaan ole laajamittaista, suurimalta osin nuorten naisten toiminnan kehittämistä, ja vain osa tästä kohdistuu sotealalle. Osa järjestön TKI-toiminnasta perustuu tutkimuksiin, mutta järjestö itse ei tee omaa tutkimustyötä. Tulevaisuudessa Suomen NNKY näkee TKI-toimintansa keskittyvän vertaistoiminnan edelleen kehittämiseen, nuorten naisten johtajuuden edistämiseen, sosiaalisten kohtaamisten mahdollistamiseen sekä uusien ratkaisujen pilotoimiseen näiden toteuttamiseksi, erityisesti verkkovertaistoiminnan ja monikulttuurisen toiminnan kautta.

Järjestöjen roolin TKI-toiminnassa nähdään Kamalat äidit-toiminnan näkökulmasta olevan sellaisten uusien, erityisesti ruohonjuuritason toimintamallien kehittäminen, pilotoiminen ja käytäntöön paneminen, jotka voivat kokeiluvaiheen jälkeen juurtua julkisen sektorin tai yritysten jatkuvaan toimintaan. Järjestöt toimivat lähellä ihmisiä, mikä tuo niille paljon tietoa ja asiantuntemusta omasta toiminnastaan ja kohderyhmästään. Näin tarve uusille toiminnan muodoille ja palveluille tulee suoraan näiden käyttäjiltä itseltään.

TKI-toiminnan rahoitus

Kamalat äidit -toiminta on täysin STEA-rahoitteista, mutta tämän ulkopuolella järjestön toiminta on enimmäkseen omarahoitteista. TKI-toimintaa todennäköisesti toteutettaisiin ilmeisesti STEAn rahoitusta, mutta tämä olisi paljon nykyistä pienimuotoisempaa. STEA nähdään rahoittajan lisäksi tärkeässä roolissa järjestön ideoinnissa, innovoinnissa ja toiminnan edelleen kehittämisessä, sekä eri järjestöjä yhteen kokoavana tahona ja verkostoijana.

TKI-kumppanit

Suomen NNKY tekee osana Kamalat äidit -toimintaa yhteistyötä muiden STEAn rahoittamien järjestöjen kanssa. Näitä ovat esimerkiksi Yhden Vanhemman Perheiden Liitto, jonka kanssa on toteutettu verkossa tapahtuvaa ryhmätoimintaa. Lisäksi Suomen Pakolaisavun kanssa on kehitetty monikulttuurista toimintaa. Järjestö kokee TKI-toiminnan tapahtuvan kumppanien kanssa täydessä yhteistyössä, jossa kehittämistoimia sekä ideoidaan että toteutetaan yhdessä.

TKI-toiminnan onnistumiset ja haasteet

TKI-toiminnan onnistumiseksi tulee olla tunnistettu tarve uudentyyppiselle toiminnalle. Tunnistetun tarpeen lisäksi kehittämistoimien käytäntöön panemiseksi tulee olla riittävästi henkilöstöresursseja ja henkilöstöllä tarpeeksi työaikaallokoituna kehittämistyölle. Myös sopivien yhteistyökumppaneiden löytäminen koetaan edellytyksenä toiminnan onnistumiselle.

Yleisenä haasteena TKI-toiminnalle on niin ikään henkilöstön riittämättömyys. Jotta innovointi olisi tuottavaa, tulee käytettävissä olla tarpeeksi suuri ryhmä tekijöitä sekä työnsuunnittelun ja ajankäytön olla hyvin johdettua.

Valli ry – Ikäteknologiakeskus

TKI-toiminnan sisällöt

Ikäteknologiakeskus on Valli ry:n kehittämä uudenlainen asiantuntijakeskus, joka tuottaa tietoa ikäihmisten kokemuksista ja tarpeista teknologiaan ja digitalisaatioon liittyen sekä kotona asumista tukevista teknologisista ratkaisuista. Toiminnan tavoitteet linkittyvät vahvasti Valli ry:n keskeisiin strategisiin painopisteisiin, joiden päämääränä on edistää ikäihmisten osallisuutta teknologisoituvassa ja digitalisoituvassa yhteiskunnassa, sekä edistää keskeisten sidosryhmien välistä yhteistyötä. Tämän kautta Ikäteknologiakeskus pyrkii tukemaan kotona asumista ja arjen sujuvuutta teknologiaa hyödyntäen.

Ikäteknologiakeskus nähdään toimintälähtöisenä kehittämistoimintana, ja se tavoittelee muutosta ikääntyneiden toimintatavoissa uudenlaisen tiedon jakamisen kautta. Ikäteknologiakeskus koordinoi ja verkottaa eri toimijoita, esimerkiksi järjestöjä, tutkimuslaitoksia ja teknologia-alan kehittäjiä ja laitevalmistajia, ja näin fasilitoi yhteistyötä yli sektorirajojen. Ikäteknologiakeskus tekee lisäksi selvityksiä ja raportteja esimerkiksi ikääntyneiden arvoihin, asenteisiin ja palvelukäyttöön liittyvistä asioista. Toiminnan myötä Ikäteknologiakeskuksen rooli asiantuntijana ja tiedon tuottajana on vahvistunut ja asiantuntijoiden, järjestöjen ja yritysten välinen yhteistyö tiivistynyt.

Ikäteknologiakeskuksen käsitys omasta TKI-toiminnastaan on uuden tiedon tuottaminen ja välittäminen, toimijoiden, kuten ikäihmisten, palveluntuottajien ja laitevalmistajien verkottaminen sekä ikääntyneiden roolin edistäminen teknologisoituvassa maailmassa. Reunaehtoja TKI-toiminnalle luo julkinen rahoituslähde, joka estää Ikäteknologiakeskusta edistämästä esimerkiksi vain yhden laitevalmistajan tai tuotekehittäjän asiaa, kun tietoa tulee välittää keskitetysti ja tasapuolisesti kaikille osapuolille. Kaikki järjestön TKI-toiminta kohdistuu sote-alalle.

Yleensä ottaen järjestöjen rooli TKI-toiminnassa on Ikäteknologiakeskuksen näkökulmasta erityisesti matalan kynnyksen palveluiden tuottajana. Järjestöjen vahvuuksia ovat ketteryys ja notkeus matalan kynnyksen palveluiden tuottamisessa sekä tiivis yhteys ikäihmisten rajapintaan, mikä mahdollistaa tiiviin vuorovaikutuksen palveluiden loppukäyttäjien kanssa.

TKI-toiminnan rahoitus

Kaikki Ikäteknologiakeskuksen toiminta on STEA-rahoitteista, ja TKI-toiminta olisi järjestön näkökulmasta paljon vähäisempää ilman tätä rahoituslähdettä. Aiempaa TKI-toimintaa on rahoitettu muun muassa Tradekan ja EU:n rahoituksella. STEAn rooli nähdään rahoittajan lisäksi myös TKI-toiminnan mahdollistajana, tiedon välittäjänä sekä eri toimijoiden välisen dialogin fasilitaattorina. STEAn luomissa verkostoissa TKI-toimintaa tehdään yhteistyössä monen järjestön tai muunlaisen toimijan kanssa.

TKI-kumppanit

Ikäteknologiakeskuksen rooli on toimia eri järjestöjen ja sidosryhmien yhteistyön kautta tapahtuvan TKI-toiminnan operaattorina. Osana Ikäteknologiakeskuksen verkostoa ovat Valli ry:n jäsenjärjestöt, Sitra, VTT, Tekes, oppilaitokset, kunnat, ikäihmiset ja heidän parissaan työskentelevät ammattilaiset ja vapaaehtoiset sekä alan yritykset. Tärkeimpiä Ikäteknologiakeskuksen TKI-kumppaneita ovat muun muassa Ikäinstituutti, Vanhustyön keskusliitto ja korkeakoulut. Yleinen oppilaitosten kanssa tehtävän yhteistyön muoto on opiskelijoiden opinnäytetyöt.

TKI-toiminnan onnistumiset ja haasteet

Ikäteknologiakeskuksen näkökulmasta TKI-toiminnan onnistumisen tärkein edellytys on eri toimijoiden välinen yhteistyö, ja tämän edellyttämä avoimuus ja luottamus. Etuna kehittämistoiminnassa yleensä ottaen on kehittämishankkeiden pitkä kesto, joka antaa enemmän aikaa kehittämistyölle. Pitkäjänteisyys on kehittämistyössä oleellista, sillä tämän työn vaikutukset näkyvät usein vasta pidemmällä aikavälillä kohde-ryhmän elämässä.

Haasteena ja TKI-toimintaa rajoittavana tekijänä on usein rahoitus. Toiminta on yleensä yhden rahoituksen varassa, mikä voi rajoittaa ketterää pilotointia ja uusien toimintamallien testausta. Rahoituksen tuomat reunaehdot asettavat lisäksi toiminnan sisällölle rajoituksia. Tulevaisuudessa TKI-toimintaa voisivat edistää vapaammin liikutettavissa oleva rahoitusosuus tai verkostomainen rahoitusinstrumentti. Rahoituksen lisäksi TKI-toimintaa rajoittavia tekijöitä ovat myös rajalliset käytettävissä olevat henkilöresurssit sekä ajoittain eri toimijoiden välinen kilpailu.

KVPS – Kehitysvammaisten HEBUn ja henkilökohtaisen avun kehittäminen

TKI-toiminnan sisällöt

Kehitysvammaisten Palvelusäätiön (KVPS) hankkeessa on kehitetty kehitysvammaisten henkilökohtaista budjetointia, henkilökohtaista apua ja päämiestoimintaa. Hanke tähtää kehitysvammaisten henkilöiden osallisuuden vahvistamiseen ja palvelujärjestelmän kehittämiseen muun muassa kokemusasiantuntijuutta ja itsemääräämisoikeutta vahvistamalla. Hanke tähtää lisäksi kehitysvammaisten henkilöiden oman päätösvallan vahvistamiseen lisäämällä heidän valintamahdollisuuksiaan, kehittämällä yksilöllisiä palvelumalleja ja tukemalla näiden soveltamista kehitysvammaisten henkilöiden palveluissa.

Kehitys- ja innovaatiotoiminta on toimintalähtöistä, sillä se kehittää uudenlaista tapaa palveluiden järjestämiseksi kehitysvammaisille henkilöille. Osana henkilökohtaisen budjetoinnin kehittämistä perustettiin budjetoinnin keskus Suunta, joka on sittemmin vakiinnuttanut toimintansa, sekä Omabudjetti-verkkosivut tarjoamaan tietoa ja välineitä oman tuen suunnitteluun. Henkilökohtaisen budjetoinnin kehittämisen kautta tämä instrumentti on tuotu osaksi yhteiskunnallista keskustelua, ja sille on saatu lisää näkyvyyttä. Läpi hankkeen on osallistettu kehitysvammaisia henkilöitä, heidän läheisiään ja työntekijöitä, ja näin hankkeen kautta on myös innostettu muita ihmisiä mukaan kehittämistyöhön.

Kehitysvammaisten henkilöiden henkilökohtaista apua kehitettiin tuottamalla materiaalia ja kouluttamalla ihmisiä. Lisäksi osana hanketta suunniteltiin lapsille ja nuorille suunnattu pelisovellus sekä pilotoitiin kehitysvammaisille ja heidän läheisilleen suunnattu henkilökohtaisen avun neuvontapalvelu. Päämiestoimintaa puolestaan kehitettiin perustamalla kokemusasiantuntijaryhmä ja kehittämällä tämän toimintaa kehitysvammaisten osallisuuden parantamiseksi heitä koskevan toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Toiminnan kautta on vaikutettu lainsäädäntöön ja kehitysvammaisten sekä heidän läheistensä asemaan yhteiskunnassa.

KVPS:ssa TKI-toiminnan keskiössä on kehittäminen, jonka kokonaisuus on järjestössä laaja. Kehittäminen tapahtuu erityisesti verkostoissa, yhdessä kohderyhmän, heidän läheistensä, työntekijöiden sekä muiden toimijoiden kanssa. Tutkimuspuoli ei ole TKI-toiminnan fokuksessa, mutta hankekohtaisesti toteutetaan tutkimuksia ja selvityksiä esimerkiksi kenttätutkimusten muodossa, ei niinkään tieteellisen tutkimuksen muodossa. Kaikki järjestön TKI-toiminta kohdistuu sote-alalle. Järjestö näkee vahvuutenaan TKI-toiminnassa läheiset kontaktit ihmisiin sekä kyvyn osallistaa kaikkia ihmisiä kehittämistyöhön.

TKI-toiminnan rahoitus

STEA on TKI-toiminnan keskeisin rahoituksen lähde. Muita rahoituslähteitä STEAn lisäksi ovat muun muassa EU:n ja kuntien kautta tuleva rahoitus. Aiemmin järjestön toimintaa on myös rahoitettu hallitusten kärkihankkeiden kautta tulevalla rahoituksella. STEA-rahoituksen rooli on keskeinen, koska tämä turvaa pitkäjänteisen kehittämistoiminnan, joka on tärkeää erityisesti isompien kokonaisuuksien ja teemojen edistämässä. Muut rahoitukset ovat silppumaisia, ja niiden hakeminen vaatii usein enemmän osaamista ja työtä. TKI-toiminta tapahtuisi KVPS:n näkökulmasta ilman STEAn rahoitusta näin ollen paljon nykyistä pienemmässä mittakaavassa.

TKI-kumppanit

Suuri osa TKI-toiminnasta tapahtuu yhteistyössä muiden järjestöjen, kansainvälisten yhteistyökumppaneiden sekä kuntien ja julkisten toimijoiden kanssa erityisesti palveluiden ja toimintamallien kehittämisessä. Lisäksi yhteistyötä tehdään itse kehitysvammaisten henkilöiden ja heidän läheistensä kanssa. Toiminnan kumppanit vaihtelevat alueittain. Keskeisimpiä kumppaneita ovat Kehitysvammaliitto, Kehitysvammaisten Tukiliitto, Aspa-säätiö ja Arvoliiitto. KVPS:n rooli yhteistyöhankkeissa vaihtelee. Tämä on usein koordinoiva ja johtava rooli, jonka taustalla on järjestön vahva osaaminen ja kokemus hankkeiden johtamisessa.

TKI-toiminnan onnistumiset ja haasteet

TKI-toiminnan jatkuvuus nähdään keskeisenä edellytyksenä sen onnistumiseksi. Näin mahdollistetaan osaamisen kumuloituminen järjestössä. Kohderyhmän kanssa tapahtuvan yhteistyön tulee lisäksi olla tiivistä. TKI-toiminnan tavoitteiden tulee olla kunnianhimoisia, ja toimintasuunnitelmien näiden saavuttamiseksi kuitenkin samaan aikaan realistisia. Haasteita toimintaan sen sijaan tuo rahoitus sen saatavuuden ja jatkuvuuden ollessa aina epävarmaa. Oman epävarmuutensa luo myös kuntatason ja maakuntatason välinen yhteistyö esimerkiksi viivästyneen sote-uudistuksen myötä.

TKI-toimintaa voisi tehostaa ja parantaa entisestään lisäämällä tavoitteellisuutta ja arvioimalla sen vaikuttavuutta rahoittajan toimesta. Rahoittajalta toivotaan pitkäjänteistä tukea arviointiin sekä menetelmiä ja ohjeistusta toiminnan seuraamiseen ja analysointiin. Ohjeistus ei saa kuitenkaan olla liian rajaavaa. Järjestöjen osaamista ja kyvykkyyttä TKI-toiminnan edistämässä tukisi myös rahoittajan strategisempi rooli ja rahoituksen ohjaaminen keskeisille teemoille.

A-klinikkasäätiö – MIPA-verkosto

TKI-toiminnan sisällöt

MIPA on kymmenen päihde- ja mielenterveysjärjestön, Diakonia-ammattikorkeakoulun ja Tampereen yliopiston sosiaalityön tutkinto-ohjelman yhteinen tutkimusohjelma. Sitä koordinoi A-klinikkasäätiö. Ohjelmassa tutkitaan omaisten hyvinvointia, järjestöjen tarjoamaa osallisuutta sekä ehkäisevän päihdetyön ja edistävän mielenterveys-työn rajapintoja. Hankkeessa kehitetään myös mukana olevien järjestöjen tutkimustoiminnan yhteistyötä ja hyödynnettävyyttä. Konkreettisesti ohjelman alla toteutetaan useita tutkimushankkeita, työpajoja ja kansallisia tutkimusseminaareja. Verkoston seminaarit ja työpajat ovat avoimia järjestöissä toimiville, omaisille, eri alojen ammattilaisille, opiskelijoille ja tutkijoille.

Aikaisempi järjestöjen tutkimusohjelma (MIPA) toteutettiin aikavälillä 2015–2018. Nyt käynnissä oleva tutkimusohjelma (MIPA 2.0 2019–2021) jatkaa aikaisemmassa tutkimusohjelmassa tehtyä työtä. Järjestö on arvioinut hankkeen lisänneen kiinnostustaan tuloksia kohtaan sekä vahvistaneen siten järjestöjen tekemän tutkimuksen asemaa ja merkitystä.

A-klinikkasäätiö toiminta kohdistuu kokonaisuudessaan sosiaali- ja terveysalalle. Kyseessä on yleishyödyllinen säätiö, jonka toimintaa ohjaavat säätiön säännöt. Toiminta keskittyy erityisesti päihde- ja mielenterveyskysymyksiin. TKI-toiminnan motiivien katsotaan kumpuavan viime kädessä säätiön säännöistä, ja näin ne ovat osa säätiön perustarkoitusta sekä järjestöjen roolia yhteiskunnassa yleisemmin. TKI-toiminnan kautta järjestöt pystyvät tuottamaan tietoa kohderyhmistään ja kanavoimaan sitä esimerkiksi yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja päätöksenteon perustaksi. Säätiö on tarjonnut tietoa esimerkiksi kuntien ja ministeriön käyttöön.

TKI-toiminnan rahoitus

Ohjelma on Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskuksen (STEA) rahoittama, ja sen arvioidaan olevan jopa merkittävin säätiön STEA-rahoitteisista tutkimushankkeista. STEA-rahoitus on säätiölle erittäin tärkeä kokonaisuus, jonka painotukset ovat tuottaneet toiminnalle takavuosina haasteita. STEAn ja sitä ennen RAY:n painotukset keskittyivät aiemmin kehittämistoimintaan eikä varsinaiseen tutkimukseen myönnetty rahoitusta. Järjestöllä on ollut aiemmin tutkimusyksikkö, joka lakkautettiin STEAn rahoituslinjausten vuoksi. Painotukset ovat sittemmin muuttuneet, ja nykyään STEAn myöntämällä rahoituksella on mahdollista tehdä tutkimustoimintaa.

Yleisesti STEA on säätiön päärahoittaja, suurin projekteista rahoitetaan STEAn myöntämällä avustuksella. Tämän lisäksi säätiö on hakenut rahoitusta aktiivisesti esimerkiksi opetus- ja kulttuuriministeriön puolelta sekä EU:n Erasmus+ -ohjelmasta. Tämän lisäksi säätiön TKI-toimintaa rahoittaa KELAn tutkimusrahoitus, rikosentorjuntaneuvosto (OM) ja Dopinglinkki (OKM)

TKI-kumppanit

A-klinikkasäätiö tekee osana MIPA-verkosta yhteistyötä muiden STEA:n rahoittamien järjestöjen kanssa. Kaikki mukana olevat järjestöt ovat jäsenenä hankkeen ohjausryhmässä. Lisäksi hankkeessa on mukana Diakonia-ammattikorkeakoulu sekä Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan sosiaalityön tutkinto-ohjelma.

Hankkeen verkosto heijastelee säätiön toimintaa yleisesti. Säätiön määrällisesti tärkeimpiä TKI-kumppaneita ovat erilaiset valtakunnalliset ja alueelliset päihde- ja mielenterveysalan järjestöt. Suurin osa järjestön toteuttamista hankkeista on yhteistyöhankkeita muiden järjestöjen kanssa. Isommat järjestöt osallistuvat tyypillisesti myös hankkeiden suunnitteluun. Pienemmillä järjestöillä ei ole tähän välttämättä resursseja.

Myös yliopistot ja ammattikorkeakoulut ovat keskeisiä kumppaneita: säätiö tekee tällä hetkellä tutkimusyhteistyötä kuuden yliopiston sosiaalitieteen laitoksen kanssa ja parin ammattikorkeakoulun kanssa. Yhteistyö tutkijayhteisön kanssa on järjestön edustajan mukaan sujunut hyvin. Jos hankkeella on ollut hyvä idea ja rahoitus taattuna, on suhteiden luominen, kiinteyttäminen ja ylläpitäminen ollut vaivatonta. Tutkimustoimijoiden kanssa tehdään myös opinnäyteyhteistyötä. Säätiö pyrkii houkuttelemaan jatko-opiskelijoita ja gradun tekijöitä tekemään tutkimusta säätiötä kiinnostavista aiheista tarjoamalla tutkimusaiheita ja erilaisia aineistoja vapaasti käyttöön.

TKI-toiminnan onnistumiset ja haasteet

Tutkimusohjelma on onnistunut tuottamaan uutta tietoa päihde- ja mielenterveysjärjestöjen toimintaprofiileista, toiminnan tavoittamien ihmisten elämäntilanteesta, hyvinvoinnin vajeista, palvelutarpeista ja -kokemuksista sekä vapaaehtoisuudesta, vertaisuudesta ja kokemusasiantuntijuudesta. Kokonaisuudessaan jo toteutunut aiempi tutkimusohjelma on edennyt pääasiassa suunnitellulla tavalla.

Tutkimuksellisesti pätevälle tiedolle on ilmaistu olevan tilausta järjestökentällä, jotta on mahdollista arvioida omien kehittämishankkeiden relevanssia muuttuvissa oloissa. Tutkimustoiminta tarjoaa mahdollisuuden hankkia kumulatiivisesti tietoa. Säätiölle on ollut tärkeää, että STEA-avustuksilla on mahdollista rahoittaa tutkimustoimintaa.

Innovaatioiden näkökulmasta kehittämisen hankepainotus on tuottanut haasteita säätiön toiminnalle. Hankkeiden tekeminen saattaa jäädä hankkeisiin, ja niiden loppuessa toiminta ei jatku ja jalostu varsinaiseksi innovaatioksi. Varsinaista tuotekehitystä ei pääse tapahtumaan. Säätiöllä on myös rajalliset mahdollisuudet tarjota omavastuuosuutta sellaista vaativissa hauissa. Tämä rajoittaa rahoituksen hakemisen mahdollisuuksia. Rahoituksen potentiaalista kapenemista tulevaisuudessa pidetään tällä hetkellä suurimpana nähtävissä olevana uhkana ja riskinä.

Takuusäätiö – Sosiaalinen luototus

TKI-toiminnan sisällöt

Sosiaalisen luototus sisältää useita TKI-kokonaisuuksia. Kokonaisuuksien yhteenvedettynä tavoitteena on auttaa taloushuolissa ja maksuongelmissa olevia ihmisiä selviämään tilanteestaan. Osana hankkeita on muun muassa lisätty neuvonta- ja ohjaustoimintaa ja otettu käyttöön sähköinen palvelu/takaushakemus sekä yhtenäinen tiedonkeruu.

Takuusäätiön edustaja itse kuvaa järjestön TKI-toimintaa tiedontuotannoksi, toimintamallien ja sisältöjen kehittämiseksi sekä järjestelmäkehittämiseksi. Lisäksi tuotetaan erilaisia materiaaleja ja välineitä, joilla kehitetään alaa eteenpäin. Toiminnan taustalla vaikuttava keskeinen ajatus on pyrkimys palvella asiakasta entistä paremmin. Tämän lisäksi säätiö pyrkii olemaan velka-asioiden asiantuntija ja edelläkävijä.

Kehittämistoiminta on nostettu säätiön strategian keskiöön – kyseessä ei ole pelkkä sivuprosessi vaan osa perustehtävää. Tavoitteena ei ole ainoastaan toimeenpanna ratkaisuja vaan kehittää alan käytäntöjä sekä luoda innovatiivisia ratkaisuja. Myös digitaalisuus ja järjestelmäpalvelut kuuluvat osana strategiaan tavoitteisiin. Säätiön toimintakenttä on vahvasti myös digitaalisessa maailmassa. Jatkuvan kehittämisen ilmaistaan olevan elinehto muuttuvassa maailmassa. Kehittämisen tueksi on laadittu seuranta- ja arviointikehikko, jonka avulla pystytään arvioida omaa toimintaa.

TKI-toiminnan rahoitus

Sosiaalisen luototuksen rahoittamiseen on käytetty STEAn myöntämiä avustuksia sekä säätiön oman toiminnan ja perusrahoituksen tuottoja. Lisäksi osana toiminnan kehittämistä on aiemmin hyödynnetty myös Yhteisvastuukeräyksestä saatuja kotimaisen erityiskohteen tuottoja.

Kokonaisuudessaan säätiön TKI-toiminta nojaa vahvasti STEAn avustuksiin, ja se on selvästi suurin yksittäinen rahoituslähde. Järjestön edustaja jopa pohti säätiön olemassaolon mahdollisuutta ilman STEAa. Omaa palvelutuotantoa tai liiketoiminta säätiölle ei ole. STEA-kriteerien ilmaistiin ohjaavan vahvasti toiminnan sisältöjä, mutta painotukset ovat olleet säätiön toiminnan näkökulmasta sopivia, ja käytännössä järjestö on voinut tehdä niitä asioita, joita järjestössä on pidetty tärkeinä.

Rahoitusnäköymän muutos on kuitenkin herättänyt keskustelua säätiön sisällä uusien rahoituslähteiden mahdollisuudesta. On harkittu muun muassa yritys yhteistyön lisäämistä, oman liiketoiminnan mahdollisuuksia ja myös taloudellisten kehittämiskumppanuuksien muodostamista.

TKI-kumppanit

Sosiaalisen luototuksen kehittämisessä on ollut mukana muita järjestöjä ja yksittäisiä edustajia muun muassa ministeriöistä, kaupungeista, yhdestä sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymästä, Kirkkopalveluista ja Finanssialan keskusliitosta. Lisäksi hankkeissa on tehty viestinnällistä yhteistyötä Suomen Setlementtiliitto ry:n, Taloudellinen tiedotustoimisto TAT:n sekä Helsingin Diakonissalaitoksen kanssa.

Yleisemmin säätiö tekee yhteistyötä myös tutkimuslaitosten kanssa. Lisäksi keskeisiä kumppaneita ovat rahoituslaitokset ja pankit. Digitaalisessa kehittämisessä järjestö on tukeutunut ulkopuoliseen osaamiseen. Suunnittelutoiminta tehdään yhdessä kumppaneiden kanssa, ja toteutus tapahtuu järjestön ulkopuolisten organisaatioiden toimesta – in house -koodareita ei ole palkattu.

Verkostot ja kumppanuudet luovat toimintaan vaikuttavuutta. Taustalla vaikuttaa ekosysteemijattelu. Kotitalouksien velkaongelmien kerrotaan olevan niin iso kysymys, että edellytykset yhteistyölle ovat hyvät. Tällä kentällä saattaa ilmetä myös intressiristiriitoja. Liikelaitoksilla on liiketaloudellisia intressejä, kun taas säätiön toimintaa ajavat yhteisen hyvän intressit. Tämä ei ole kuitenkaan estänyt yhteistyön toteuttamista.

TKI-toiminnan onnistumiset ja haasteet

Järjestö on arvioinut sosiaalisen luototuksen olleen toimintana onnistunutta tähän asti. Sen esitetään madaltaneen avun hakemisen kynnyksestä sekä parantaneen asiakkaiden terveydentilaa ja jaksamista. Lisäksi esitetään, että asiakkaat osaavat seurata aiempaa paremmin omaa rahankäyttöään ja sopeuttaa menot käytettävissä oleviin tuloihin.

Yleisesti säätiön tuloksellisen toiminnan edellytyksenä pidetään vahvaa asiakasymmärrystä sekä substanssiosaamista. Kohderyhmä, heidän tarpeensa sekä elinympäristönsä tunnetaan. Toimintaa tehdään kohderyhmälähtöisesti, ja tältä pohjalta säätiö on kyennyt jo jonkin aikaa ennakoimaan tiettyjä toimintaympäristön muutoksia yhteiskunnassa. Onnistumisia on vaikea mitata säätiötasolla konkreettisesti, mutta säätiön edustaja esittää säätiön olevan vaikuttajana, keskustelijana ja kehittäjänä vaikuttavampi kuin koskaan.

Iso haaste erityisesti digitaalisen kehittämisen hankkeissa on uusimman teknologisen osaamisen puute, sen hankinta ja kilpailutus. Tähän ei ole varattu erillistä henkilöstöresurssia mikä haastaa toimintaa entisestään. Henkilöstöressin kuvataan yleisesti olevan tiukoilla ja lisätekijöille on tilausta. Toimintaa haastaa myös kehittämis- ja innovaatiotoiminnan hankepainotteisuus. Miten hyväksi havaitut käytännöt saadaan juurtumaan? Kehittämistoimintaa kuvataan jatkuvaksi prosessiksi ja hankepohjaisuutta pitkäjänteisempi rahoitus antaisi enemmän tilaa ja mahdollisuuksia innovatiivisuudelle.

Nuorten ystävät ry – LUKKARI-toimintamalli

TKI-toiminnan sisällöt

LUKKARI-toimintamallin tavoitteena on ollut vähentää yksilön koulupoissaoloja ja myöhästymisiä yläkouluissa Seinäjoella ja kuudessa Komia-seutukunnassa. Hankkeiden aikana on kehitetty uudenlaisia tapoja puuttua koulupoissaoloihin yläkouluissa sekä opintojen keskeyttämisen vähenemiseen toisella asteella.

Järjestön edustaja esittää kehittämistyön olevan osa järjestön perustehtävää sekä sosiaali- ja terveysjärjestöjen toimintaa laajemmin. Kun löydetään yhteiskunnallisia haasteita, järjestöt osallistuvat ratkaisujen etsimiseen. Järjestön TKI-toiminnan taustalla vaikuttavat pitkän ajan kehityksen tuottamat innovaatiot. Hankkeita on tehty yli kymmenen vuoden ajan, ja niiden tuloksia hyödynnetään kehittämistoiminnassa.

Keskeiseksi muutokseksi toiminnassa esitetään tietoperustaisuuden merkityksen kasvamista. Yhä useammin toiminnan taustalla vaikuttaa joku tieteellinen tausta. Myös omaa toimintaa haastetaan yhä enemmän siten, että toiminnan tulokset tulisi kyetä osoittamaan tieteellisen menetelmin. Järjestötoimintaa tehdään aiempaa vähemmän ”mutu-tuntumalla”.

TKI-toiminnan rahoitus

Hankkeiden toimintaa on rahoitettu ainakin STEAn myöntämällä avustuksella. Järjestö hyödyntää myös muita rahoituslähteitä, mutta aineistosta ei käy selvästi ilmi, mitä muita rahoituslähteitä on käytetty tarkalleen tässä hankkeessa. Yleisesti järjestö käyttää TKI-toiminnan rahoitukseen STEAn avustuksia (40 %), ESR-rahoitusta (40 %) sekä oman palvelutuotannon tuottoja (20 %). Rahoituksen jakautumista kuvaavat prosenttiluvut ovat järjestön edustajan esittämiä arvioita.

STEAn roolin esitetään olevan merkittävä, mutta TKI-toimintaa olisi myös ilman STEAa. Se olisi vain sisällöltään suppeampaa. STEAn esitetään olevan rahoittajan roolin lisäksi tärkeä toimija järjestötoiminnan näkyväksi tekemisessä.

TKI-kumppanit

Hankkeissa on ollut mukana toiminta-alueen kaupunkeja ja kuntia, oppilaitoksia, seurakuntatoimija sekä nuorisoasema. Yleisesti järjestön hankkeissa on harvoin tutkijoita mukana. Arviointitutkimuksia tehdään yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Tällaista yhteistyötä on tehty esimerkiksi DIAKin ja eri tutkimuslaitosten kanssa. TKI-kumppanuudet vaihtelevat tapaus- ja toimialakohtaisesti. Nuorten ystävät ry on valtakunnallinen monialajärjestö, joten yleisiä määritelmiä yhteistyöverkostosta on haastavaa tuottaa. TKI-yhteistyötä tehdään muun muassa ammattikorkeakoulujen, yliopistojen, tutkimuslaitosten, järjestöjen, kuntien, sairaanhoitopiirien ja maakuntaliittojen kanssa. Yleisesti järjestöjen esitetään tekevän nykyään tiivistä yhteistyötä yliopistojen, tutkimuslaitosten ja ammattikorkeakoulujen kanssa, mutta tämä rooli ei ole välttämättä painoarvonsa verran julkisuudessa näkyvissä.

TKI-toiminnan onnistumiset ja haasteet

LUKKARI-toimintamallia kehittäneen hanketoiminnan onnistumiseksi esitetään ainakin järjestötyön ja koulujen välisen yhteistyön tiivistyminen. Hankkeissa kehitetyt toimintamallit ovat olleet avuksi ja tueksi sekä kouluille että nuoren koko perheelle. Koulut ovat saaneet tukea silloin, kun koulun omat keinot liittyen koulupoissaoloihin sekä opintojen keskeyttämiseen on käytetty. Tässä muodossa tällaisia malleja ei ole käytössä missään muualla Suomessa. Järjestön pitkän historian menetelmäkehittämisessä esitetään edesauttavan uusien hankkeiden onnistumista ja toteuttamista.

Järjestön mukaan TKI-toiminnan onnistuminen yleisesti perustuu kolmeen tekijään:

1. Riittävä rahoitus
2. Innostuneet ja ammattitaitoiset ihmiset
3. Järjestötyön eetos

Haasteena on pitkäjänteisen kehittämistyön tuloksellisuuden osoittaminen, esimerkiksi sosiaalisten interventioiden vaikutusten osoittaminen. Monesti pitkän aikavälin vaikuttavuus on enemmän uskon asia. Lyhyellä aikavälillä vaikutuksia on mahdollista osoittaa. Myös STEAn painotusten muutokset ovat aiheuttaneet kipuilua toiminnassa. Kun hakemusvaiheessa pitää tietää, mitä hankkeesta seuraa, jäykistää se toiminnan luonnetta. Vanhoilla painotuksilla toimintaa oli mahdollista muuttaa, jos näytti että suunta ei ollutkaan hyvä. Joskus ilmenee, että tavoitteet eivät ole olleet osuvia ja hankkeen aikana nousee esiin kiinnostavampia kysymyksiä.

Liite 4. Validointityöpajan osanottajat

Abdullahi Sultan, Globaalinuoret ry

Antti Hautaniemi, STM

Arja Sutela, Nuorten Ystävät

Hanna Hauta-aho, Alustapalvelu Sociala Oy

Ira Haavisto, NHG

Jorma Niemelä, Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustussasioiden neuvottelukunnan arviointi- ja avustusjaosto

Kaisu Eklöf, Allergia-, iho- ja astmaliitto

Katja Riikonen, Filha ry

Maija Gellin, Suomen sovittelufoorumi SSF

Mari Tuomainen, Kirkkopalvelut ry

Marja Vuorinen, Sininauhaliitto

Mirka Smolej, STM

Patrick Sandström, Filha ry

Petra Willamo, Barnavårdsföreningen

Sari Kivimäki, STM

Sinikka Hiekkala, Invalidiliitto

Solja Peltovuori, Hyvän mielen talo ry

Susanna Hintsala, Kehitysvammaliitto

Terhi Laine, Diakonissalaitos

Virpi Dufva, Valli ry

Valtteri Laasonen, MDI

Tommi Ranta, MDI

Liite 5. Haastatellut tahot

Vaula Hacklin, Suomen NNKY-liitto

Sakari Kainulainen, Diakonia-ammattikorkeakoulu

Olavi Kaukonen, A-klinikkasäätiö

Kirsi Konola, Kehitysvammaisten Palvelusäätiö

Soile Kuitunen, Kuntoutussäätiö

Minna Markkanen, Takuusäätiö

Anu Muuri, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Arja Sutela, Nuorten Ystävät ry

Sari Vapaavuori, Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto ry

Lähteet

Aalto-Matturi, S., Ahokas, J., Häyrynen, K., Jalava, J., Kuusikko, K., & Rouvinen-Wilén, P. (2017). Uusi avustusjärjestelmä: järjestöille yhtäläistä kohtelua ja järkevää harkintavaltaa. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry.

Billis, D. (2010). From welfare bureaucracies to welfare hybrids. Teoksessa Billis, D. (toim.): *Hybrid Organizations and the Third Sector*. Palgrave Macmillan. New York. 3–24.

Brax, T. (2018). Järjestöjen rooli maakunta- ja sote-uudistuksessa: selvityshenkilön raportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 26/2018. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Evers, A. (2008). Hybrid Organizations. Background, concepts, challenges. Teoksessa Osborne, S., P. (toim.): *The Third Sector in Europe*. Routledge. Lontoo. 279–292.

Hannan, M F & Freeman, J (1989). *Organizational Ecology*. Harvard University Press, Cambridge.

Halava, I. Pantzar, M. & Lukin, E. (2018). Kansalaisjärjestö jälkiteollisessa artistiyhteiskunnassa. Helsinki: Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus.

Hilgers, M. & Mangez, E. (2015). *Bourdieu's Theory of Social Fields. Concepts and applications*. Routledge, Abingdon

Husso, M. (2004). Innovaatioiden aika. Sosiaalialan tutkimus, tieto ja välittämisen taito. Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Julkaisuja 2. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Hämäläinen, T. J. & R. Heiskala (2004). *Sosiaaliset innovaatiot ja yhteiskunnan uudistumiskyky*. Helsinki: Edita.

Hämäläinen ym. (2011). Mihin innovaatioita tarvitaan sosiaali- ja terveysalalla? *Yhteiskuntapolitiikka* 76/2.

Innokylä 2020, <https://innokyla.fi/fi>, linkki tarkistettu 27.4.2020 klo 14.38

Jousilahti, J. (2019). Kansalaisyhteiskunta on voimissaan, mutta erkaantuuko se kansasta? Blogi: Tietokäyttöön! Saatavilla: <https://tietokayttoon.fi/ajankohtaista/blogi/-/blogs/kansalaisyhteiskunta-on-voimissaan-mutta-erkaantuuko-se-kansasta->

Jussila, I., Leskelä, R.-L., Hänninen, J., Frondelius, E., Leminen, S., Noro, K., Pitkänen, L. & Rissanen, A. (2019). Osuustoiminta ja järjestötoiminta sosiaali- ja terveyspalveluissa. Valtioneuvoston selvitys ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 19/2019.

Järjestöbarometri 2016. (2016). Järjestöjen tulevaisuus. Helsinki: SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry.

Järjestöbarometri 2018. (2018). Järjestöjen toimintaedellytykset. Helsinki: SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry.

Lauesen, Linne Marie (2017). "Introducing Social and Sustainable Finance" teoksessa Lehner, Othmar M. (toim.) Routledge Handbook of Social and Sustainable Finance.

Long, Meg (2012). "Impact by Design: Making R&D Work for the Social Sector" in Stanford Social Innovation Review, noudettu 14.4. täältä).

Meriluoto, T. (2016). Kokemusasiantuntijuus ohjaavana ja voimaannuttavana hallintana. Teoksessa Nousiainen, Marko & Kulovaara, Kari (toim.): Hallinnan ja osallistamisen politiikat, 65-96. Jyväskylä: SoPhi.

Muuri, A. (2019). Sosiaalihuollon tutkimuksen ja kehittämisen rakenteet uudistuvassa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmässä: Selvityshenkilöraportti. Raportteja ja muistioita 2019:40. Sosiaali- ja terveysministeriö.

Möttönen, S., & Niemelä, J. (2005). Kunta ja kolmas sektori: yhteistyön uudet muodot. Jyväskylä: PS-kustannus.

Möttönen, S. (2019). Järjestöjen palvelut sosiaalisen hyvinvoinnin tuottamisessa. Selvitys palvelujärjestöjen asemasta, tulevaisuudesta ja kuntien kanssa tehtävästä hankintayhteistyöstä. Jyväskylä: Keski-Suomen Yhteisöjen Tuki.

Niemelä, J. (2019). Järjestöt sote-Suomea rakentamassa. Kunnallisalan kehittämissäätiön Julkaisu 25.

OECD/Eurostat (2018). Oslo Manual 2018: Guidelines for Collecting, Reporting and Using Data on Innovation, 4th Edition, The Measurement of Scientific, Technological and Innovation Activities, OECD Publishing, Paris/Eurostat, Luxembourg.

Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Marinin hallitusohjelma 2019.

Piirainen, K.A., Järvelin, A-M., Koskela, H., Lamminkoski, H., Halme, K., Laasonen, V., Talvitie, J., Manu, S., Ranta, T., Haavisto, I., Rissanen, A. & Leskelä, R-L. (2019). Toimintamalleja sosiaali- ja terveysalan tutkimuksen, kehittämisen ja innovaatio toiminnan edistämiseen. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 55/2019.

Puhakka, A., Peltosalmi, J., & Perälähti, A. (2018). Järjestöjen sosiaali- ja terveystalvet 2017. Helsinki: SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry.

Raisio, H., Jalonen, H. & Uusikylä, P. (2018). Kesä, sotkuinen vai pirullinen ongelma? Tiedon käyttö yhteiskunnallisessa päätöksentetossa. Sitran selvityksiä 139.

Soste. (2020). Sosiaali- ja terveysjärjestöt Suomessa. <https://www.soste.fi/sote-jarjestot/sosiaali-ja-terveysjarjestot-suomessa/>, luettu 14.4.2020.

Stea. (2019). Avustusten hakeminen. Mihin avustusta voi hakea. <https://www.stea.fi/avustusten-haku/mihin-avustusta-voi-hakea>, luettu 14.4.2020.

STEA:n strategia 2020.

Sulkunen, P. (2019). Suomen rahapolisääntely järjestettävä uudelleen. Yhteiskunta-politiikka, 4.

Särkelä, R. (2016). Järjestöt julkisen kumppanista markkinoiden puristukseen: sosiaali- ja terveysjärjestöjen muutos sosiaalipalvelujen tuottajana vuosina 1990-2010. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu. Ensi- ja turvakotien liitto.

Taipale (2007). Sosiaali- ja terveydenhuollon innovaatiopolitiikasta, STAKES

Vakkuri, J., Johanson, J-E., Kokko, P., Laihonon, H. & T. Rajala. (2019). Hybridihallinta terveyden ja hyvinvoinnin palvelujen järjestämisessä. Hallinnon tutkimus 3/2019

Valtionavustuslaki (688/2001).

Valtioneuvoston asetus valtionavustuksista yleishyödyllisille yhteisöille (29.12.2016/1552)

Valtioneuvoston tulevaisuuskatsaus. Kansallisen uudistumiskyvyn edellytykset. Valtioneuvoston julkaisusarja 11/2018.

